

Fredagen den 2 december

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 24 november.

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:60 om ett svenskt FN-initiativ om förstärkt skydd för de mänskliga rättigheterna

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att Nils Hjorths interpellation om ett svenskt FN-initiativ om förstärkt skydd för de mänskliga rättigheterna kommer att besvaras den 14 december i samband med kammarens behandling av utrikesutskottets betänkande om de mänskliga rättigheterna.

§ 3 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:73 om revisionen av statlig verksamhet

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill meddela att jag hade för avsikt att besvara interpellationen nr 73 av Joakim Ollén den 12 december. Den dagen passade emellertid inte interpellanten. Vi har därför överenskommit om att interpellationen skall besvaras i januari 1978.

§ 4 Om åtgärder för att förstöra vissa personregister, m. m.

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 24 november anmälda fråga, 1977/78:163, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att förstöra det register som Stockholmspolisens sedan flera år tillbaka skall ha fört över personer som har omhändertagits enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, LSPV. Enligt Bertil Måbrink skall det röra sig om ett olagligt register omfattande ca 10 000 personer.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder för att
förstöra vissa
personregister,
m. m.*

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
förstöra vissa
personregister,
m. m.*

Det är rätt att polisen registrerar personer som har omhändertagits med stöd av LSPV. Registreringen är däremot inte olaglig.

Enligt 7 § LSPV får polismyndighet, om fara är i dröjsmål, omhänderta den som på sannolika skäl lider av psykisk sjukdom och är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv. Om den som har omhändertagits inte frigges omedelbart, skall polismyndigheten genast föranstalta om läkarundersökning. Utfärdas då vårdintyg skall polismyndigheten genast ansöka om att den som har omhändertagits skall tas in på sjukhus för slutna psykiatrisk vård. Sker intagning skall polismyndigheten senast andra dagen efter intagningen tillställa överläkaren protokoll rörande de omständigheter som har föranlett ansökningen.

Det är självklart att polisen – liksom f. ö. alla myndigheter – får föra och bevara anteckningar om åtgärder som har vidtagits i dess myndighetsutövning. När det som i detta fall är fråga om en så ingripande tjänsteåtgärd som ett frihetsberövande måste det t. o. m. anses åligga myndigheterna att se till att det inträffade dokumenteras.

Rikspolisstyrelsen har i författningssamlingen Föreskrifter och anvisningar för polisväsendet, nr 441-1, lämnat instruktioner rörande den lokala personregistreringen. Däri sägs att person, beträffande vilken inom polisdistriktet verkställts utredning med anledning bl. a. av befarad psykisk sjukdom, skall registreras i det allmänna personregistret, dvs. det lokala huvudregistret för polisverksamheten. Uppgift om psykisk sjukdom har betydelse för den prövning som polisen skall göra i t. ex. vapen- och passärenden. Registreringen ligger alltså i linje med polisens allmänna åligganden.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga. För ungefär ett år sedan diskuterade jag och justitieministern LTO-registret i Stockholm, som nu påstås vara förstört. I dag står vi här igen och diskuterar ett annat register.

Det är naturligtvis riktigt att polisen måste föra anteckningar och ha en dokumentation om de personer som först blivit omhändertagna enligt LTO och sedan måste bli föremål för åtgärd enligt LSPV. Men vad det här handlar om är det vårdintyg som utfärdas av en läkare kanske första gången han träffar personen i fråga, utan att tidigare känna till honom. I detta vårdintyg lämnas vissa uppgifter om den omhändertagne, som kan jämföras med en sekretessbelagd sjukjournal.

Av detta vårdintyg tar polisen en kopia som förs in i ett register. Detta är en mycket allvarligare sak än att polisen dokumenterar och protokollför att en åtgärd har vidtagits. Det handlar enligt vad jag kan förstå inte bara om Stockholmspolisen utan också om polisdistrikt på andra håll i vårt land.

Jag kan inte förstå varför polisen skall förvara dessa inträngande uppgifter om en person år efter år – och att så sker har också bekräftats. Dessa vårdintyg grundas ju på läkarens bedömning av symtom utan att

någon grundlig utredning utförts. En sådan görs först när personen kommer till sjukhuset, och om det gäller en tillfällig, akut situation för vederbörande, är saken därmed ur världen. Det är då allvarligt att polisen ändå förvarar detta i en tillfällig situation utfärdade och litet diffusa intyg.

Det måste på denna punkt vara en lucka i lagen, herr justitieminister. Vad jag är intresserad av är om justitieministern anser att man bör se över lagstiftningen på denna punkt.

Vidare är tydligen också medborgarkontrollen över polisen otillfredsställande. Det finns visserligen en parlamentariskt sammansatt kommission med representanter för fyra partier, men jag skulle vilja fråga justitieministern om han vill medverka till att man breddar denna kommission.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Såvitt jag förstår av Bertil Måbrinks inlägg är vi överens om att det inte är något att erinra mot själva registreringen av det inträffade. Vad Bertil Måbrink nu talar om är att det tas en kopia av vårdintyget som ingår i akten.

Det är enligt vad jag har inhämtat skiftande praxis ute i landet i fråga om förvarandet av kopior av sådana vårdintyg. Det kan naturligtvis diskuteras om sådana behöver finnas kvar i akten. I varje fall skall polisen när en fråga sedan uppkommer, där man har att bedöma personens beskaffenhet, inte lita till vårdintyget utan ta reda på vad som har hänt efteråt. Har personen intagits, skall man hämta in aktuella uppgifter om hans psykiska status.

Jag kan nämna att det finns en arbetsgrupp som i ett större sammanhang skall göra en översyn av LSPV. I uppdraget ingår att man skall ta upp tillämpningen av LSPV, och där kommer också sekretessfrågorna in. Jag vet inte om denna översyn kommer att föranleda några direkta bestämmelser om vårdintyget, men i ett aktuellt fall har en anmälan skett till JO angående sådant vårdintyg, och vi får avvakta vad JO:s utredning i det ärendet leder till.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag förstår att de åtgärder polisen i de här sammanhangen vidtar naturligtvis måste dokumenteras, men jag vill inte kalla detta för en registrering. Registrering anser jag är något helt annat. Med registrering förstås att man för upp personer i ett register och i samband därmed bilägger vårdintyg o. d., och det är en allvarlig åtgärd. Jag delar inte uppfattningen att en sådan åtgärd hör samman med LTO och LSPV.

Att polisen måste föra protokoll över de åtgärder som vidtas och dokumentera vad som skett är en sak. Men att föra upp personer i ett register och därvid bifoga vårdintyg, som sedan släpar med handlingarna år efter år, det är oerhört allvarligt. JO håller visserligen på att utreda den här frågan, men det politiska ansvaret för frågan i stort har ändå justitieministern. Det är här fråga om vad justitieministern anser om

Fredagen den
2 december 1977

*Om svenskundervisningen för
invandrare*

de förhållanden som nu råder inte bara inom Stockholmspolisen utan också inom andra polisdistrikt och om han finner dem tillfredsställande, och det är fråga om vilka åtgärder justitieministern anser att man måste vidta. Frågan om medborgarkontrollen är viktig i det här sammanhanget, och man bör undersöka om man kan förbättra medborgarkontrollen genom att bredda den parlamentariska kommission som nu finns.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag vill inte föregripa den utredning som justitieombudsmannen gör i det speciella fall som är anmält till honom, men det resultat som JO kommer fram till kan naturligtvis leda till att man tar upp de frågor vi här diskuterar.

Jag vill emellertid särskilt framhålla att vad gäller sekretessynpunkten så föreligger större säkerhet beträffande de uppgifter som finns i polisregistren än vad som är fallet i samband med läkarsekretessen. Polisregistren är omgärdade med sekretess genom en särskild lag, där det noga anges vilka uppgifter som kan lämnas ut till utomstående.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om svenskundervisningen för invandrare

Statsrådet OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 22 november anmälda fråga, 1977/78:156, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder han ämnar vidta för att tvinga arbetsgivarna att följa lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt lagen är arbetsgivaren skyldig att ge utländsk arbetstagarare som behöver svenskundervisning ledighet för att delta i sådan undervisning. Arbetsgivaren är också skyldig att betala arbetstagararen lön under studietiden.

Lagen innehåller vissa garantier för att arbetstagararen skall få sin rätt till undervisning. Om arbetsgivaren åsidosätter sina förpliktelser blir han skadeståndsskyldig mot arbetstagararen och i vissa fall mot dennes fackliga organisation.

När det gäller invandrare som tagit anställning här i landet före den 1 januari 1973 förutsätter lagen att utbildningen av dessa invandrare skall genomföras successivt fram till den 1 juli 1978. För att skapa ytterligare garantier för denna kategori ändrades lagen 1976. Genom lagändringen förlängs arbetsgivarens skyldigheter ett år, om han har försummat att ge ledighet och lön inom den föreskrivna tiden. Berörd arbetstagarorganisation får då i samråd med arbetstagararen besluta om när ledigheten skall börja. Ledigheten skall dock börja senast den 30 juni 1979. Upp-

kommer tvist mellan arbetsgivaren och organisationen skall organisationens beslut gälla intill dess tvisten har prövats av domstol. Organisationen har sålunda s. k. tolkningsföreträdare.

Av vad jag nu har sagt framgår att lagen innehåller tillräckligt kraftfulla sanktioner mot försumliga arbetsgivare. En ytterligare skärpning av lagen är därför inte nödvändig. Det är snarare en fråga om att informera invandrarna om vilka möjligheter lagen ger. Detta är en uppgift bl. a. för de fackliga organisationerna. I samband med att lagändringen trädde i kraft fick de fackliga organisationerna 1 milj. kr. i statliga bidrag för att genom uppsökande verksamhet på arbetsplatserna informera invandrarna om lagens innehåll och allmänna betydelse. Härefter har organisationerna fått ytterligare bidrag för samma ändamål. Regeringen har senast i tilläggsbudget I för innevarande budgetår föreslagit att ytterligare 500 000 kr. skall ställas till organisationernas förfogande.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka för svaret.

Lagen om svenskundervisning på betald arbetstid, som trädde i kraft den 1 juli 1973, omfattar två kategorier invandrare: dels "nya", dels "gamla" invandrare. Som gamla invandrare räknas de människor som kommit till Sverige före januari 1973. För dem skulle lagen upphöra att gälla år 1978 – man hade räknat med att de då skulle ha hunnit genomgå undervisning i svenska språket. För de gamla invandrarna var också lagens bestämmelser mjukare: arbetsköparna fick fem år på sig att låta invandrarna genomgå sådan undervisning. Eftersom det hade uppmärksamats att arbetsköparna inte följt lagen gick riksdagen med på att förlänga lagen med ytterligare ett år för att de skulle kunna fullgöra skyldigheten att låta invandrarna genomgå undervisningen i svenska.

Lagen har dock haft synnerligen dålig genomslagskraft. Efter fyra år har majoriteten av invandrarna inte ens påbörjat den kostnadsfria undervisning som de har laglig rätt till – bara 40 % av de gamla invandrarna har fått sin lagliga undervisning, och nu, när det bara återstår ett år, har mer än dubbelt så många rätt att erhålla undervisning.

Det är mot bakgrund av de siffrorna som jag har frågat vad man på regeringshåll tänker göra. Men som framgår av svaret tycker man i regeringen tydligen inte att det är något problem. Det sägs i svaret att "lagen innehåller tillräckligt kraftfulla sanktioner mot försumliga arbetsgivare. En ytterligare skärpning av lagen är därför inte nödvändig." Jag anser däremot att man kan konstatera att det blir nödvändigt att skärpa lagen och att vidta åtgärder för att den skall följas – den fungerar uppenbarligen inte i dag.

Sedan tycker jag att Olof Ullsten skjuter över ansvaret för lagens tillämpning på de fackliga organisationerna. I svaret framstod det som om det vore invandrarnas fel att arbetsköparna i det här fallet har underlåtit att följa lagen. Jag är besviken på det svar jag har fått; jag hade trott att man var beredd att se till att lagen skulle efterföljas.

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om svenskunder-
visningen för
invandrare*

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har inte sagt att det inte är något problem. Jag intresserar mig tvärtom ganska mycket för det här problemet. Det är helt riktigt på det viset att åtskilliga invandrare som har rätt till betald ledighet för undervisning i svenska inte har fått ta del av den förmånen. Hur många det är fråga om vet vi inte – uppgiften om 40 % är bara en uppskattning, som inte har något underlag i någon undersökning. En sådan undersökning pågår dock f. n.

Vad diskussionen nu gäller och vad Inga Lantz föreslår är att man skall vidta särskilda åtgärder – förmodligen syftar hon på någon lagändring – för att situationen skall kunna förbättras. Jag har emellertid svårt att föreställa mig vad det är för slags lagändring som skall vidtas. Det finns redan en lag som stadgar skyldighet för arbetsgivaren att ge undervisning på betald arbetstid, och det finns däri också bestämmelser om rätt att vidta mycket hårda sanktionsåtgärder, varför jag svårigen kan tänka mig att lagbestämmelserna skulle kunna skärpas ytterligare. – Dock kommer de att dessutom skärpas ytterligare fr. o. m. den 1 juli nästa år genom att respittiden utgår för arbetsgivarna att meddela undervisning till de s. k. gamla invandrarna.

Vad jag tror är viktigare att diskutera än lagändringar, som f. ö. knappast hinner träda i kraft före den 1 juli 1978, är att intensifiera informationsverksamheten, så att invandrarna får kännedom om den rätt de har på det här området och även kunskap om att de kan kräva den rätten tillsammans med de fackliga organisationerna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Om Ola Ullsten oroar sig, varför är han då inte beredd att göra någonting åt den här frågan, så att invandrarna får sin svenskundervisning? Det är ju stora grupper av invandrare som i dag ställs utanför denna lagliga rättighet. Därför menar jag att det behövs åtgärder – skärpningar i lagstiftningen. Den lagstiftning som finns – och som Ola Ullsten tycker är hård – räcker i alla fall inte, eftersom det bara är 40 % av de gamla invandrarna som har genomgått denna utbildning när ett år återstår av den tid det här gäller. Det är uppenbart att man inom regeringskansliet måste vidta några åtgärder för att tvinga arbetsköparna att följa lagen, så att arbetsköparna får ta initiativ för att se till att lagen efterföljs. Jag tycker att det borde vara en naturlig skyldighet, så att man garanterar att lagens intentioner följs.

Jag är fortfarande förvånad över att man tydligen från regeringens sida accepterar detta otillfredsställande förhållande.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det vore intressant att höra vad Inga Lantz har för idéer om vad som skall göras. Det är ju lätt att stå här och säga att man är förvånad över att ingenting görs och att ingen lag ändras. Men i vilken riktning skall lagen ändras? Vad kan man göra mer än vad som står

i lagen? Arbetstagarernas organisationer har tolkningsföreträdare, de kan bestämma att undervisning skall ske och de kan bestämma när undervisning skall ske. Ifall arbetsgivaren inte går med på detta kan de stämma arbetsgivaren till ansvar, och han kan bli dömd för det och åläggas att betala skadestånd. Jag förstår inte riktigt vad man därutöver skall göra.

Lagen har alltså ändrats i och med att skyldigheten att ge undervisning till invandrare som kom in till Sverige före januari 1973 förlängs ytterligare ett år. Dessutom har man satt in bidrag för informationsverksamhet i fackets regi utöver den miljon som man från början ansåg skulle vara tillräcklig. Det finns inga andra åtgärder, som är praktiska och ger resultat, än att facket skärper sin bevakning av arbetsgivarna på det här området.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är klart att det finns åtgärder att vidta om man är beredd att göra någonting i den här frågan. Man kan t. ex. höja skadeståndet, och det finns också andra åtgärder som man kan vidta för att ytterligare tvinga arbetsköparna att följa den här lagen. Det måste vara möjligt att finna sådana åtgärder. Jag trodde nämligen att man inom regeringen var bekymrad över den här låga siffran. Det är därför som jag har frågat vilka åtgärder som man från regeringshåll ämnade vidta för att ytterligare utöva påtryckning, eftersom siffrorna visar att det inte räcker med vad som har gjorts.

Att tiden har förlängts ett år beror ju på att man inte har klarat utbildningen. Man kan naturligtvis förlänga den tiden ännu ett år och ytterligare försinka genomförandet av lagens intentioner – att invandrarna skall ges svenskundervisning. Men det kan väl inte vara önskvärt.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det enda förslag jag här får är att man skall höja skadestånden för arbetsgivare. Nu finns det mig veterligen ingen övre gräns för de skadestånden, så den åtgärden är ganska mycket ett slag i luften – och det har jag en känsla av att Inga Lantz inlägg i största allmänhet har varit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om sammansättningen av viss samrådsgrupp för datafrågor

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Lennart Petterssons (s) den 28 oktober anmälda fråga, 1977/78:115, och anförde:

Herr talman! Lennart Pettersson har frågat mig om jag är beredd att komplettera samrådsgruppen för datafrågor med företrädare för riksdagens oppositionspartier.

Samrådsgruppen för datafrågor är ett samrådsorgan inom regerings-

*Om sammansätt-
ningen av viss
samrådsgrupp för
datafrågor*

kansliet. Gruppen har således rådgivande funktioner i viktigare datafrågor som bereds inom regeringens kansli. Samrådsgruppen kommer därvid att behandla dels frågor av policykaraktär som berör de principiella riktlinjerna för regeringens datapolitik, dels frågor som berör enskilda dataprojekt. Det är alltså inte fråga om någon utredning på det datapolitiska området utan om en intern arbetsgrupp.

Jag vill understryka att samrådsgruppen inte skall överta någon beslutsfunktion. Någon ändring avses inte vare sig i departementens eller i myndigheternas berednings- och beslutsfunktioner. Myndigheterna skall alltså även i fortsättningen vända sig till sitt fackdepartement i dessa frågor, och frågorna kommer att beredas inom fackdepartementen i vanlig ordning.

Eftersom samrådsgruppen för datafrågor skall vara ett rådgivande organ inom regeringskansliet och medverka till att utforma regeringens ståndpunkt i olika datafrågor finns det enligt min mening inte anledning att komplettera gruppen med företrädare för riksdagens oppositionspartier.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Vi har en fin tradition i det politiska livet här i Sverige att oppositionen bör vara representerad i det förberedande reformarbetet för att därmed alla viktigare synpunkter skall få komma fram, innan det politiska beslutsfattandet tar vid. Vi finner nu tyvärr att den borgerliga regeringen börjat tumma på denna princip, när den nyligen tillsatte den s. k. samrådsgruppen för datafrågor utan att oppositionen blev representerad. Arbetsuppgiften för denna grupp är ingalunda liten. Den skall nämligen enligt det pressmeddelande som gavs ut lägga grunden för den första samlade svenska datapolitiken. Det torde kräva betydande utrednings- och arbetsinsatser, och mycket riktigt har det tagit fem sidor av direktiv för att beskriva vad gruppen skall göra på olika områden.

Nu säger herr Mundebo att det ingalunda är någon ny utredning som har tillsatts utan endast en högst normal intern beredningsgrupp till stöd för arbetet med regeringens datapropositioner. Där får oppositionen inte vara med.

Låt mig då, herr Mundebo, få ställa ett par frågor till er:

1. Om det inte är någon utredningsgrupp utan endast en intern beredningsgrupp, hur kan det då komma sig att man ger ut fem sidor offentliga riktlinjer eller direktiv för gruppens arbete?

2. Hur kan det komma sig att man i dessa direktiv radar upp åtminstone nio olika områden som gruppen skall utreda och lämna förslag om – alltifrån hur riksdagen bättre skall involveras i det datapolitiska arbetet till frågor som rör systemstruktur och de anställdas inflytande över datatekniken?

Det finns många fler frågor att ställa, herr statsråd, med anledning av de direktiv som getts ut, men dessa kan räcka i en första omgång. Slutsatsen är ändå helt klar: Vad det här är fråga om är inget annat

än ett försök från den borgarlige regeringens sida att utestänga oppositionen från viktiga delar av utredningsarbetet på det datapolitiska området. Det tycker jag rimmar speciellt illa med den skriftliga ambition som man också har angett i direktiven, nämligen att man vill ge riksdagen ökad insyn och ökat inflytande på det här området.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Lennart Pettersson säger att det är en fin tradition att också oppositionspartier deltar i beredningsarbetet. Ja, den traditionen finns och har funnits när det gällt offentliga utredningar – undantagen har där varit få. Men den har som sagt gällt offentliga utredningar, icke medverkan i regeringsarbete. Där har det i vart fall de senaste 45 åren inte funnits någon sådan tradition. Jag menar att när det gäller beredning inom regeringskansliet är det naturligt att det är regeringspartierna som medverkar i det arbetet.

Om detta vore en offentlig utredning skulle jag finna det naturligt att gruppen hade en bredare sammansättning, men som klart framgår av svaret är det ett samrådsorgan inom regeringskansliet.

Sedan tycker jag att Lennart Pettersson icke borde vara bekymrad över att de riktlinjer som har sammanställts i ett skriftligt dokument omfattar fem sidor. Lennart Pettersson borde inte vara bekymrad utan snarast tillfredsställd över att på det sättet ha fått en fyllig redovisning.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Statsrådet Mundebo säger att det är fråga om en intern arbetsgrupp, vars uppgift är att medverka i regeringsarbetet inom regeringskansliet. Det är där den finns. Då finner jag det extra anmärkningsvärt, herr talman, att det bland de personer som har utsetts att delta i den här samrådsgruppens arbete finns riksdagsledamöter från de borgerliga partierna som inte har någon anställning inom regeringskansliet. Det är alltså en annan grupp än en intern beredningsgrupp, det är ingen tvekan om det.

Jag har ytterligare en fråga, herr talman. När man går igenom direktiven här finner man att en mängd arbetsuppgifter räknas upp, och en av dessa arbetsuppgifter är att följa beredningen av datapolitiska frågor inom olika departement. Hade det varit en intern beredningsgrupp inom regeringskansliet med klart avgränsade uppgifter i enlighet med detta hade självfallet inte alla de utredningsuppdrag behövt anges som beskrivits i riktlinjerna för gruppens arbete.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag är ledsen att Lennart Pettersson har en så alldeles bestämd uppfattning om den här gruppens uppgifter och finner att det utan minsta tvivel är på det sätt som han själv säger. Jag har gett ett svar på vilken uppfattning jag som ordförande i den här samrådsgruppen har. Det är inte bara min utan regeringens syn på samrådsgruppens uppgift.

Om sammansättningen av viss samrådsgrupp för datafrågor

Om Lennart Pettersson utan minsta tvivel finner att samrådsgruppen har en annan uppgift beklagar jag att jag inte kan övertyga honom om att den uppfattningen inte stämmer med verkligheten. Jag har som sagt angivit den syn som regeringen har och som jag som arbetsgruppens ordförande har. Någon annan uppgift än som framgår av svaret har inte gruppen. Skulle uppgiften förändras kommer självfallet gruppens sammansättning också att förändras.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är nog, herr statsråd, i så fall fler än jag som har missuppfattningar på den här punkten. Vi kan exempelvis titta på de utskottsbetänkanden som lagts fram i riksdagen under senare tid och som berör datapolitiska frågor. Där hänvisas gång på gång till den här samrådsgruppen i datafrågor som en ren utredningskommitté. Jag kan exempelvis citera ett kort stycke ur utbildningsutskottets betänkande nr 8, som nyligen lades på riksdagens bord. Så här stod det:

”Datasamordningskommitténs betänkande ADB och samordning är en av utgångspunkterna för det utredningsarbete som regeringen nyligen uppdragit åt en samrådsgrupp för datafrågor att fullgöra. Gruppen har till uppgift att utarbeta 'de riktlinjer som krävs för en medveten datapolitik'. Riktlinjerna skall i första hand avse förhållandena inom statsförvaltningen. Gruppen bör emellertid enligt uppdraget vara oförhindrad att behandla även andra problem som den anser har beröring med den fortsatta datoriseringen i samhället.”

Är det inte en utredning som här beskrivs så frågar jag: Vad är då en utredning?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är, som framgår av utbildningsutskottets skrivning, en samrådsgrupp för datafrågor. Om oklarhet om detta förelegat hos Lennart Pettersson eller någon annan hoppas jag att den nu har skingrats.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag respekterar självfallet herr Mundebo's senaste försäkran på denna punkt. Men jag vill ändå säga herr Mundebo följande.

Samhällets datapolitik är enligt min mening alltför viktig för att utsättas för tvivelaktiga monopoliseringsförsök från den ena sidan. Jag tycker att det bästa sättet för statsrådet Mundebo att ta sig ur den konstitutionella knipa han försatt sig i skulle vara att omvandla sin s. k. samrådsgrupp till ett dataråd, där samtliga partier inkl. arbetsmarknadens organisationer är representerade. Se dessutom till, herr Mundebo, att även statens egna organ som har att behandla datafrågor, främst statskontoret, kommer med! Vi har i den socialdemokratiska datamotionen till årets riksdag begärt detta, och vad vi får är i stället ett borgerlighetens dataråd! Det tycker vi är helt otillfredsställande.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Detta är icke ett regeringens dataråd – det är ett samrådsorgan inom regeringskansliet. Jag hoppas att detta nu är definitivt klarlagt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om ett nytt arbetstidsavtal för lärare

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Åke Gillströms (s) den 10 november anmälda fråga, 1977/78:134, och anförde:

Herr talman! Åke Gillström har frågat mig vad det beror på att förhandlingarna om nytt arbetstidsavtal för lärarna ligger nere och vad jag tänker göra för att snabbt få till stånd ett avtal.

Enligt vad jag har inhämtat från statens avtalsverk ligger förhandlingarna om ett arbetstidsavtal för lärarna inte nere. Ett arbetstidsavtal är ju inte helt okomplicerat. Inom avtalsverket har under hösten pågått ett intensivt arbete på ett nytt "bud" i förhandlingarna. Ett sådant har under vecka 47 också överlämnats till personalorganisationerna. Jag utgår från att parterna fullföljer förhandlingarna i sedvanlig ordning.

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Medan detta har formulerats i departementet har äntligen ett bud framlagts från statens avtalsverk, ett bud som tydligen inte går hem hos motparten.

Det är egentligen beklämande att så lång tid fått gå till spillo innan något reellt bud lagts. I stället har man från ansvarigt departement påstått att förhandlingar pågått, vilket förefaller underligt, eftersom några kontakter med motparten på personalsidan inte tagits. Man skulle nästan kunna misstänka att departementet inte varit särskilt intresserat av att SIA-skolan får starta under bästa möjliga förutsättningar. Och till dessa måste onekligen räknas att ha lärarna inriktade på att göra insatser av delvis ny karaktär. När man nu äntligen låter statens avtalsverk överlämna ett bud, så sker det utan några som helst sonderingar hos personalorganisationerna. Sedan den 9 maj har partsöverläggningar inte skett, vilket är mycket anmärkningsvärt.

När man sedan tittar litet närmare på det framlagda budet förstår man att det inte på något sätt är partsförankrat. Jag föreställer mig t. o. m. att budet är sämre än det arbetstidsavtal som nu gäller och som är anpassat till en helt annan skola än den nya SIA-skolan.

Jag har ingen anledning att gå in på de enskilda delarna i budet, men det är speciellt en punkt som förvånar mig, och det är förslaget om en *höjning* av undervisningsskyldigheten för speciallärare. Jag vill påminna om att utredningen om skolans inre arbete tillkom för att göra

Fredagen den
2 december 1977

*Om ett nytt
arbetstidsavtal
för lärare*

skolan bättre anpassad till elever med skolsvårigheter. Det är speciallärarna som i det avseendet får en ännu tyngre uppgift än tidigare för att hjälpa denna kategori av elever. Den elevvårdande insatsen tar längre och längre tid i dagens skola, när det gäller att ta sig an fysiskt och psykiskt handikappade elever. Speciallärarna är den grupp som utan att tveka ställt upp i detta arbete. Nu kommer arbetsgivarens belöning – att få jobba två timmar till för samma betalning. Finns det verkligen folk i avtalsverket som tror att ett sådant bud kan positivt påverka SIA-starten? Jag förutsätter att budet inte heller var förankrat hos departementet, där det väl ändå funnits någon som förstår sig på handhavande av elever med handikapp. Til syvende og sidst är det ändå just denna kategori elever som blir lidande i skolarbetet, och det var kanske inte vad som avsågs.

Positivt är det ändå till sist att ett bud lagts – det måste väl i all rimlighets namn ge parterna anledning att träffas och diskutera med varandra. Om det sedan är statsrådet Mundebo som ingripit för att ändra dödläget eller inte betyder kanske mindre. Låt nu SIA-skolan få den fina start vi alla önskar genom att arbetstidsavtal snabbt tecknas!

Kommer statsrådet Mundebo nu att påskynda förhandlingarna, så att biträdande utbildningsministerns löfte om ett avtal före nyår kan hållas? Jag hoppas att statsråden ställer upp på varandras löften med regeringen som underlag.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig som svar på Åke Gillströms kompletterande fråga än en gång understryka den formulering som finns i slutet av mitt svar: "Jag utgår från att parterna fullföljer förhandlingarna i sedvanlig ordning."

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag lyssnade på radion i förrgår och råkade få höra att biträdande utbildningsministern sade på följande sätt:

SIA-reformen kan genomföras utan praktiskt taget någonting alls. Arbetstidsavtalet var inne i bilden långt före SIA. Beredningen har tagit längre tid än vi trodde. MBL är en av orsakerna.

De statliga parterna har förhandlat om detta i mer än 10 år, och det skapar givetvis irritation. Arbetsformerna har genom arbetsrättsreformen ändrats radikalt. Åren 1975 och 1976 har också TCO-S med skärpa strukit under behovet av ett arbetstidsavtal som en avgörande förutsättning för SIA-skolan med dess helt nya arbetsformer. Den kan, efter vad jag förstår, inte genomföras utan ett heltäckande arbetstidsavtal.

Det framgår också av en passus i 1977 års avtal, som parterna var överens om. Där står det nämligen: "Parterna ska sträva efter att föra arbetstidsförhandlingar för arbetstagare inom TFU-området i sådan takt att förestående reformer på skolans område kan genomföras."

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om innebörden av uttalande angående uppskjutande av vissa kostnadskrävande reformer

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Barbro Engmans* (s) den 10 november anmälda fråga, 1977/78:137, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Barbro Engman har frågat arbetsmarknadsministern om innebörden av ett uttalande i propositionen 1977/78:45 där det konstateras att även utomordentligt angelägna reformer måste i ett läge där det krävs en stram finanspolitik uppskjutas tills det ekonomiska utrymmet för dem finns. Barbro Engman vill veta vilka angelägna reformer regeringen avser att skjuta upp. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Jag är inte beredd att här gå in på de frågor som prövas i det pågående budgetarbetet. Regeringens samlade budgetförslag kommer att i vanlig ordning redovisas i den budgetproposition som läggs fram den 10 januari.

Om innebörden av uttalande angående uppskjutande av vissa kostnadskrävande reformer

BARBRO ENGMAN (s):

Herr talman! Jag får tacka för det svar som jag inte fick. Jag frågade: Vilka utomordentligt angelägna reformer var det man tänkte på, vilka överväganden var det man gjorde när man i propositionen skrev att utomordentligt angelägna reformer måste uppskjutas? Nu vägrar Ingemar Mundebo att svara på den frågan. Den var egentligen mycket enkel: Vilka reformer gäller det? Några tankar ligger väl bakom när man fattar pennan och skriver propositioner.

Den proposition som jag citerat i min fråga handlar om inriktningen av den ekonomiska politiken. Där slår ni fast att utomordentligt angelägna reformer skall skjutas på framtiden. Och den propositionen skall riksdagen ta ställning till den 7 december i år – inte nästa år. Vad regeringen således redan nu har bestämt sig för är att skära ner reformpolitiken. Men på vilka områden ämnar man göra det?

Folkpartiet gick till val på temat "Sociala reformer utan socialism". I sitt valmanifest uttryckte sig folkpartiet klarare. Där kunde man läsa: "Familjepolitik för jämställdhet och valfrihet: Snabb utbyggnad av daghem. Rätt till kortare arbetstid --- .

Mänskligare sjukvård. Landstingen måste få resurser att bygga ut långtidsvården, utöka hemsjukvården --- m. m.

Aktivitet och trygghet för de äldre."

Folkpartiet väddade till väljarna om stöd och lovade i gengäld genomföra dessa utomordentligt angelägna reformer.

Så vann ni valet och bildade regering och skrev en högtidlig regeringsdeklaration där nya löften ställdes ut: "Tryggheten för alla generationer och grupper står i centrum för vår politik."

Steg för steg har ni alltså glidit bort från detta.

I den nya regeringen fick folkpartiet t. o. m. budgetministerposten, vilket borde innebära vissa möjligheter att påverka ekonomin så att folk-

Fredagen den
2 december 1977

*Om innebörden av
uttalande angående
uppskjutande av
vissa kostnadskrävande reformer*

partiets dominerande vallöften kunde infrias. Men i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken står det att dessa utomordentligt angelägna reformer skall skjutas på framtiden. Nu vägrar Ingemar Mundebo att över huvud taget svara på frågan vad man menar med detta.

Resultatet av regeringsskiftet – det är egentligen det enda som hänt i det här landet sedan ni skrev era vallöften – har för medborgarna blivit en standardsänkning, orsakad av regeringens inflationspolitik, och ett besked om att utomordentligt angelägna reformer skall skjutas på framtiden.

Orsaken till detta är att regeringen har använt alla pengar till en hejdlös överföring av kapital till det privata näringslivet med metoder som inte alls har löst de arbetsmarknadsproblem som varit den officiella motiveringen utan som i alltför stor utsträckning bara medfört en ökning av kapitalägarnas förmögenhet.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret, och jag gör det den här gången på alla deras vägnar som har fått besked om att deras problem skall leva kvar i en oviss framtid.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! En enkel fråga har fått ett enkelt svar – ett klart svar och det enda svar som det nu är möjligt att ge. Det visste självfallet Barbro Engman när frågan ställdes.

Vad som händer under budgetåret 1977/78 har det getts besked om dels i budgetpropositionen, presenterad i januari 1977, dels i tilläggsbudget I, presenterad senare under året. Tilläggsbudget II kommer i januari och ytterligare en tilläggsbudget senare under vintern. Där ges besked för det innevarande budgetåret, och detta kan ge underlag för debatten den 7 december.

Vad som skall hända under budgetåret 1978/79 redovisas i grundlagsenlig ordning i budgetpropositionen den 10 januari 1978.

BARBRO ENGMAN (s):

Herr talman! Regeringens budgetproposition grundar sig på inriktningen av den ekonomiska politiken, och den läggs fast i den proposition som jag har redovisat. Jag anser att man redan i den propositionen har tagit ställning. Vad betyder det annars när man i den propositionen skriver: "Enligt kommunalekonomiska utredningen (KEU) krävs en volymexpansion på ca 2 % per år för att upprätthålla oförändrad ambitionsnivå, klara det av riksdagen beslutade programmet för utbyggnad av barnomsorgen och fullfölja de fastställda planerna för långtidssjukvårdens utbyggnad." Det står helt klart, säger man vidare i propositionen, "att konsumtionsutvecklingen ligger över vad som långsiktigt är förenligt med det samhällsekonomiska utrymmet". Vidare talar man om för kommunerna att det är nödvändigt att de "gör en översyn av sina flerårsplaner i syfte att uppnå en till det samhällsekonomiska utrymmet bättre anpassad

volymmässig ökningstakt”.

Jag anser alltså att man redan i den propositionen som vi skall ta ställning till den 7 december har skrivit att vi inte har råd att stå fast vid de beslutade utbyggnaderna på barnomsorgens och långtidssjukvårdens områden.

I den allmänpolitiska debatten i höst sade ekonomiminister Bohman: ”Politiskt reformarbete kräver inte bara djärvhet och initiativkraft utan också uthållighet och tålmod. Inte minst i ett samhälle som vårt med en offentlig sektor som är mer omfattande än i något annat fritt land. Att vända en sådan statsskuta tar tid.”

Är det i verkligheten vad ni har bestämt er för att göra – att skära ned den offentliga sektorn? Jag anser att ni redan har tagit ställning till detta genom skrivningen i den här propositionen. Det är alltså uppenbart att Ingemar Mundebo inte håller med Nils Åsling om det han här- omsistens sade: ”Jag menar att det också är vår skyldighet att leva upp till de förväntningar vi själva varit med om att skapa.”

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om finansieringen av vissa kommunala byggnadsprojekt

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Svartbergs* (s) den 18 november anmälda fråga, 1977/78:153, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ så att beslut om statsbidrag för beredskapsarbete kopplas till finansieringsmöjligheter för kommunerna.

Kommunernas investeringsverksamhet finansieras till viss del med statsbidrag till olika ändamål. Som exempel kan jag nämna bidrag till att stimulera sysselsättningen i vissa fall och bidrag till bl. a. skolbyggen och vatten- och avloppsanläggningar.

När kommunerna planerar sin verksamhet ingår finansieringen av densamma som ett viktigt element. Det innebär att då ansökan görs om statsbidrag till exempelvis kommunala beredskapsarbeten måste kommunen samtidigt vara medveten om att resterande kostnader skall finansieras av kommunen själv.

Utrymmet på kreditmarknaden är starkt begränsat. Samtidigt är den kommunala efterfrågan på denna kreditmarknad alltför hög från samhällsekonomisk synpunkt. Att i detta läge öka kommunernas utrymme på kreditmarknaden är inte lämpligt. En prioritering av lån till beredskapsarbeten skulle därför medföra att kreditutrymmet för andra angelägna kommunala ändamål ytterligare skulle begränsas. Dessutom skulle en sådan prioritering medföra en icke önskvärd detaljreglering av kreditmarknaden. Jag vill emellertid samtidigt framhålla att regeringen re-

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om finansieringen
av vissa kommunala
byggnadsprojekt*

Fredagen den
2 december 1977

*Om finansieringen
av vissa kommunala
byggnadsprojekt*

gelmässigt beviljar tillstånd för kommunal upplåning när det gäller finansieringen av statsbidragsberättigade beredskapsarbeten.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag tackar budgetministern för svaret. Det var tyvärr inte särskilt uppmuntrande för de berörda kommunerna – de kommuner som i dag har bekymmer.

Vid alla de samtal vi har haft den senaste tiden med företagare och kommunpolitiker har regeringens ekonomiska politik stått i fokus – man kanske också kan säga brister i regeringens ekonomiska politik.

När det gäller dessa beredskapsarbeten är, som även budgetministern påpekar i sitt svar, tanken att de skall ge sysselsättning. Men när kreditmarknaden nu är så kärv att kommunerna i vissa fall inte kan låna upp för den egna andelen av de här projekten borde det enligt min mening vara nödvändigt att koppla besluten om statsbidrag för beredskapsarbeten till en finansiering. Det går annars inte för kommunerna att genomföra en del av projekten. Därmed faller den satsning på sysselsättningen som man vill göra. Vi måste i det här läget satsa på viktiga projekt, projekt som är nödvändiga framöver. Det må gälla företagsinvesteringar, det må gälla kommuners investeringar, men det förutsätter att man skapar ett utrymme för de projekten.

Detta att ge ett statsbidrag på 33 % och sedan inte koppla det till motsvarande möjligheter för kommunerna att låna måste man göra någonting åt.

”En prioritering av lån till beredskapsarbeten skulle därför medföra att kreditutrymmet för andra angelägna kommunala ändamål ytterligare skulle begränsas. Dessutom skulle en sådan prioritering medföra en icke önskvärd detaljreglering av kreditmarknaden.” Det skriver budgetministern i sitt svar. På vad sätt skulle detta innebära en icke önskvärd detaljreglering av kreditmarknaden? Enligt mitt sätt att se skulle det vara en önskvärd styrning av kreditmarknaden när man kopplar beslut om statsbidrag för beredskapsarbeten till finansieringsmöjligheter för kommunerna.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det mest önskvärda vore givetvis att vi hade en kapitalmarknad som kunde bereda tillräckligt utrymme för alla de investeringar som stat, landsting, kommuner, näringsliv och enskilda människor vill göra. En sådan kapitalmarknad har vi emellertid inte. Många angelägna ändamål tävlar om det utrymme som finns, och då är det dess värre inte möjligt att bereda utrymme för alla. Vi vill gärna bereda ett betydande utrymme för kommunala investeringar, t. ex. inom långtidsvårdens, barnomsorgens och utbildningens område, för näringslivets, kanske framför allt exportindustrins, investeringar, för bostadsbyggande osv.

Hur angelägna alla dessa ändamål än är så går det inte att omedelbart

tillfredsställa dem, utan det uppkommer en kösituation på kreditmarknaden. Då kan staten naturligtvis göra en detaljreglering och säga att det och det skall gå före. Vi har gjort den allmänna prioriteringen att kommunala insatser inom barnomsorgens och långtidsvårdens områden är angelägna investeringar. Men går vi så långt att vi förknippar alla beslut med ett motsvarande finansieringsbeslut, då får vi en ytterligt reglerad samhällsekonomi, som jag inte tror är till nytta för utvecklingen.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det önskvärda, säger budgetministern, är att ge utrymme. Det kan man naturligtvis vända på och säga att det mest önskvärda när det gäller arbetsmarknaden är att man inte skall behöva satsa på beredskapsarbeten för att skapa sysselsättning. Men nu är vi ändå i den situationen.

Vi är alla drabbade av den ekonomiska depression som hemsöker västvärlden, men det finns vissa områden i det här landet som är mycket hårt drabbade och som inte klarar sin sysselsättning utan beredskapsarbeten.

Vi ser det som viktigt och nödvändigt att regeringen ger möjligheter till statsbidrag för beredskapsarbeten. Men det påpekas från kommunernas sida att de ofta inte får i gång beredskapsarbeten därför att de inte klarar av den egna delen, och det är detta jag har velat dra fram här.

Låt gå för att det skulle innebära en detaljreglering – men när arbetsmarknaden är så bekymmersam i vissa delar av landet, då får man ta en detaljreglering och styra kapitalet dit där det behövs för att ge sysselsättning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om formuleringen av information från myndigheter

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Britta Bergströms* (fp) den 24 november anmälda fråga, 1977/78:165, och anförde:

Herr talman! *Britta Bergström* har frågat mig om jag vill medverka till att viktig information från myndigheter formuleras så att den inte blir onödigt svårbegriplig.

I regeringsdeklarationen hösten 1976 utlovades kraftfulla insatser mot krångel och svårbegripligt myndighetsspråk. En rad åtgärder har också vidtagits för att underlätta medborgarnas kontakter med myndigheterna.

Kommunministern har tillsatt en utredning, den s. k. byråkratiutredningen, som bl. a. skall arbeta med att förbättra informationen om samhällsorganens verksamhet. Utredningen skall också arbeta för att göra myndigheternas språk lättare att förstå; skrivelser och blanketter skall bli klarare och enklare. En språkexpert har knutits till utredningen.

Fredagen den
2 december 1977

*Om formuleringen
av information från
myndigheter*

Vidare finns det två språkexperter anställda i regeringskansliet. De har till uppgift att utbilda personalen, att informera och ge råd samt att medverka vid utformningen av författningar, beslut m. m.

Vissa myndigheter har också inrättat tjänster för språkgranskning och språkutbildning, t. ex. statskontoret och riksskatteverket.

Många myndigheter lägger ned ett omfattande arbete på informationsfrågorna. Jag kan här nämna försäkringskassorna och skatteväsendet. Statens personalutbildningsnämnd och svenska språknämnden har i dagarna givit ut en lärobok, Att skriva bättre offentlig svenska, som skall användas i utbildning av handledare för språkcirklar vid myndigheterna. Stockholms universitet börjar 1978 utbilda språkkonsulenter, som skall kunna hjälpa myndigheter, organisationer och företag att förenkla sitt språk.

Nämnden för samhällsinformation skall undersöka effekten av myndigheternas informationsinsatser. I en promemoria, som nu remissbehandlas, diskuterar nämnden några av problemen kring samhällets information.

Jag anser att det är mycket viktigt att den information som går ut från myndigheterna är enkel och lättbegriplig. De åtgärder som jag nu har nämnt ser jag bara som en början på ett omfattande arbete. Det är viktigt att krångliga bestämmelser rättas till, till både form och innehåll. Medborgarna har en självklar rätt till en information som inte gör verkligheten krångligare än den är.

Mitt svar till Britta Bergström är alltså ja. Jag vill medverka till att göra informationen från myndigheterna lätt att förstå.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret, som var utförligt och som inger förhoppningar om förbättringar.

Bakgrunden till min fråga har varit ett svar som en pensionär fick från myndigheten, när han önskade upplysning om hur hans pension var beräknad. Jag skall inte här läsa upp det svaret. Den som är intresserad av svarets utformning vill jag i stället rekommendera att läsa riksdagens snabbprotokoll för den 24 november. Där finns svaret infört exakt så som det var utformat.

Jag sade att budgetministerns svar inger förhoppning om att informationen kommer att förbättras. Men det är ändå något som saknas i svaret, nämligen det att just information som det här gäller borde lämnas automatiskt. Så sker tydligen inte. Det förefaller egendomligt att en pensionär inte automatiskt får uppgift om en så viktig sak som vilken ekonomi han har att räkna med.

Det anförda fallet är inte det enda som jag har hört talas om, där vederbörande har fått skriva till myndigheten och be om information. Därför vill jag nu ställa ytterligare en fråga till budgetministern, nämligen den om man i arbetet med dessa saker också vill se till att sådan information som det här gäller lämnas till de berörda utan att de själva

behöver fråga om den – och får sådan utformning att det inte erbjuder alltför stora svårigheter att förstå den. Den pensionär som det här gällde påpekade t. ex. att man i det svar som han fick använde termer som inte alla människor förstår. Man talade bl. a. om normalbelopp och lönegrad utan att närmare ange vad det innefattar i fråga om löneklasser och liknande.

Jag vill nu gärna höra vad budgetministern anser om förslaget att pensionärerna bör få sådana besked automatiskt.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig först säga att det är lång väg att gå innan vi har nått målet att all information är lätt att förstå. Det finns t. ex. just på socialförsäkringsområdet, som Britta Bergströms fråga handlar om, en mängd kungliga bestämmelser som kan vara svårtolkade. Vi kan göra åtskilligt med de åtgärder som jag nämner i svaret, men vi måste givetvis också arbeta på att förenkla lagarna och intensifiera informationen.

Det lämnas mer information än jag antydde i svaret till Britta Bergström. Vi ger då och då ut en socialkatalog som når alla medborgare i landet. Vid regeländringar sker en rätt omfattande annonsering om innebörden av de nya reglerna. Försäkringskassorna har tillgång till ett rätt omfattande informationsmaterial, och blivande ålderspensionärer brukar få information om vad ålderspensionen inom folkpensionering och allmän pensionering betyder för dem.

Det finns nog mer att göra, och som jag antydde i mitt svar kommer vi att arbeta vidare med de här frågorna bl. a. på grundval av den promemoria som nämnden för samhällsinformation har utarbetat.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att det finns sådan information som budgetministern nämnde. Men i t. ex. socialkatalogen finner man en stor mängd av information rent allmänt omkring bestämmelserna, som – såsom budgetministern just sade – är mycket krånglig och svår att förstå. Jag föreställer mig att det för den enskilde inte är så enkelt att ur den informationen dra ut det som rör just vederbörande själv.

Jag har i ett annat sammanhang sett information om hur pensionen är beräknad, där vederbörande fick en tabelluppställning och vidare åtta A 4-sidor, som skulle innehålla förklaring, men där en mycket liten del av det som stod att läsa berörde just den personen. Det var inte så lätt att plocka fram just den informationen för en som inte var van vid sådana informationskrifter.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om formuleringen
av information från
myndigheter*

Fredagen den
2 december 1977

*Om sprängningar
inom tätbebyggt
område*

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara *Tore Nilssons* (m) den 24 november anmälda interpellation, 1977/78:80, och anförde:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat mig om jag anser att berörd lagstiftning bör ses över i syfte att nå större restriktivitet vid sprängning inom tätbebyggt område.

Sprängningsarbeten är som regel miljöfarlig verksamhet och omfattas således av miljöskyddslagens bestämmelser. Om det finns risk för att olägenhet eller skada kan uppkomma på omkringliggande fastigheter till följd av sprängning, kan föreskrifter om försiktighetsmått eller förbud meddelas med stöd av miljöskyddslagen. Vidare kan ersättning för skada utgå.

Bestämmelser om skyldighet att vid sprängning vidta skyddsåtgärder och i förekommande fall utge ersättning för skada finns också i 3-kap. jordabalken, där regler för rättsförhållanden mellan grannar tas upp.

Miljöskyddslagstiftningen ses f. n. över av miljöskyddsutredningen. Syftet med översynen är att ytterligare förbättra samhällets möjligheter att kontrollera och ingripa mot miljöfarlig verksamhet. I den mån skyddet mot sprängningsskador behöver förstärkas utgår jag från att frågan uppmärksammas vid denna översyn.

Med hänsyn till att rättsläget i vissa avseenden har ansetts oklart i fråga om ersättning för sprängningsskador har riksdagen vid föregående riksmöte uttalat att frågan om skadeståndsansvar vid sprängningsarbeten bör bli föremål för utredning i lämpligt sammanhang. Formerna för detta utredningsarbete övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Sammanfattningsvis kan jag sålunda konstatera att frågor om sprängningsarbete kommer att behandlas inom ramen för pågående och planerat utredningsarbete.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Jag finner det positivt och klart om man ser till dess stora drag.

Redan under min studietid i Stockholm på 1940-talet mötte jag de problem som jag tagit upp i interpellationen. Vid sprängningar etc. för att skapa det vi i dag kallar tunnelbanan uppstod sprickor på husen i ett område. Ägarna krävde ersättning. De ansvariga påstod att sprickorna funnits sedan gammalt. En bekant till mig som hörde till ägarna hade fotograferat sina hus före sprängningarna och visade bilderna. Han fick rätt, men först efter hårda förhandlingar.

Sedan dess har jag då och då stött på uppgifter av denna typ. Här sprängs så att husen skakar, rutorna skallrar eller klockan stannar. Sådana ord har jag hört på många håll i landet. Man tänker att det förmodligen är överdrifter.

I sommar fanns i pressen ånyo uppgifter om sprängningar här i staden.

Det lämnades märkliga skildringar. Jag har med mig några klipp.

I Svenska Dagbladet för den 29 juni i år skrevs bl. a. följande: "Sprickor i husen, fallande tegelpannor, åldringar som inte vågar gå ut och telefonvarningar till hjärtsvaga. Sådant är livet vid 'avgrundens rand' i Älta ---." I fortsättningen ges det en målande beskrivning.

Samma dag i en annan tidning, Dagen, står att läsa: "Ett berg som sprängs bort" – det var fråga om sprängningar i en grusgrop i urberget – och "Smällarna hotar de gamlas hälsa!" I artikeln finns det rubriker som t. ex. "Spegelr krossas" och "Som en jordbävning". Under den senare rubriken står bl. a. följande: "En dag hade jag gått och lagt mig för att vila en stund mitt på dagen, säger Elvira Hansson, som bott i sitt lilla hus sedan 1936. Då kom smällen. 'Gode Gud, blir det jordbävning? tänkte jag. Och när jag kom ut var hela luften full av rök. Det var hemskt obehagligt."

Sedan talas det om störd kyrkofrid. Det berättas att meditationen är helt störd på den kyrkogård som ligger vid Storkällan.

I DN Syd samma dag berättas att reportern var hemma hos en av ägarna till husen när sprängladdningen detonerade. Vederbörande menade att det bara var en liten laddning. "Vi är naturligtvis medvetna om att det förekommer olägenheter", sade den som ledde sprängningarna. Men utomstående som var med sade att sprängningarna upplevdes som en mindre jordbävning.

Finns det någon verklighet bakom de här beskrivningarna? Jag har rest till platsen, gjort en rundvandring, sett litet på förhållandena och talat med människor. Därvid har jag kommit fram till uppfattningen att vad tidningarna och folk sagt är riktigt. Då måste man fråga sig om en sådan här verksamhet är tillåtlig eller om den bör tillåtas. Och är den nödvändig? Jag måste svara att den förmodligen är nödvändig, eftersom samhället behöver grus och annat som sprängs loss, men ibland borde nog verksamheten förläggas till andra platser. Ligger det en kyrkogård omedelbart intill, måste man ju fråga sig om verksamheten skall få pågå.

Vad jag vill komma fram till är detta: Om sprängning får äga rum, skall den enskilde icke drabbas. Alla skall hållas skadeslösa. Processer är svåra för gamla människor. Det har förekommit mycket trassliga processer, och många drar sig dessutom för obehaget att klaga och söka rättelse. Jag har fått klara vittnesbörd om den saken. Fastighetsägarna förlorar årligen stora belopp på grund av den här verksamheten. Husvärdena sjunker. Husägarna i vårt land anses ofta vara gynnade, men det är nog inte fallet.

Vid naturkatastrofer som exempelvis den aktuella i Tuve anses det självklart att den som drabbas av skadan skall få hjälp. Då är det märkligt att verksamhet som pågår i årtionden och som i längden innebär destruktion av byggnader inte ersätts utan vidare, utan endast efter rättgång. Det är dock så, att sprängningar som pågår i årtal "tröttar ut" fasaderna och husgrunderna.

Fredagen den
2 december 1977

*Om statsbidrag till
viss yrkesinriktad
utbildning inom
folkhögskolan*

I miljöministerns svar får vi veta att lagen överses f. n. Jag har varit mycket undrande inför det som står i svaret, grundat på jordabalken, om samhällets möjligheter att kontrollera och ingripa mot miljöfarlig verksamhet. De överväganden i fråga om rättsläget som det talas om i svaret hoppas jag kommer att påskyndas, för det är brådskande. Det talas om att man gör överväganden och att en utredning är begärd. Jag skulle vilja fråga: Kan inte jordbruksministern påskynda arbetet?

Jag har med mig lagutskottets betänkande nr 3 från förra riksmötet. Man kan där läsa om skadeståndsansvar vid sprängningsarbeten. Det hänvisas till just 3 kap. i jordabalken. Jag läser från utskottsbetänkandet: "Enligt 1 § skall var och en vid nyttjande av sin eller annans fasta egendom ta skälig hänsyn till omgivningen. I 3 § föreskrivs att den som ämnar utföra grävning eller liknande arbete på sin mark skall vidta varje skyddsåtgärd som kan anses nödvändig för att förebygga skada på angränsande mark." Han skall vidare ersätta skadan.

Men detta sker tydligen inte automatiskt, snabbt och korrekt, vilket borde vara fallet. Trots att jag är glad över svaret blir jag skrämmd av ordet "överväganden" i det sammanhang som det används. Om riksdagen t. o. m. har krävt en utredning, borde denna ha varit tillsatt vid det här laget.

Det är mycket dunkelt vad som menas med jordabalkens ord om "skälig hänsyn till omgivningen". De människor som berörs i detta sammanhang är ofta mycket sårbara. I det område som jag besökte fanns många som hade bott där länge. De hade en gång haft en mycket fin miljö och hade nu drabbats genom den omflyttning som skett. Dessutom kände de sig ledsna och bittra över att det var så svårt att få rättelse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om statsbidrag till viss yrkesinriktad utbildning inom folkhögskolan

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 17 november anmälda fråga, 1977/78:146, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om jag är beredd att ge utbildningsbidrag även till elever som deltar i yrkesinriktade kurser inom folkhögskolan.

Som ett led i strävandena att begränsa ungdomsarbetslösheten har regeringen givit skolmyndigheterna möjlighet att inom gymnasieskolan anordna yrkesinriktade kurser på högst tio veckor. De skall följa av skolöverstyrelsen godkända läroplaner. De elever som deltar i kurserna kan få utbildningsbidrag enligt samma bestämmelser som för AMU-kurser.

Den ram som kommunerna har för denna verksamhet är för budgetåret 1977/78 1 700 årselevplatser, vilket motsvarar minst 6 800 elever. Gläd-

jande nog har både kommunerna och de arbetslösa ungdomarna funnit att dessa kurser har stort värde.

Folkhögskolorna och den undervisningsform de erbjuder är enligt min mening ett mycket värdefullt inslag i det samlade utbildningsväsendet. Inom arbetsmarknadsutbildningen utnyttjas också folkhögskolorna i hög grad. I oktober i år gick närmare 3 000 elever i arbetsmarknadsutbildning på folkhögskolor. Jag ser inget hinder för att denna volym utökas om folkhögskolorna kan erbjuda lämpliga kurser.

När det gäller de tioveckorskurser som Gunnar Olssons fråga i första hand gäller så skall dessa, som jag tidigare sagt, vara yrkesinriktade. De är också bundna till av skolöverstyrelsen fastställda läroplaner. Folkhögskolorna arbetar normalt inte med centralt fastställda läroplaner. Det är till viss del denna frihet som ger folkhögskolorna deras speciella karaktär.

Efter vad jag erfarit överväger skolöverstyrelsen att begära en utvidgning av ramen för de s. k. kortkurserna, eftersom utnyttjandet av platserna är mycket stort. Om en utvidgning blir aktuell bör denna ske inom gymnasieskolan eller på AMU-center. Skulle det vara så att deras kapacitet inte räcker till kan det bli aktuellt att pröva en förläggning av kurserna också till andra skolor.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. I slutet av sitt svar hänvisar statsrådet till kurserna inom gymnasieskolan och pekar på att SÖ undersöker möjligheter att pröva en förläggning av kurserna också till andra skolor. Det är just i det avseendet som folkhögskolan nu är beredd att ställa upp. Det är för mig litet förvånande, med tanke på det intresse Per Ahlmark i andra sammanhang visat i kampen mot ungdomsarbetslösheten, att han inte i dag är beredd att gå med på den åtgärd som jag frågat om. Tanken har ju egentligen tagits upp av skolöverstyrelsen.

En tioveckorskurs ger visserligen ingen fullständig yrkesutbildning, men den kan ändå ge en viss yrkesvägledning, som kanske kan leda till att många sedan fortsätter inom den reguljära utbildningen. Vi är också överens om att ungdomsarbetslösheten, som jag vid ett par tidigare tillfällen under hösten haft anledning att diskutera med statsrådet, måste angripas med utbildning. Vi måste alla göra vårt yttersta för att anordna utbildning för de berörda ungdomarna. De många arbetslösa utgör i dag en klar riskgrupp. Mot bakgrund av att nära hälften av alla arbetslösa är under 25 år och att dessa i de flesta fall inte har någon utbildning utöver grundskolan förstår vi att mycket återstår att göra.

Folkhögskolan är nu beredd att gå in i kampen för att söka lösa frågan om ungdomsarbetslösheten. Vid en nyligen hållen konferens i Molkom i Värmland framkom också att det fanns ett väldigt stort intresse från folkhögskolans sida för att kopplas in i denna kamp. Bara i mitt hemlän Värmland, där vi f. ö. är väl försedda med folkhögskolor, skulle man

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om statsbidrag till
viss yrkesinriktad
utbildning inom
folkhögskolan*

kunna tänka sig att anordna den här typen av kortare kurser i Arvika, Molkom, Kristinehamn, Stöllet och Årjäng.

Landstingets utbildningsnämnd i Värmland har förklarat att den för sin del är beredd att undersöka möjligheterna att kombinera beredskapsarbete med kursverksamhet. I det sammanhanget skulle givetvis det bidrag jag efterlyste i min fråga väsentligt underlätta tillkomsten av sådana kurser.

Med det läge vi har när det gäller ungdomsarbetslösheten finns det för dagen stor anledning att bredda denna kursverksamhet, och jag förstår inte varför man inte redan nu skulle kunna ge klartecken för folkhögskolorna att gå in i den här kampen, när de ändå själva förklarar sig ha ett intresse av att delta i den.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Det är alldeles sant att vi på alla sätt skall delta i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Gunnar Olsson har också rätt i att regeringen och arbetsmarknadsdepartementet genom en rad åtgärder har visat hur detta skall ske.

Om vi nu ser på den fråga som Gunnar Olsson har ställt, kan vi konstatera av de rapporter som kommit in från länen att samtliga 1 700 årselevplatser är inplanerade. 15 län har hos skolöverstyrelsen begärt att få ytterligare platser. Skolöverstyrelsen överväger just nu att göra en framställning om fler platser. Jag utgår från att regeringen kommer att se positivt på en framställning om vidgning av ramen för de s. k. kortkurserna.

Nästa fråga som man då måste ta ställning till är: Klarar gymnasieskolorna en utvidgad verksamhet? Svaret på den frågan vet vi ännu inte. Men om det visar sig att gymnasieskolorna inte klarar att tillgodose den efterfrågan som finns på den här typen av kurser, då finns det enligt min mening en reell anledning att ta upp en diskussion om folkhögskolornas medverkan.

Om man kopplar in folkhögskolorna uppstår emellertid en rad problem. De är av tradition fria från bindningar av centralt fastställda läroplaner, och det är en frihet som vi bör värna om. Jag utgår ifrån att Gunnar Olsson här gör samma värdering som jag. Men redan i dag kan folkhögskolorna utnyttjas i samband med kortkurserna. Kommuner som inte har egna lokaler kan hyra sådana, och att då utnyttja eventuellt ledig kapacitet just hos folkhögskolorna tycker jag i vissa lägen kan vara en utmärkt lösning.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Det sista statsrådet sade tycker jag talar för att han har ett intresse av att se på den här frågan ytterligare. De kortkurser vi nu diskuterar skulle som jag ser det på intet sätt strida mot folkhögskolornas kursplaner. Tvärtom är det ju så att utvecklingen inom folkhögskolan nu mer och mer går mot ett större utbud av kortare kurser. Jag tycker

därför inte att man skall avvisa den här tanken redan nu. Tanken är som jag sade initierad av SÖ, och jag tror att det skulle vara välbetänkt av Per Ahlmark att ta kontakt med exempelvis inspektör Bo Göthberg i skolöverstyrelsen, som pläderade varmt för detta just i samband med den konferens i Värmland som jag åberopade.

Folkhögskolorna vill medverka i kampen mot ungdomsarbetslösheten, och då tycker jag att statsmakterna också bör ställa upp för dem. Att det finns ett behov av dessa kurser tror jag vi är fullt eniga om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om åtgärder för att förhindra skador av farliga lösningsmedel

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara *Lars-Ove Hagbergs* (vpk) den 4 oktober anmälda interpellation, 1977/78:2, och anförde:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har med anledning av Svenska metallindustriarbetareförbundets nyligen slutredovisade enkätundersökning om skadeverkningar av lösningsmedel frågat mig

dels om regeringen är beredd att lagstiftningsvägen i vad gäller frisläppandet av nya kemiska ämnen införa principen om den omvända bevisföringen och i detta syfte kraftigt utöka produktkontrollnämndens resurser,

dels om regeringen ämnar vidta snabba åtgärder för att radikalt sänka gränsvärdena och

dels om regeringen avser att vidta snabba åtgärder för att få bort det omedelbara problemet med lösningsmedel.

I arbetsmiljölagen slås fast att såväl arbetsgivare som producenter och importörer är skyldiga att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall. Arbetarskyddsstyrelsen får möjlighet att föreskriva att ett visst ämne endast får användas efter godkännande eller att särskilda villkor skall gälla för användningen. Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt kommer ett förbud att kunna tillgripas. Arbetsgivare som bryter mot dessa föreskrifter skall kunna dömas till direkt straff.

I interpellationen uttalar sig Lars-Ove Hagberg för en förhandsprövning som innebär att inget ämne får släppas ut innan man har konstaterat att det är oskadligt för liv och hälsa. Denna målsättning är oréalistisk. Nästan alla ämnen kan ge skadeverkningar under vissa förhållanden. Det är inte möjligt att generellt förbjuda alla ämnen som kan ge skadliga verkningar om de hanteras på ett olämpligt sätt. Man måste i stället söka få bort de risker som kan uppstå vid användningen av sådana ämnen. Målet är att ersätta farliga ämnen med sådana som är ofarliga.

Enligt min mening ger den nya arbetsmiljölagen tillsammans med arbetarskyddsverkets ansvar för tillsynen den rättsliga grund som behövs

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

för en betryggande kontroll av farliga ämnen i arbetslivet. Ett enigt socialutskott delade denna uppfattning vid behandlingen av förslaget till arbetsmiljölagen. Utskottets uppfattning godkändes av riksdagen nyligen.

Lars-Ove Hagberg tar också upp frågan om produktkontrollnämndens resurser. En översyn av produktkontrollorganisationen skall nu göras. I samband med behandlingen av arbetsmiljölagen uttalade socialutskottet; efter att ha inhämtat yttrande av jordbruksutskottet, att starka skäl talar för en översyn av den statliga produktkontrollorganisationen. Översynen borde syfta till en planmässig resursupbyggnad som möjliggör effektivast möjliga kontroll av hälso- och miljöfarliga ämnen. Utskottet fann det naturligt att produktkontrollnämnden ges en mer självständig ställning.

Systemet med gränsvärden är ett outhärligt hjälpmedel för att komma till rätta med bl. a. de kemiska riskerna i arbetet. Möjligheterna att förebygga risker genom gränsvärden styrs givetvis av de kunskaper som forskningen ger oss. Därför är forskningen på detta område mycket angelägen. Arbetet med gränsvärden är en viktig del av arbetarskyddsstyrelsens verksamhet. Riktlinjer för verksamheten finns i propositionen om arbetsmiljölagen. Hädanefter avser arbetarskyddet att ge ut en reviderad gränsvärdeslista vartannat år.

Omarbetningen av gällande lista med hygieniska gränsvärden slutförs denna månad. Listan, som beräknas komma ut kring årsskiftet, upptar sammanlagt ca 200 ämnen, varav ca 60 nya. Ett antal gränsvärden sänks. I fråga om tekniska lösningsmedel kan jag nämna att den nya listan kommer att omfatta ca 60 ämnen mot 41 i den nuvarande. För att sprida bättre kännedom om den nya gränsvärdeslistan utarbetar arbetarskyddsstyrelsen nu en lättillgänglig s. k. popanvisning över de ämnen som ingår i listan, deras egenskaper, var och hur de används, skyddsföreskrifter m. m. Jag är övertygad om att den kommer att vara till mycket stor nytta för skyddsombud och andra som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med kemiska ämnen.

Med tanke på farorna med lösningsmedel kommer arbetarskyddsstyrelsen skyndsamt att ta fram en kortfattad övergripande föreskrift för lösningsmedel som redovisar nödvändiga skyddsåtgärder. En stor del av farorna sammanhänger nämligen med att risker underskattas och enkla skyddsåtgärder åsidosätts. Föreskriften beräknas vara färdig i början av nästa år.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! "Den svenska arbetaren på väg att utrotas?" frågade förbundet i Metallarbetaren i nr 38, när Metallindustriarbetareförbundets enkätundersökning om lösningsmedel redovisades.

Man kan vara böjd för att svara ja på den frågeställningen. Skall arbetsmiljöavslöjanden som blottlägger det ena akuta faromomentet efter det andra fortsätta som tidigare, föreligger en mycket stor risk för att vi går mot värre och värre avslöjanden om arbetsmiljöfaror.

Det svar som Per Ahlmark ger mig på frågeställningarna ger inte belägg för några nya impulser till krafttag, men vi anser att det är krafttag som behövs just nu. Trots att arbetarskyddet fått ökade resurser står dessa resurser och deras inriktning inte i rimligt förhållande till den oerhört snabba förändring som sker på arbetsplatserna med allt större arbetsmiljörisker. Det är med tanke på detta förhållande som resurserna och inriktningen rätteligen borde diskuteras. Det hjälper föga om regering och myndigheter radar upp ökade siffror för resurser; de måste ställas i relation till de problem som finns.

Resultatet av Metalls enkät om lösningsmedel är ju egentligen ingen större överraskning. Men likafullt slår det mycket hårt, när arbetarnas erfarenheter blir sammanställda på det här sättet. Det är häpnadsväckande att en allt större del av arbetsmiljövarningarna inte kommer från berörda myndigheter som skall ha hand om och övervaka arbetsmiljön, eller från företagarna – arbetsköparna. Det är i stället fristående forskare, fackliga undersökningar och läkare som står för larmen i dag.

Detta visar hur bristfälligt arbetsplatserna och deras faror är kartlagda – vilka produkter som är farliga och effekterna på lång sikt. Naturligtvis måste man ställa mycket hårda krav på myndigheterna i fråga om kartläggning och samtidigt åtgärder. Men de erfarenheter man kan få av det här läget – och som borde ge fackföreningsrörelsens ledning en tankeställare – gäller fackföreningens roll. Det är ju en part på arbetsmarknaden som verkligen har slagit larm och ställt krav, och vi vet att det fortfarande återstår mycket. En slutsats borde bli att det behövs ökad partsundersökning och forskning.

Metalls enkät om lösningsmedel visar inte bara på några enstaka företeelser utan på ett brett fält av risker och orsakade skador. Av rapporten framgår att de flesta lösningsmedel ger akuta verkningar som irritation i ögon, näsa och hals. Huvudvärk, yrsel och illamående räknas till de vanligaste av de akuta effekter som uppstår hos den som utsätts för lösningsmedel. En stor del av de vanligaste lösningsmedlen ger upphov till berusning och omtöckning. Lösningsmedlen kan också ge upphov till kroniska förgiftningar, kronisk yrsel och balansrubbingar. Lösningsmedlen orsakar olika slag av psykiska symptom med trötthet, sömnlöshet, minnesförlust och rubbing av den psykiska balansen i dess helhet. Det förekommer akuta lösningsmedelsförgiftningar på arbetsplatserna, och hudbesvär av kemikalier är mycket vanliga. Samband redovisas mellan magbesvär och lösningsmedel. Enkäten visar på förekomsten av halsbesvär, andningsbesvär och ögonsjukdomar i samband med användning av lösningsmedel. Sambandet mellan cancersjukdomar och lösningsmedel redovisas också.

Enkäten från Metall om lösningsmedel ställer frågan: Hur kan en sådan arbetsmiljö över huvud taget få komma till stånd? Hur har det blivit så här? Det svar som jag finner är att vi har en ekonomisk struktur som har enskilt profitintresse som riktmärke. De arbetandes liv och hälsa underordnas kapitalets hänsynslösa rovjakt efter profit. Därför upprepas

---

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

historien om och om igen med ingrepp mot farliga arbetsmiljöer först efter det att något allvarligt inträffat. Ständigt tvingas arbetarna agera försökskaniner för nya preparat som kan förbilliga och effektivisera produktionen och höja vinsten. Varje år tillförs våra arbetsplatser hundratals nya ämnen, vilkas verkningar vi inte känner till. Bristande varudeklaration – om sådan ens förekommer – utländsk text, fantasinamn är något av det som i fråga om eventuella skadeverkningar i dag tillåts.

Jag skulle vilja efterhöra arbetsmarknadsministerns inställning till det som jag benämner profitintresse och som av arbetsmarknadsministern och den övriga regeringen brukar kallas lönsamhet, som skall omhuldas i olika lägen. Hur ser arbetsmarknadsministern på problemet med kravet på lönsamhet – alltså att öka profiten – och möjligheten att avlägsna riskerna med lösningsmedel? Är lagstiftningen så effektiv att den ser till att det blir en riskfri arbetsmiljö innan den ser till lönsamheten? Jag ställer frågan därför att arbetsmarknadsministern så klart i sitt svar sätter tillit till lagstiftningen, samtidigt som han i svaret försöker göra gällande att man skall kunna lösa problemet med nu till buds stående medel.

Arbetsmarknadsministerns svar på mina tre frågeställningar ger anledning till tre korta kommentarer.

Frågan om den omvända bevisföringen, dvs. att ett ämne skall förhandsgranskas och bevisas vara ofarligt innan det tas i bruk, har fått svaret att denna målsättning är orealistisk. Ett generellt förbud är inte möjligt. Det är riskerna vid hanteringen som skall avhjälpas. "Målet är att ersätta farliga ämnen med sådana som är ofarliga", sägs det.

Det föranleder en ny frågeställning. För att kunna ta bort hanteringsriskerna måste man även ha en förhandsgranskning av ämnets farlighet – man måste alltså känna till den. Eller är det så, vilket jag tycker att svaret lämnar öppet, att Per Ahlmark menar att det skall vara som det är f. n.: arbetarna är försökskaniner, och resultatet av det försöket skall sedan föranleda borttagandet av riskerna vid hanteringen? Detta är en kärnfråga.

För min del anser jag att den nuvarande situationen är helt orealistisk. Det är ju förhandsgranskningen som måste vara avgörande i framtiden. Arbetsmarknadsministern konstaterar ju att nästan alla ämnen kan ge skadeverkningar under vissa förhållanden. Då måste det, som jag ser det, vara ytterst viktigt med ett generellt förbud och sedan bestämda, klara anvisningar för hur ett ämne skall användas och hanteras. Principen om den omvända bevisföringen är nyckeln till om åtgärderna skall bli framgångsrika eller inte. Anser inte arbetsmarknadsministern att förhandsgranskningen eller den omvända bevisföringen skall vara utgångspunkten även när det gäller att ta bort riskerna vid användandet av ett farligt ämne?

I svaret framhålls att arbetsmiljölagen och arbetarskyddsstyrelsens ansvar är en bra grund för en betryggande kontroll av de farliga ämnena. Oavsett detta återstår frågan: Om man inte har någon förhandsgranskning

---

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

kommer kontrollen att få ske med människor som försökskaniner. Det är gott och väl att produktkontrollnämnden gör en översyn, men även denna översyn måste utgå ifrån den omvända bevisföringen, där produktkontrollnämnden har att kontrollera de vetenskapliga bevisen för en produkts ofarlighet och även skall kunna göra stickprov.

Den andra frågan gällde gränsvärdena. Metalls undersökning visar med all tydlighet att det behövs kraftiga gränsvärdessänkningar. Per Ahlmark redovisar grunderna för hur gränsvärdena skall sättas. Enligt vad jag kan utläsa av svaret är det kunskaper och forskning som skall vara vägledande när man bestämmer gränsvärdena. Men hittills har ju bristen på kunskaper fått bestämma. Därmed har också alltför höga gränsvärden tillåtits. Här inställer sig en ny fråga: Hur skall vi sätta gränsvärdet i förhållande till misstanken om farlighet?

Arbetsmarknadsministern omtalar att den nya gränsvärdeslistan skall utökas med flera ämnen och att ett antal gränsvärden kommer att sänkas. Inkluderar denna sänkning den s. k. misstanken, eller är gränsvärdena satta efter strikta kunskaper och forskningsresultat? I det senare fallet kan vi i dagens läge kallt räkna med att värdena är för höga, eftersom forskning och kunskaper ligger åtskilliga steg efter den verkliga utvecklingen av arbetsmiljöfarorna. Det borde i stället vara så, att gränsvärdena sätts med stor säkerhetsmarginal.

Till sist en fråga om de övergripande föreskrifter om lösningsmedel som skall komma ut. Skulle dessa övergripande föreskrifter ha kommit ut om inte Metall hade redovisat sin lösningsmedelsenkät? Dessa övergripande föreskrifter kan, vad jag kan se, knappast uppfylla behovet av sådana katastrofanvisningar som Metall efterlyst. Eller som Metallarbetaren skriver: "Lösningsmedelsenkäten visar att det inte finns tid att vänta på forskningsresultat innan man börjar plocka bort en del kemiska produkter och börjar städa upp i arbetsmiljön. De tusentals människor som redan har skadats av lösningsmedel har inte tid att vänta." Mig förefaller det som om Metalls enkät om lösningsmedel i varje fall inte har lett till några krafttag. Faran med lösningsmedel aktualiserades ytterligare i går när man på läkarnas riksstämma egentligen helt och hållet styrkte riktigheten av de resultat som framkommit i Metallundersökningen.

När kan vi förvänta oss att arbetare skall slippa utsättas för farorna från lösningsmedel?

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Vi hade en sådan här debatt för ett par veckor sedan, då riksdagen under enighet – med undantag för kommunisterna – godtog den nya arbetsmiljölagen. Den kommer på ett utomordentligt radikalt sätt att skjuta fram positionerna och steg för steg göra svenska arbetsplatser mindre farliga, motverka stress, isolering, risker i arbetet och annat sådant. Hela det här talet om att arbetarna är "försökskaniner" och att i stort sett ingenting görs bemöttes i diskussionen utomordentligt

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

effektivt just mot Lars-Ove Hagberg, inte minst från socialdemokratiskt håll. Jag har ingen anledning att upprepa vad som där sades från företrädare för flera partier i socialutskottet.

Lars-Ove Hagberg tar nu upp frågan om den omvända bevisbördan. Han menar att ett ämne skall bevisas vara ofarligt innan det får användas i arbetslivet. Den tanken kan verka bestickande, men den är bara ett led i det hela. Det andra ledet är att en obligatorisk förhandsprövning av alla kemiska ämnen i så fall måste ske. Någon måste ju granska bevisen och fatta beslut om ett ämne kan godtas, eftersom praktiskt taget alla kemiska ämnen kan ge skadeverkningar ifall de hanteras på ett olämpligt sätt. Och kemiska ämnen används i nästan all verksamhet. På arbetsplatserna hanteras ett mycket stort antal kemiska produkter. Dessutom alstras kemiska ämnen som biprodukter vid olika slag av arbetsprocesser. Nya och ändrade produkter kommer ständigt till, och nya arbetsprocesser och arbetsmetoder utvecklas.

En generell förhandsprövning måste därför förutsätta att i den officiella prövningen ingår att ta ställning till *verkningarna på alla tänkbara användningsområden och med alla tänkbara användningssätt*. Dessutom är verkningarna beroende av vilka andra ämnen som samtidigt används och vilka miljöfaktorer som i övrigt finns. Ett beslut om obligatorisk förhandsprövning på det viset skulle innebära helt enorma resurser hos den prövande myndigheten, och en sådan prövning skulle inte kunna fungera praktiskt.

Den rätta vägen för att hjälpa människor på de svenska arbetsplatserna är alltså att ta bort riskerna vid hanteringen av olika typer av ämnen – inkl. de kemiska ämnena – genom att kapsla in farliga industriprocesser, genom att ha god ventilation, genom gränsvärden, ibland genom förbud och på andra sätt. Målsättningen skall givetvis vara att ersätta farliga ämnen med ofarliga. Systemet med gränsvärden har en mycket stor betydelse. Den nya lagens föreskrifter tillsammans med arbetarskyddsstyrelsens tillsynsansvar är enligt min mening den rättsliga grund som behövs för kontroll av farliga ämnen i arbetslivet. De fyra stora partierna i riksdagen har ställt sig bakom den principen, bakom den lagen och dess förarbeten.

Sedan till Lars-Ove Hagbergs uttalande att profitintresset skulle vara den stora boven i dramat. Om man lät företagen verka helt fritt är jag övertygad om att vi skulle ha mycket mer farliga arbetsplatser än vi har i dag. Det är därför vi inte låter dem verka fritt. Det är därför vi har en arbetarskyddsstyrelse och en yrkesinspektion, och det är därför vi har gett skyddsombuden ett betydande inflytande. Det är därför vi sätter gränsvärden. Och det är därför vi nu genomför en ny arbetsmiljölag, som på ett genomgripande sätt kommer att förändra möjligheterna för framtiden. Det gör vi just därför att vi säger att profitintressena inte är tillräckliga för att skapa goda arbetsplatser; profitintressena kan motverka tanken på goda arbetsmiljöer. Vi måste alltså se till att få till stånd andra skyddsanordningar i form av lagar och bestämmelser och annat

sådant. Det är delvis för att motverka "profitintressena", för att citera Lars-Ove Hagberg, som vi har skapat hela denna lagstiftning.

Låt oss då se på några länder med olika ekonomiska system, för det är ju det som Lars-Ove Hagberg är ute efter! När man skall undersöka farliga ämnen i luften undersöker man i Sovjetunionen arbetszonen. I den sovjetiska listan avser man med arbetszon luften mitt i lokalen på två meters höjd. I den svenska listan avser man däremot inandningsluften.

Sådana omständigheter gör det svårt att jämföra olika länders gränsvärden. Men det finns ingen erfarenhet som tyder på att ett ekonomiskt system av det slag som Lars-Ove Hagberg sympatiserar med skulle ha i någon mening mera radikala gränsvärden än vi har. Tvärtom har vi för en rad olika ämnen i Sverige sänkt gränsvärdena mer än man gjort på andra håll i världen för att minska riskerna.

Lars-Ove Hagberg fortsatte den allmänna agitationen att den fackliga rörelsen inte har någonting att säga till om. Man måste ge arbetarna makt mot den makt som i dag bestämmer, alltså arbetsköparna, sade han i den förra debatten. Arbetarna är bara försökskaniner, var hans formulering i dag.

Detta kan inte betyda något annat än att Lars-Ove Hagberg betraktar de fackliga organisationerna här i landet som några tandlösa företeelser helt i händerna på arbetsgivarna. Lars-Ove Hagberg är uppenbarligen inte medveten om att de fackliga organisationerna, såväl av egen kraft som med lagstiftningens hjälp, ständigt flyttat sina positioner framåt när det gäller arbetsmiljön. Det betyder åtskilligt just i fråga om arbetarskyddet.

Skyddsombudens befogenheter har förstärkts i viktiga avseenden. Jag tror att vi här ligger utomordentligt väl framme, internationellt sett. De fackliga organisationerna är också med och styr yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen. De fackliga organisationerna är med när föreskrifter skall fastställas och hygieniska gränsvärden bestämmas.

Jag är helt övertygad om att de fackliga organisationerna på ett utomordentligt sätt tar sina medlemmars intressen till vara. Hur kan man då säga att det bara är arbetsköparna som bestämmer och att arbetarna är försökskaniner? Jag tror dessutom att Hagberg använde en formulering som var ett slags reprimand till den fackliga ledningen. Vår arbetsmiljöpolitik bygger på att den fackliga rörelsen tar ett ansvar, och all erfarenhet visar att den verkligen gör det.

Lars-Ove Hagberg har många gånger sagt att den nya arbetsmiljölagen ingenting betyder. Han kallade den förra gången för "en vacker förpackning som döljer tomhet". Den bedömningen ligger bakom hela hans anförande i dag också: Arbetsmiljölagen spelar inte så stor roll – det är ändå arbetsköparna och ytterst profiten som bestämmer.

I arbetsmiljölagen, som riksdagen beslutat om under stor enighet, slås det fast att arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar fysiskt och psykiskt. Det sägs uttryckligen ifrån att arbetsmiljön

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

skall vara tillfredsställande med hänsyn till den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Den nya lagens allmänt hållna föreskrifter om hur arbetsmiljön skall vara skall sedan ligga till grund för arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter.

Styrelsen får mycket långt gående befogenheter att utfärda sådana föreskrifter. Jag visade i interpellationssvaret vad man nu jobbar med och vad man inom några veckor kommer med i fråga om gränsvärden och sådant. Arbetsgivare som bryter mot utfärdade föreskrifter skall kunna ådömas straff. Är detta "en vacker förpackning som döljer tomhet", Lars-Ove Hagberg? Hur kan man beskriva en lag som rymmer allt detta som tomhet?

Yrkesinspektionens möjligheter och befogenheter att i tillsyningsarbetet ute på fältet genomdriva föreskrifternas efterlevnad är stora. Till sammans med skyddsombudens befogenheter att ingripa i farofyllda situationer har man därmed på många arbetsplatser – det är ofta omvittnat – en god grund att stå på. Hur kan man säga att detta är "en vacker förpackning som döljer tomhet"? I stället är det så att tusentals människor på våra arbetsplatser landet runt är engagerade för att göra de arbetsplatserna mindre farliga.

Det är alltså min allmänna hållning till Lars-Ove Hagbergs allmänna inlägg. Den nya lagen flyttar fram positionerna, den kommer att göra de svenska arbetsplatserna mindre farliga. Med de föreskrifter som kommer att utfärdas – gränsvärden och annat sådant – kommer vi att nå betydligt längre än vi hittills har gjort. Det är rent prat att säga att vi ingenting gör och att det är profitintressen som får styra den utveckling som leder till vilket slag av arbetsmiljö som vi skall ha här i Sverige.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! När arbetsmarknadsministern inledde debatten om arbetsmiljön beskrev han förhållandena på arbetsplatserna som mycket allvarliga. Jag sade också i mitt inlägg tidigare att vi får bedöma åtgärderna i förhållande till den verklighet som finns.

I det perspektivet får också lagstiftningen bedömas. Den är en ramlagstiftning. Den innehåller mycket fina målsättningar, men de konkreta åtgärderna skall vidtas genom samarbete i olika former. Det är det som jag bedömer som tomheten. När konkreta krav ställs på att så här skall det se ut, då hänskjuts de till arbetarskyddsstyrelsen för bedömning.

I sitt inlägg i dag avslöjar Per Ahlmark också att arbetarna skall vara försökskaniner. Det gällde inte att göra arbetsplatserna ofarliga utan mindre farliga. Jag tror att arbetarna vill ha ofarliga arbetsplatser och inte mindre farliga. Är det arbetsmiljölagens målsättning att bara skapa mindre farliga arbetsplatser?

När vill arbetsmarknadsministern ersätta de farliga ämnena med ofarliga? Är det om ett år? Eller är det om fem eller tio eller femton år? Vilket tidsperspektiv jobbar man med och vilka konkreta direktiv finns det? Lösningssmedelskatastrofen t. ex. har väl inte kommit av sig själv?

Den har kommit just för att de som styr produktionen använder dessa ämnen för att skapa sig vinster.

Så säger man då att produktionen skall inkludera lönsamhet. Det är här frågan ställs på sin spets. Hur skall avvägningen göras? Det kan inte arbetsmarknadsministern svara på, efter vad jag kan förstå. Arbetet skall bli mindre farligt, man skall ta bort de allra värsta delarna. De långsiktiga farorna skjuts återigen i bakgrunden. När skall man komma till rätta med dem?

Här tycker jag att min fråga om en obligatorisk förhandsgranskning, den omvända bevisföringen, visar på kärnpunkten. Hur skall man på arbetsplatserna kunna vidta åtgärder i konkreta fall om man inte känner till farorna, om det inte finns en omvänd bevisföring i fråga om vilka faror dessa lösningsmedel innebär? Man kanske inte kommer åt alla kombinationseffekter, men en hel del kan man ändå göra om den som tillverkar eller importerar produkten måste lägga fram vetenskapliga bevis för vilka ämnen som ingår i den. Det sker inte i dag. Därför kommer ämnena in på arbetsplatserna i en omfattning som gör att arbetarna blir försökskaniner. Det är verkligheten i dag.

Varför kan man inte införa en obligatorisk förhandsgranskning och tillämpa omvänd bevisföring, så att man slipper vara så okunnig om ämnenas förekomst på arbetsplatserna? Det finns massor med ämnen i dag som man inte vet ett dugg om. Det slås upp som stora sensationer när de upptäcks.

Jag har aldrig sagt att de fackliga organisationerna är tandlösa. De fackliga organisationerna består f. ö. inte bara av centralorganisationerna, utan man har runt om i landet lokala organisationer som varje dag kämpar febrilt. Men frågan är vad de kämpar mot. De kämpar mot dem som äger företagen och bestämmer produktionens omfattning och inriktning samt beslutar om företagen skall läggas ned eller inte. Det är under dessa förhållanden som kampen i dag förs, och arbetsmiljölagen ger inte löntagarna något större stöd för att göra den kampen framgångsrik. De fackliga organisationerna är för den skull inte tandlösa. De gör allt vad som står i deras makt. Vad jag har velat påvisa är att det positiva som har skett på arbetsmiljöområdet har kommit till efter påtryckningar från de fackliga organisationerna. Ta t. ex. Metalls undersökning. Det positiva i dag är att de fackliga organisationerna påvisar riskerna. Det är här inte statsmakterna som har gått i spetsen.

Men vilka ytterligare möjligheter har de fackliga organisationerna att driva igenom sina krav? Som jag ser det är arbetsmiljölagen på den här punkten ganska tom. De fackliga organisationerna måste genom lagstiftningen få en större makt. Den heroiska kamp som förs kan slås i spillror och bli ineffektlös på grund av att lagen inte ger de fackliga organisationerna ett tillräckligt stöd.

Framgångarna i arbetsmiljöarbetet kan, som jag tidigare sagt, de fackliga organisationerna och arbetarna tillskriva sig. Jag tror inte att arbetsmarknadsministern och hans parti har gett något nämnvärt stöd i

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

den kampen och kan tillskriva sig dessa framgångar.

Jag frågade redan i debatten om den nya arbetsmiljölagen: Vad händer med arbetarskyddsstyrelsens anvisningar? Vi har erfarenhet av asbest- och epoxianvisningarna samt av gränsvärdeslistan. Vilka är det som åstadkommit detta? Vad jag förstår är det riktigt som de fackliga organisationerna säger att företagen, alltså arbetsköparna, har förhindrat att dessa anvisningar har kommit fram snabbt och blivit slagkraftiga. Den kritiken kommer av och till från de fackliga organisationerna – om den inte kommer från centralorganisationerna, så kommer den från de lokala organisationerna.

En helt avgörande fråga för framtiden är vilka anvisningar arbetarskyddsstyrelsen kommer att utfärda och vad den i övrigt kommer att göra. Detta måste vara kärnpunkten. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: Kommer arbetarskyddsstyrelsen att helt bortse från arbetsköparnas värderingar när det gäller lönsamhet och enbart ta hänsyn till kravet på en riskfri arbetsmiljö, t. ex. när man utfärdar anvisningar för asbest och epoxi samt upprättar gränsvärdeslistor? Eller kommer man också att ta andra hänsyn? Kan inte arbetsmarknadsministern ge ett klart svar på den frågan, framstår arbetsmiljölagen i all sin tomhet.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag har besvarat de frågor som ställdes i interpellationen av Lars-Ove Hagberg.

Min allmänna bedömning av faror på olika typer av arbetsplatser gav jag uttryck för i mitt anförande här i riksdagen för två veckor sedan då vi antog den nya arbetsmiljölagen. Jag visade där på en rad risker och faror för människors liv och hälsa som finns på svenska arbetsplatser. Jag visade också hur viktigt det är att vi genom en radikalt förbättrad arbetsmiljölag och förbättrade anvisningar kommer till rätta med dessa faror. Det är själva utgångspunkten att man är oroad för flera av de risker som i debatten har påtalats av arbetarskyddsstyrelsen, skyddsombuden, fristående forskare, fackliga organisationer och andra.

Men det betyder inte att man kan lova att på *en gång* göra *samtliga* arbetsplatser i landet *helt* ofarliga i *alla* arbetssituationer. Det innebär att vi arbetar i riktning mot helt ofarliga arbetsplatser så snabbt och så praktiskt som det över huvud taget är möjligt. Det är totalt poänglöst att försöka måla upp något slags motsättning mellan det jag har sagt i dag och det jag sade förra gången. Tvärtom – vad jag har sagt i dag innebär en precisering på t. ex. gränsvärdessidan av vad vi skall göra för att komma till rätta med arbetsplatser som i dag är farliga.

Lars-Ove Hagberg har spritt en massa missuppfattningar. "Inga pengar beviljas till arbetsmiljöförbättringar", tror jag att han sade för några dagar sedan. 1975 tillkom arbetsmiljögarantilånen som är avsedda att underlätta finansieringen av akuta arbetsmiljöåtgärder i mindre och medelstora företag som saknar arbetsmiljöfonder. Under de första 13 månaderna som lånen fanns användes 55 milj. kr. Under 12-månadersperioden därefter,

dvs. fram till den sista september i år, användes 90 milj. kr.

Behovet av de särskilda stimulansåtgärderna är fortfarande stort. Och som jag sade i kammaren förra veckan kommer regeringen nu att föreslå riksdagen att den nuvarande garantiramen för arbetsmiljögarantilånen på 200 milj. kr. får utnyttjas också efter det här årets utgång och att en ny ram ställs till verksamhetens förfogande 1978.

Jag kan nämna en annan siffra som visar hur fel Lars-Ove Hagberg har när han säger att inga pengar beviljas. Fram till den 31 oktober i år hade sammanlagt 1 700 milj. kr. tagits i anspråk ur arbetsmiljöfonderna. Det är klart att Lars-Ove Hagberg fortfarande kan stå och säga att det bara är profiten som styr m. m., men fakta talar ju ett helt annat språk.

När det gäller forskning är det viktigt att den bedrivs på flera håll. Arbetarskyddsstyrelsens arbetsmedicinska avdelning har under 1970-talet gjort insatser som rönt stor internationell uppmärksamhet. Fackliga organisationer har kompletterat med mycket värdefulla undersökningar. Fristående forskare vid universiteten har också gjort det. Skyddsombud har slagit larm.

Här finns ett samarbete som är utomordentligt värdefullt för arbetslivets förändring i Sverige. Men det är klart att Lars-Ove Hagberg inte vill ha samarbete – han vill ha konfrontation, han vill ha klasskamp. Därför tycker han att det bara är strunt med samarbete, t. ex. mellan arbetarskyddsstyrelsen, fackliga organisationer, arbetsgivare och myndigheter. Det tycker han inte om, och därför är han emot alltsammans och därför säger han att den forskning som bedrivs inte spelar någon roll.

Översynen av gränsvärdeslistan är oerhört viktig. Den skall ske fortlöpande. Som jag sade i interpellationssvaret avser arbetarskyddsstyrelsen att hädanefter ge ut en reviderad lista vartannat år. Detta arbete kommer att ske i tre steg. Det *första* gäller prioriteringen av önskvärda tillägg eller omprövningar i den befintliga gränsvärdeslistan. Det *andra* avser dokumentationsarbete som underlag för ändringar. Det *tredje* omfattar slutbehandling av förslag till en ny lista. I samtliga tre steg kommer ett nära samarbete att ske med bl. a. arbetsmarknadens parter.

Kriterierna för gränsvärdena skall enligt min uppfattning vara stränga, bl. a. med hänsyn till att människor är olika känsliga för kemiska ämnen. Alla möjligheter att hindra att människor som är särskilt känsliga utsätts för inverkan, vilken för dem kan innebära speciella risker, bör tas till vara.

Jag vill också, liksom jag har gjort i propositionen till arbetsmiljölagen, betona att gränsvärdena är minimikrav. Det finns alltså möjligheter för de anställda och för tillsynsmyndigheter att med stöd av den nya lagstiftningen kräva förbättringar som innebär att värden under fastställt gränsvärde skall uppnås.

Jag återkommer till Lars-Ove Hagbergs allmänna inställning. Vad den här lagen än skulle ha innehållit, vad man än kommer fram till för gränsvärden och hur effektivt man än kommer att bekämpa riskerna ute i arbetslivet, så kommer Lars-Ove Hagberg att säga att det bara är "tom-

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

het", därför att han inte tycker om samarbete mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och statliga myndigheter. Har man den ideologiska inriktningen är det fullt logiskt att avvisa alltsammans som alla andra partier står bakom.

Men man kommer ju till slut fram till det praktiska. "En vacker förpackning som döljer tomhet" är Lars-Ove Hagbergs beskrivning av allt som har gjorts på arbetsmiljöområdet. Jag ställde en fråga till Lars-Ove Hagberg: Är det tomhet, det här med de nya föreskrifterna, straffsanktionerna mot dem som inte följer föreskrifterna, och yrkesinspektionens möjligheter? Det blev inget svar.

Arbetarskyddsverkets personal och utrustning har förstärkts mycket kraftigt under senare år. Verket är nu dubbelt så stort som i början av 1970-talet – en snabb expansion alltså. Det gör vi just därför att vi vill bekämpa farorna på svenska arbetsplatser. Är det "en vacker förpackning som döljer tomhet"?

Jag undrar vad Lars-Ove Hagberg egentligen har för uppfattning om hela det omfattande arbetsmiljöarbete som bedrivs på alla möjliga plan. Tror ni inom vpk att arbetsgivarna har hela makten när det gäller att utforma arbetsmiljön – trots lagar, bestämmelser och de fackliga organisationernas och skyddsombudens inflytande? Om ni påstår att det bara är profiten som driver den här verksamheten och att det bara är arbetsgivarna som bestämmer, så är det att grovt underskatta den svenska fackföreningsrörelsens styrka. Och det tyder i så fall på en utomordentlig brist på kontakt med den svenska verkligheten.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det är intressant med den stödjepunkt som arbetsmarknadsministern har tagit fasta på, nämligen de fackliga organisationerna. Det är inte så bra med samarbete ibland, men ibland duger det.

Nu skall vi alltså sikta till helt ofarliga arbetsplatser, och under tiden skall de bli mindre farliga. Då har jag ställt frågan: Vilket tidsperspektiv har vi? Vilka insatser kan vi göra? Det är den helt avgörande frågan här.

Arbetsmarknadsministern sade i sin första replik att det inte var tillräckligt med profitintressena och att den här lagen därför hade skrivits. Jag anser att det är profitintressena som skapar den här situationen men att lagen inte ger tillräckligt stöd åt de fackliga organisationerna. Jag säger det därför att man tagit fram citat från debatten när lagen antogs och menat att det inte blir några pengar till arbetsmiljöförbättringar. Det citatet var direkt kopplat till det nuvarande krisläget, och det är ganska intressant att studera vad som händer med arbetsmiljön just nu.

I den kapitalistiska krisen avsätts inga pengar utöver det som är tvunget till arbetsmiljön. Man hotar med att lägga ned, permittera eller inskränka driften. Det finns inga pengar till förbättringar av arbetsmiljön. Man tränger alltså tillbaka den fackliga rörelsen i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen. Det är arbetsköparna som bestämmer ramarna i dag

på arbetsplatserna.

Jag vill inte gå så långt som till att säga att det är de fackliga organisationernas fel att vi har lösningsmedel som hotar arbetarna på arbetsplatsen. Det är inte deras fel att de finns där. Men att de fackliga organisationerna skulle vara ansvariga för detta måste ju bli konsekvensen av arbetsmarknadsministerns resonemang om att de har så förfärligt stor makt.

Jag anser i stället att det är arbetsköparnas fel att vi har lösningsmedel på arbetsplatserna. Och tyvärr har de fackliga positionerna inte kunnat flyttas så långt fram att vi fått bort medlen. Det tycker jag är kärnfrågan. Att då luta sig mot de fackliga organisationerna och på sätt och vis göra dem delansvariga för att lösningsmedlen finns på arbetsplatserna tycker jag bara är ett trick, och det kan inte vara särskilt populärt i fackliga kretsar att få höra ett sådant uttalande.

Sedan kommer vi till frågan om samarbete eller inte. Vpk har den principiella uppfattningen att det inte är framgångslinjen. Vad det gäller är de konkreta åtgärder som föreskrivs i lagstiftningen. Och vad står det då i svaret? Jo: Producenter och importörer är skyldiga att vidta åtgärder. Och arbetarskyddsstyrelsen har möjlighet att föreskriva hur ett visst ämne får användas samt att utfärda förbud. På de grunderna kan man sedan gå till straffsanktioner. Det är ju bra. Men vad händer däremellan? De konkreta åtgärderna däremellan saknas. Dem skall arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadens parter i stort sett ordna med. Och då frågar jag: Hur gick det med t. ex. gränsvärdena för epoxiprodukter? Är det osant som påstås, att det är företagarna-arbetsköparna som har försenat dem? Är det ett osant påstående i fackförbundspressen?

Vad jag här har frågat om, och vad arbetsmarknadsministern vill glida undan utan att svara på, är den omvända bevisföringen. Om man vill vidta åtgärder mot ett ämne som finns ute på arbetsplatserna, om man vill ta bort de risker som finns vid hanteringen av det ämnet, måste man då inte känna till vad det finns för risker med ämnet? Och finns det något effektivare sätt än att ålägga importörer och producenter att vetenskapligt bevisa att ämnet är ofarligt, att det inte har några risker med sig för människorna på arbetsplatserna? Det är ju det enda sättet. Eller kan arbetsmarknadsministern tala om hur man skall göra i stället? Skall man, som sker i dag, gå ut på arbetsplatserna med ämnet och se hur arbetarna reagerar för det, och först därefter vidta åtgärder? Det måste ju vara en helt förkastlig linje!

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
förhindra skador av
farliga lösningsme-
del*

Fredagen den
2 december 1977

*Om ökat antal
arkivarbetsplatser*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara Ralf Lindströms (s) den 5 oktober anmälda interpellation, 1977/78:19, och anförde:

Herr talman! Ralf Lindström har frågat mig om jag är beredd att åter ta upp frågan om en utökning av antalet arkivarbetsanställda.

Arkivarbetet har genom åren kommit att få en dubbel funktion, dels som tillfälligt arbete för arbetslösa, dels som skyddat arbete för personer med arbetshandikapp. I dag är ca 15 000 personer sysselsatta i arkivarbete; det är också det antal som regeringen angivit som riktpunkt för verksamheten.

Arkivarbetet har många fördelar. Framför allt kan arbetshandikappade få ett individuellt anpassat arbete i normal arbetsmiljö. Samtidigt har, bl. a. från fackligt håll, arkivarbetet kritiserats. Kritiken har då främst gällt anställningsformen. Mot denna bakgrund och med hänsyn till de förbättrade bidragsvillkoren för den halvskyddade sysselsättningen har sysselsättningsutredningen fått regeringens uppdrag att också behandla frågan om arkivarbetets framtida utformning och inriktning. Utredningen beräknas komma att behandla frågan i ett delbetänkande under våren 1978. I detta betänkande väntas också förslag om en rad andra åtgärder för att förbättra de arbetshandikappades möjligheter till arbete.

AMS har i sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 framhållit behovet av att antalet arkivarbetsplatser utökas. Önskemålet om ökade resurser till arkivarbete får inom ramen för budgetarbetet vägas mot andra angelägna ändamål. Jag kan därför inte för dagen ta ställning till om ökade resurser kan avdelas för detta speciella ändamål. Jag vill också erinra om att verksamheten vid de s. k. kontorsarbetscentralerna, som f. n. är en form av arkivarbete, berörs i den proposition om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering som regeringen nyligen förelagt riksdagen.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Frågan aktualiserades av att arbetsförmedlingen i Karlskrona blev föranledd att säga nej, när SSU i Blekinge hemställde om att få använda s. k. arkivarbetskraft vid arbetet på distriktsexpeditionen.

Anledningen till att länsarbetsnämnden nödgades säga nej var att länets kvot för arkivarbetare var fylld – ja, i viss mån överfylld. Nämnden hemställde då om att få överskrida kvoten ytterligare. Arbetsmarknadsstyrelsen sade nej. Även styrelsens kvot var fylld.

Orsaken till detta nej ligger i grunden hos arbetsmarknadsdepartementet som avslagit en begäran av AMS att få utöka antalet i arkivarbete sysselsatta från 15 000 till 16 500. Arbetsmarknadsdepartementet uppmanade i stället AMS att se till att antalet arkivarbetare skars ned till kvoten. Denna uppmaning har AMS vidarebefordrat till länsarbetsnämnderna, vilket givit dessa ännu större problem.

Vid lågkonjunkturer är det alltid de arbetshandikappade som drabbas hårdast av svårigheter att få arbete. Inte minst den lågkonjunktur vi nu upplever visar hur hårt utslagningen drabbar dessa medborgare. Trots att länsarbetsnämnden har ett flertal möjligheter att underlätta anställning – halvskyddat arbete, arbetsbiträde, företagsutbildning, beredskapsarbete m. m. – står stora skaror arbetshandikappade utan meningsfull sysselsättning.

Med de anställningsstopp som nu råder vid de flesta industrierna är det i det närmaste ogörligt för arbetshandikappade att få anställning. Att industrierna inte klarar sysselsättningsproblemen belyses ganska väl av att i det närmaste hälften av alla industrianställda arbetare i mitt hemlän, Blekinge, före årets slut har fått utbildning för att motverka permittering.

Jag är medveten om att en utökning av antalet arkivarbetsplatser inte löser våra stora sysselsättningsproblem, men en försiktig utökning i stället för en neddragning kan ändå lösa problemen för några särskilt utsatta människor.

Om vi nu utestänger ytterligare ett antal äldre och handikappade från möjligheten att genom arkivarbete få sysselsättning är alternativet arbetslöshet eller i en del fall sjukskrivning. Det senare alternativet, sjukskrivning, är för statistiken det fördelaktigaste. För individen är det däremot inte det fördelaktigaste alternativet.

Ett annat alternativ som också praktiseras är förtidspension. Förtidspension är en god social förmån i många fall, men att använda förtidspension som alternativ till arbete kan inte godtas. Meningsfyllt arbete är det klart bästa rehabiliterande hjälpmedlet för handikappade. Därför måste vi göra allt vad vi kan för att ge så många som möjligt tillgång till sådant arbete. Jag hoppas, Per Ahlmark, att vi är överens på den punkten.

De nu ganska väl utbyggda arbetsvårdsavdelningarna på länsarbetsnämnderna genomför bra planerade program med utredningar, arbetsträning och lämplighetsprövningar för att inlemma eller återinlemma arbetshandikappade i arbetslivet. Man har tidigare kunnat glädja sig åt goda resultat. En stor procent av fallen har tidigare kunnat erhålla meningsfulla sysselsättningar genom dessa åtgärder.

Nu är förhållandena annorlunda. Efter det att arbetsanpassningsprogrammet genomförts får de flesta återgå till sysslolöshet, vilket är djupt olyckligt. Ofta gör det människorna apatiska.

Svaret på min interpellation kan synas något hoppfullt, men tittar man närmare på problemet, får man en känsla av att det mer är ett undan-glidande än ett svar.

När arbetsmarknadsstyrelsen för snart ett år sedan begärde en utökning av antalet anställda i arkivarbete fick man nej av regeringen, och motiveringen var säkerligen penningbrist. En förutsättning för att regeringen nu i budgetpropositionen eller i en proposition längre fram under våren skall plussa på den här kvoten borde då vara att det skall finnas mer

pengar tillgängliga. Tillåt mig tvivla! Det går naturligtvis att låna även här, men snart kanske också lånemarknaden börjar sina.

Ändå hoppas jag att budgetpropositionen kommer att ge utrymme för en relativt kraftig utökning av denna del av arbetsmarknadspolitiken. Behoven är otvivelaktigt mycket stora.

Jag kan ge exempel från mitt eget lilla hemlän, Blekinge, som omfattar något mindre än 2 % av Sverige. Den 14 november i år stod 59 personer i kö för att erhålla arkivarbete. 23 institutioner eller organisationer sökte samtidigt arkivarbetsplatser. Ingenting kan göras, vare sig för människorna eller för organisationerna. Därtill kommer att 54 personer stod i kö för att bli placerade på skyddade verkstäder i länet och 89 stod i kö för att få genomgå arbetsträning/arbetsprövning. Nu, endast två veckor senare, vet vi att dessa siffror redan är för låga.

Alla de här människorna är på något sätt arbetshandikappade och väntar på en lösning av sina problem. Arbetsförmedlingarnas tjänstemän plågas under trycket av välberättigade önskemål, och det hopp man skulle vilja ge de sökande kan man inte ge.

Hoppet står nu till Per Ahlmark. Kan arbetsmarknadsministern inte ge ett litet löfte här i dag? Även en strimma av hopp är en hjälp att leva litet mindre olycklig en tid framåt. De siffror jag nyss nämnde om antalet köande till olika arbetsplatser bör kanske femtiodubblas för att vi skall få situationen i hela landet redovisad. Kön skulle alltså vara omkring 1 000 personer. 1 000 människor med stora problem som väntar besked om hur de kan tänka sig framtiden.

Sedan vill jag beröra en detalj i den här frågan som möjligen kan lösa en liten del av problemen. Det är inte så att AMS får inrätta 15 000 arkivarbetsplatser, utan rätten gäller 15 000 i arkivarbete sysselsatta. I denna kvot inräknas då deltidanställda, bl. a. halvtid och tredjedelstid. Likaledes inräknas alla som är sjukskrivna, både långtidssjuka och korttidssjuka. Jag har inte tagit fram någon statistik på det här området, men jag är övertygad om att skulle AMS få räkna om halvtidsplatserna till hela platser och skulle man få ersätta långtidssjuka med andra arbetshandikappade skulle det kunna betyda ett tillskott på 1 000 platser. Det är alltså inte riktigt sant när man i svaret säger att 15 000 personer är sysselsatta på arkivarbetsplatser. Kan vi av arbetsmarknadsministern förvänta oss insatser för en lösning i enlighet med de här principerna?

Jag vill ställa några följdfrågor:

Vill arbetsmarknadsministern litet mer konkret tala om regeringens planer?

Kan vi vänta oss en utökning eller en neddragning av antalet i arkivarbete sysselsatta?

Kan vi förvänta oss att arbetsmarknadsdepartementet ger tillstånd att i fortsättningen räkna exempelvis två halvtidssysselsatta som en arkivarbetsplats och även ger AMS tillstånd att ganska snart fyllnadsbesätta långtidssjukas platser?

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Vi har, liksom den tidigare regeringen, angett 15 000 anställda i arkivarbete som en riktning för arbetsmarknadsstyrelsen. Sedan har AMS i sin tur kvoterat antalet på de olika länsarbetsnämnderna. Blekinge läns kvot är alltså en fråga mellan AMS och länsarbetsnämnden. Jag anser det inte rimligt att jag här skulle ge AMS några pekpinningar om hur man skall fördela den gällande kvoten.

Däremot har Ralf Lindström alldeles rätt i att den samlade kvoten direkt påverkar hur många sådana här arbetstillfällen som kan fördelas inom de olika länsarbetsnämnderna. På flera av de punkter Ralf Lindström tog upp delar jag hans grundläggande värderingar. Bakom det Ralf Lindström säger ligger nödvändigheten att vi arbetar allt vad vi kan för den fulla sysselsättningen på den öppna marknaden, genom arbetsmarknadspolitiken, genom industripolitiska satsningar och även genom olika typer av skyddat arbete. Jag kan naturligtvis inte ta upp frågor som ingår i budgetarbetet, vilket jag antar att inte heller Ralf Lindström kräver, men det är klart att den här frågan behandlas i det pågående arbetet med nästa budget.

Kontorsarbetscentralerna är inte oviktiga. En del av de anställda i arkivarbete berörs av de förslag till ny organisation för det skyddade arbetet som har förelagts riksdagen. Det gäller ungefär 1 600 personer som arbetar vid kontorsarbetscentraler. De ingår som en del i arkivarbetsverksamheten, och den drivs i arbetsmarknadsverkets regi med länsarbetsnämnderna som huvudmän.

Vid kontorsarbetscentralerna utfördes tidigare mer traditionella arkivarbetsuppgifter, men efter hand har man övergått till mer produktionsinriktat arbete. Kontorsarbetscentralerna kan därför i dag betraktas som en form av statliga verkstäder för skyddat arbete inom kontors- och kontorservicesektorn. De kan jämföras med motsvarande kommunala verkstäder.

I propositionen om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering föreslås en samordning av kontorsarbetscentraler, verkstäder för skyddat arbete, industriella beredskapsarbeten och hemarbete, i form av regionala stiftelser med landstingskommuner och staten som stiftelsebildare. Frågan behandlas just nu i riksdagen och skall tas upp till beslut i kammaren om ett par veckor.

I själva arkivarbetet finns det 15 000 platser. Inom olika myndigheter, institutioner och organisationer utför den personalen viktiga arbetsuppgifter och gör insatser som värderas högt. Närmare 14 000, alltså huvuddelen, är sysselsatta i s. k. statligt arkivarbete, som anordnas vid statliga myndigheter, statsunderstödda institutioner och ideella organisationer. Universitet och högskolor är ett område där det alltid funnits många i arkivarbete. Värdefulla insatser görs inom idrotts- och ungdomsorganisationer, studieorganisationer och bildningsförbund, handikapporganisationer och andra. Ett mindre antal är sysselsatta i landsting och kommuner. För kommunalt arkivarbete utgår statsbidrag med 33 %, vilket

inneburit att det kommit att få allt mindre betydelse sedan statsbidraget till halvskyddad sysselsättning förbättrades.

Sedan 1973 sluter TCO-S särskilda avtal med staten om lön och andra anställningsförmåner för dem som sysselsätts i arkivarbete. Även Statsanställdas förbund inom LO har börjat engagera sig i arkivarbetsfrågan. Den kritik som bl. a. från fackligt håll har riktats mot arkivarbetet har främst gällt själva anställningsformen. Man har pekat på skillnaden i fråga om lön, semester, m. m. jämfört med övriga statstjänstemän. Man har även framhållit att väldigt få erhåller en ordinarie anställning eller övergår från arkivarbete till annat arbete på den öppna marknaden. Det är bl. a. mot den bakgrunden vi skall se den pågående översynen av arkivarbetet, där alltså sysselsättningsutredningen arbetar med frågan om arkivarbetets framtid.

Men jag håller helt med Ralf Lindström om att arkivarbetet för många, för att inte säga de flesta som berörs av det, har kommit att bli en permanent form av skyddat arbete som de mycket uppskattar. Arkivarbetet har för de människorna blivit ett alternativ till arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Vid verkstäder för skyddat arbete, industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler erbjuds ett produktionsinriktat arbete i industriell form, och de verksamheterna kan inte erbjuda arbetsuppgifter som passar alla sökandegrupper.

För utslagna från tjänstesektorn har arkivarbetet framstått som ett bra alternativ. Undersökningar har visat att de anställda själva uppskattar den anställning de har. De gör viktiga och uppskattade arbetsinsatser, och de upplever sitt arbete som meningsfullt. Det visar inte minst en alldeles färsk rapport till sysselsättningsutredningen där en enkätundersökning gjorts bland anställda i arkivarbete. Undersökningen pekar på att arbetet i sig upplevs mer positivt än bland de anställda i halvskyddat och skyddat arbete. Däremot finns en grupp som är otillfredsställd med löner och anställningsvillkor.

Därför, Ralf Lindström, är detta en viktig del av den samlade arbetsmarknadspolitiken. Därför är det angeläget att man gör en översyn – vilket man just nu håller på med inom sysselsättningsutredningen. Och därför behandlar vi den här frågan inom budgetarbetet.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för hans ytterligare svar på mina frågor.

Jag är glad över att Per Ahlmark är positiv till denna sak, att han ser den som ett problem och att man håller på att jobba med den. Jag är också nöjd med att facket tagit upp frågan, och att man företar en översyn.

Det är klart att det alltid finns någonting att göra med införda reformer, och det går naturligtvis att åstadkomma förbättringar. Även jag anser att en arkivarbetare i vissa fall får stå för länge vid en plats. Kanske skulle man kunna inlemma arkivarbetarna i arbetslivet och låta arbets-

givarna betala åtminstone en del av lönen. Jag håller med om att detta behöver utredas.

Jag menade inte att just Blekinge läns kvot av arkivarbetsplatser skulle utökas – jag vet att de här problemen förekommer vid nästan alla länsarbetsnämnder runt om i landet. Att man utökar och förbättrar kontorsarbetscentralerna är också positivt. De som arbetar där är duktiga och man kan få fina jobb utförda. Alla har de en meningsfull sysselsättning, och det är bra. Men jag är förvånad över att arbetsmarknadsministern inte vill ge några klarare löften. Bland dem som jobbar på arkivarbetsplatser är många handikappade av olika slag och en ovanligt stor procent är sjukskrivna, i vissa fall mycket länge. Här borde man kunna ändra på förhållandet, så att de som är långtidssjuka inte får uppehålla dessa platser utan lämna dem till andra som behöver dem. Detta skulle innebära en hel del förbättringar i det här fallet.

Den nya regeringen har dock satsat ganska mycket på just arbetsmarknadspolitiken, vilket jag tycker är bra. Men varför skall just den här frågan, som ju ändå inte kan gälla de större utgifterna, nästan ställas i strykklasse? Nog borde man utan att invänta utredningen i varje fall tillfälligt kunna utöka de här platserna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän, m. m.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara *Karl-Erik Svartbergs* (s) den 14 oktober anmälda interpellation, 1977/78:45, och den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:65, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har i en interpellation frågat mig vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har vidtagits hittills under året i Bohuslän och vilka åtgärder som planeras för att rädda sysselsättningen där. Svartberg har dessutom frågat mig om regeringen avser att ompröva sitt beslut av den 15 september 1977 att inte medge förhöjt statsbidrag till visst beredskapsarbete i Tanums kommun. Jag svarar nu på interpellationen och frågan i ett sammanhang.

1977 är det tredje året i rad som präglas av en djup internationell lågkonjunktur. Regeringens arbetsmarknadspolitik under året har följt två huvudlinjer. För det första måste vi motverka arbetslöshet bland dem som arbetar i industriföretag som får avsättningssvårigheter. För det andra måste vi hjälpa ungdom och andra nytillträdande att få arbete, praktik eller utbildning.

Olika delar av landet har drabbats olika hårt av lågkonjunkturen. Vissa områden ägnas särskild uppmärksamhet. Det gäller bl. a. Bohuslän, som förutom de här konjunkturmässiga svårigheterna under lång tid har brot-

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän, m. m.

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

tats med de stora problem som följer av ett ensidigt näringsliv, en ogynn-
sam befolkningsutveckling och vikande skattekraft.

Jag delar Karl-Erik Svartbergs uppfattning att utvecklingen i Bohuslän
inger bekymmer, både inför det närmaste året och på längre sikt. Störst
är problemen i de fyra glesbygdskommunerna i norr – Strömstad, Tanum,
Munkedal och Sotenäs. De mera industrialiserade kommunerna, t. ex.
Lysekil och Uddevalla, ägnas också särskild uppmärksamhet.

Strömstad, Tanum och Munkedal tillhör det allmänna stödområdet.
Sedan 1965 har 33 bohuslänska företag fått lokaliseringstöd, varav 28
i dessa tre kommuner och 5 i resten av landskapet. De här 33 företagen
beräknas ha ökat sin sysselsättning med över 600 personer.

Fram till den 1 juli 1977 utgick statsbidrag till industrins lagerhållning.
I den del av Bohuslän som ligger norr om Stor-Göteborg utgick lagerstöd
till 10 företag.

I början av 1977 var industrins lager så stora att det var nödvändigt
att börja avveckla lagerstödet. Regeringen genomförde då en kraftig höj-
ning av stödet till utbildning av anställda som riskerade permittering.
För de första 160 timmarnas utbildning höjdes bidraget från 8 till 10
och sedan från 10 till 25 kr. i timmen.

I Bohuslän har nu 1 350 personer fått utbildning med detta bidrag.
Därutöver får ca 1 000 bohuslänningar arbetsmarknadsutbildning vid
AMU-center eller i det reguljära utbildningsväsendet. Regeringen har
nu föreslagit att 25-kronan förlängs till den 1 juli 1978 och att villkoren
samtidigt skall förbättras.

2 600 personer i Göteborgs och Bohus län sysselsätts f. n. i beredskaps-
arbeten. Bl. a. pågår flera vägbyggen i Bohuslän. Antalet sysselsatta i
beredskapsarbeten i länet beräknas i vinter kunna öka med ca 500, varav
en stor del i Bohuslän. Under året har också offentliga beställningar för
ca 7,5 milj. kr. tidigarelagts hos bohuslänska industriföretag. Av dessa
beställningar är ca två tredjedelar kommunala. Statsbidrag har då utgått
med 20 %.

Jag kan försäkra Karl-Erik Svartberg att regeringen också i fortsätt-
ningen kommer att följa utvecklingen i Bohuslän med särskild upmärk-
samhet. Seriösa förslag, som kan förbättra sysselsättningsläget där, prövas
i positiv anda.

Exempelvis har regeringen nu beslutat föreslå att Statsföretag får ett
kapitaltillskott på 300 milj. kr. för att fullfölja det s. k. oxo-projektet
vid Berol-Kemi i Stenungsund. Projektet ger sysselsättning för 350 per-
soner i byggnads- och anläggningsarbeten under 1978 och första halvåret
1979. Man beräknar att 120 personer kommer att få arbete när fabriken
tas i drift. Dessutom hoppas vi att landets försörjning med en viktig
råvara för den kemiska industrin skall tryggas.

Målet står fast: vi måste göra stora ansträngningar för att rädda de
företag som har livskraft inför framtiden och samtidigt skaffa annan sys-
selsättning för dem som drabbas av nedskärningar.

I sin fråga tar Karl-Erik Svartberg upp ett enskilt ärende som regeringen

behandlade den 15 september i år. Det gällde storleken av statsbidraget till ett beredskapsarbete, som avsåg första etappen av ett kommunalt vattenförsörjningsprojekt i Tanum. AMS hade beviljat statsbidrag med 33 % i enlighet med gällande författning. Tanums kommun begärde 80 %. Regeringen ändrade dock inte på AMS beslut. Regeringen behandlar just nu en framställning av AMS om ytterligare åtgärder för att främja byggsysselsättningen i vinter. Bl. a. har AMS föreslagit att bidragsandelen vid kommunala beredskapsarbeten skall höjas i en del fall. Jag kan inte i dag föregripa utgången av denna behandling.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation och på min fråga.

Under den första hälften av 1970-talet upplevde vi i Bohuslän en ganska betydande expansion av sysselsättningen. Vi tyckte att det började ljusna litet grand. Även den regionala fördelningen av sysselsättningen visade en i stort sett positiv bild. Utbyggnaden av petroindustrin i Lysekil och Stenungsund gav över 1 000 nya arbetstillfällen. I norra Bohuslän dämpades nedgången i sysselsättningen jämfört med tidigare, även om naturligtvis varje nedläggning, exempelvis inom fisket och fiskberedningsindustrin, slår hårt inom en så svag arbetsmarknad som Strömstads för att nämna ett exempel. Genom lokaliseringspolitiken kunde en del av de negativa effekterna vägas upp.

På ett par år har så den begynnande optimismen förbytt i pessimism. Bohuslän har från Uddevalla och norrut förlorat mer än 1 000 jobb under de senaste två åren. Under det närmaste året är mer än 1 000 jobb hotade i samma arbetsmarknadsregion.

Kort efter det att jag lämnat min interpellation publicerade AMS statistiken över varsel. Den visade att vårt län intog en skrämmande toppplacering med 2 200 varsel. 500 skulle gå före jul och 1 200 inom ett halvår. I förhållande till folkmängden är det t. ex. dubbelt så många varsel som för Stockholms län.

Jag angav i interpellationen några siffror. Uppgiften från Strömstad är kanske den mest anmärkningsvärda. 44 % av Byggnads kassamedlemmar var då arbetslösa, och man förväntar ingen förbättring av situationen utan extraordinära insatser.

När det gäller några av de företag jag nämnde i interpellationen är hotet avvärjt för de närmaste månaderna. De anställda på Magna i Uddevalla behöver t. ex. inte sluta sina jobb dagen före julafton. De har fått några månaders respit. Pingvin i Brastad kom med i det nya statliga tekoföretaget och har alltså fått en andhämtningspaus. Detta betyder dock inte att hotet för Magna och Pingvin är avvärjt. Vi får nog fortsätta att slåss, och då hoppas vi på Per Ahlmarks stöd.

Berol Kemi i Stenungsund får det begärda kapitaltillskottet och kan arbeta vidare med oxoprojektet. Det är bra – vi tycker att det är viktigt att vi satsar på sådana projekt som har framtidsutsikter. Här är jag alltså

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

på samma linje som Per Ahlmark i sitt svar.

Detta är alltså några ljuspunkter i mörkret. Det vore bra om de fortsatte att lysa, för utvecklingen i Bohuslän inger bekymmer. Jag konstaterar att Per Ahlmark delar min uppfattning här.

Mitt i de långsiktiga strukturförändringarna har vi också brännande aktuella problem. Ingen av oss kan ju undgå att känna oro inför industriministern Åslings besök i Göteborg i dag; han har ju sagt att han skall förtydliga sig när det gäller sitt tal om att ytterligare ett eller två varv skall läggas ned. Jag föreställer mig att den oron griper tag i alla i Göteborgsregionen samt i Uddevalla och Lysekil.

Vi har här i kammaren tidigare med Per Ahlmark diskuterat utvecklingen i Bohuslän under de senaste decennierna, och jag har ingen anledning att upprepa vad vi då sade. I viss utsträckning kan man naturligtvis få ut en del av en sådan diskussion, men jag tror det är bättre att vi koncentrerar oss på nuet. Låt mig bara sammanfatta det så här: Man talar om Norrlandsproblem. Vi har problem i Bohuslän som är minst lika svåra. Det tror jag inte regeringen har upptäckt än.

Per Ahlmarks paket innehöll inga Bohusprojekt, satte Bohusläningen som rubrik över beslutet om de 75 milj. kr. som sattes in i offentligt byggande i slutet av oktober. Varför kom inte Strömstad med här? Projektet sattes in i områden med svår byggarbetslöshet. I Strömstad var alltså 44 % av Byggnads kassamedlemmar arbetslösa. Och där finns projekt. Exempelvis väntar man på besked om ett nödvändigt skolbyggnadsprojekt. Det är högprioriterat av länskolnämnden och likaså av skolöverstyrelsen. Kommunen har uppvaktat, och man väntar på besked. Kan det komma inom den närmaste tiden?

Regeringen har från de berörda kommunerna i Bohuslän – det är åtskilliga – matats med angelägna projekt. Den 1 juni uppvaktade t. ex. landstingets näringsnämnd tillsammans med de fyra nordligaste kommunerna: Strömstad, Tanum, Sotenäs och Munkedal. Jag har förteckningen här; den är överlämnad till regeringen för studium.

Lysekils kommun, som drabbas mycket hårt för tillfället, har också uppvaktat regeringen. I Lysekil har man på kort tid tappat 150 jobb, och i dag är 400 jobb hotade. I den förteckning som Lysekils kommun lämnade finns mängder av angelägna projekt. De här förteckningarna finns alltså i kanslihuset.

Vi har rest omkring rätt mycket i Bohuslän – det försöker vi normalt att göra, men vi har intensifierat det nu en tid – och vi har hos kommunalmän och andra stött på en kritik mot regeringen som är ganska hård. Kritiken går framför allt ut på detta: Vi får inte besked, och när beskedet kommer kommer de för sent eller också innehåller de för litet.

Jag skall bara ta ett exempel: kantstenshuggarna. Kantstensföretagen, stödda av de fackliga organisationerna, uppvaktade regeringen om tidigareläggning av beställningar. Behov finns ju för framtida vägbyggen. Observera att det gällde tidigareläggning, inte bidrag. Jag tog upp frågan i riksdagen – jag ställde den till Per Ahlmark men det var Nils Åsling

som svarade. Han skulle pröva ärendet i positiv anda – det har vi hört några gånger – men beskedet dröjde. Det dröjde så länge att Kullgrens Enka sade ifrån: Vi lägger ned under alla förhållanden. Det innebär att de sista bortåt 40 jobben på Bohus Malmön försvinner, några dagar före jul. Sedan är det bara servicejobb kvar. För 135 år sedan började stenindustrin i Bohuslän just på Bohus Malmön, men nu försvinner alltså de sista stenhuggarna därifrån.

Njugghet mot stenindustrin, skrev Bohuslänningen när beslutet äntligen kom: 1 milj. kr. i stället för begärda 3 milj. kr. Men Bohusläns Kooperativa Stenindustri kan hanka sig fram litet till.

Det finns fler exempel, men jag nöjer mig med detta och riktar i stället en uppmaning till Per Ahlmark: Studera alla de förslag som kommit in till kanslihuset! Där finns mycket att hämta, mycket som kan göra vårt Bohuslän bättre.

Vi har alltid försökt vara konstruktiva i vår kritik, och därför pekar vi på konkreta förslag. Jag skall nämna ett till apropå byggarbetslösheten i Strömstad.

Vi vill naturligtvis ha egen sysselsättning, men ibland måste man gå över gränsen. För s. k. gränsgångare finns konventioner om skatter och sociala avgifter. Det gäller exempelvis förhållandet Strömstad–Halden. I den expansiva Osloregionen efterfrågar man i dag byggnadsarbetare, och byggnadsarbetarna i Strömstad skulle alltså kunna placeras där. Men om en svensk byggnadsarbetare tar ett sådant jobb får han utöver de vanliga avdragen för skatter och sociala avgifter betala ca 18 % extra i sociala avgifter, och det innebär att han inte kan ta jobbet. Ordna det problemet, Per Ahlmark! Jag vet att det alldeles strax kommer påtryckningar från flera håll i den här frågan. En lösning på detta problem kan betyda en del jobb.

För att anknyta till interpellationssvaret hoppas jag naturligtvis att statsbidragsgränsen när det gäller beredskapsarbeten höjs från 33 till 50 %. Det kan ge ytterligare jobb, och framför allt blir det – när Ingemar Mundebo inte vill styra kapital så att kommunerna kan klara den egna finansieringen – i varje fall lättare att klara den egna finansieringen med 50-procentsgränsen.

Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om vattenförsörjningen i Tanum. Regeringen och riksdagen har klassificerat Bohusläns kustområde och skärgård som ett riksintresse för friluftsliv och naturvård. Det där upprepar vi kanske till leda. Vi säger riksintresse, men jag tror att det är nödvändigt att komplettera det här begreppet. Jag skulle vilja tala om tre "r". Man talar ju om de tre r:n i annat sammanhang, men jag skulle vilja använda mig av dem även här. Jag vill göra denna koppling: riksintresse, riksansvar, riksgaranti. Reser regeringen och riksdagen kravet på att ett område av vårt land skall avsättas som riksintresse för exempelvis rörligt friluftsliv och naturvård, bör man också ha ett riksansvar. Människorna i området bör få en riksgaranti, så att de har sina arbeten tryggade. Och när det gäller en bygd som har drabbats så hårt bör det

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

naturligtvis helst finnas flera arbeten.

I en diskussion med jordbruksministern i tisdags citerade jag ur Länsprogram-74, och jag tror att det är värdefullt att göra en upprepning. Jag citerar: "Länsstyrelsen anser det inte vara rimligt att berörda kommuner, av vilka de flesta dessutom har låg skattekraft, skall stå för kostnader som förorsakas av turism och friluftsliv, som ansetts vara av nationellt intresse i området."

När vi socialdemokrater nu driver den här frågan rör det sig inte om något nytänkande efter regeringsskiftet. Över partigränserna drevs den här linjen i Bohuslän redan på den gamla regeringens tid. Det gäller alltså Länsprogram-74 som kom fram 1975.

Vi har också stöd av alla de intresseorganisationer som sammanslutit sig i Bohusläns skärgårdsråd. Kuststämman på Bohus Malmön uttalade sitt enhälliga stöd för högre statsbidrag till Sotenäs med anledning av avloppsreningsverket och till Tanum för vattenförsörjningsprojektet. Vi kan alltså inte anse det rimligt att den bofasta befolkningen skall svara för de kostnader som en flerdubblad befolkning medför. Här blir det fråga om just riksintresse, riksansvar och riksgaranti. Det är därför med en viss besvikelse jag noterar svaret. Nu hoppas vi, som sagt, på det 50-procentiga statsbidraget för beredskapsarbeten. Jag kan inte förstå annat än att man på olika sätt får försöka koppla ihop olika typer av statsbidrag för att lösa de här problemen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Den här diskussionen och det svar som Karl-Erik Svartberg har fått av Per Ahlmark är något av en spegelbild av det svar som jag fick för snart nio månader sedan, nämligen den 17 mars. Då pekade Per Ahlmark på den internationella lågkonjunkturen som varande en bidragande orsak till en stor del av bekymren, och det är naturligtvis riktigt. I dag, den 2 december, pekar Per Ahlmark också på de internationella bekymren. Den 17 mars sade Per Ahlmark att vi naturligtvis skall pröva alla seriösa förslag positivt. Den 2 december sade Per Ahlmark att seriösa förslag skall prövas i en positiv anda.

Man funderar ibland, nu när snart nio månader har gått – och det gäller naturligtvis också i andra sammanhang – om det räcker att vara positivt inställd till någonting. Man kan fråga sig vad det innebär att en viss landsända skall ägnas särskild uppmärksamhet. På vilket sätt ägnar t. ex. regeringen särskild uppmärksamhet åt Bohuslän? Jag ställer denna fråga med tanke på de konkreta förslag till åtgärder som Karl-Erik Svartberg har redovisat och som flera kommuner i Bohuslän också har vidarebefordrat till regeringen.

Vi är överens om att samhället har ett speciellt ansvar i de landsändar där det finns konflikter mellan näringsliv, miljö och andra intresseom-

råden. Vi är naturligtvis också överens om det berättigade i den önskelista som en rad företag lämnade för ett antal år sedan i samband med diskussionen om den fysiska riksplaneringen. Det gällde önskemål om utbyggd petrokemisk industri, aluminiumverk, stålverk osv., som emellertid inte blev tillgodosedda.

Vi har också upplevt en ryckighet i sysselsättningen. Den visade en uppgång i samband med uppbyggnaden av raffinaderiet vid Brofjorden, som Per Ahlmark mycket väl känner till. Vi hade också en förbättring i Strömstadstrakten i samband med byggandet av den första och enda oljeborrplattformen i vårt land. Det är naturligtvis inte bra med en sådan ryckighet, och man måste planera på ett helt annat sätt för framtiden.

I sitt svar den 17 mars på min interpellation om sysselsättningsmöjligheterna i Bohuslän nämnde Per Ahlmark tre frågor av intresse i detta sammanhang. Det gällde bl. a. varvsfrågan, där han framhöll att man skulle pröva analysgruppens rapport och lägga fram ett förslag till utformning av den framtida varvspolitiken. För någon vecka sedan lämnade Nils Åsling i kammaren besked om att minst ett varv ytterligare måste läggas ned. Detta ger naturligtvis intryck av uppgivenhet. I stället för att fundera över vilken annan verksamhet dessa varv då skulle kunna ägna sig åt säger man att varven måste läggas ned.

När man funderar över på vilket sätt den framtida politiken på detta område kan inriktas måste man naturligtvis lyssna på de fackliga organisationer som säger att vi inte skall lägga ned några ytterligare varv. En del av deras produktion måste inriktas på andra saker.

Också tekoindustrin hörde till de frågor som Per Ahlmark berörde i sitt svar vid det föregående tillfället. Oron på detta område kvarstår, som Karl-Erik Svartberg här har pekat på. Det måste vara något fel när produktionen inom tekobranschen pressas på det sätt som sker. Man kan t. ex. se att en kostym, som säljs för 200 kr., sedan i en av de stora affärskedjorna i vårt land utbjuds för 675 kr. Det måste vara något fel när en sådan prissättning kan förekomma.

Naturligtvis måste det övervägas på vilket sätt den tekoindustri som finns kvar skall kunna behållas. Man känner i dag oro för de rester av den som fortfarande finns i en del landsändar. Det blir inte bättre av att företrädare för Investeringsbanken säger att denna industri inte har någon framtid. Låt mig bara peka på att Tiger har en export på omkring 12 milj. kr. till USA, en marknad som man f. n. håller på att utveckla. Det är olyckligt med sådana här uttalanden, som sprider ytterligare oro bland de anställda.

Vi ledamöter förses i vår verksamhet med en hel del papper, och man kan där bl. a. läsa vad andra ledamöter säger i olika sammanhang. Vid vår föregående debatt yttrade bl. a. Per Ahlmark följande:

”Det här med Bohusbanan har jag personligen upplevt som en utomordentligt viktig sak. Om man steg för steg försämrar servicen på Bohusbanan, försämrar man också steg för steg möjligheterna att få industri till de här delarna av Bohuslän.”

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän, m. m.

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

Jag skall inte föregripa den debatt jag skall föra med kommunikationsministern den 12 december om Bohusbanan, men jag vill be Per Ahlmark att ta med sig litet av de synpunkter han framförde i debatten den 17 mars. Han pekade då på bl. a. följande:

”SJ ville skära ner styckegodstrafiken i Tanum, Rabbalshede, Brastad och Hällevadsholm. Regeringen sade nej till det kravet.

SJ ville skära ner vagnslasttrafiken i Tanum och Brastad. Regeringen sade nej.

SJ ville helt upphöra med persontrafiken på Varp och Orrekläpp. Regeringen sade nej.”

Som vi som kommer från de här delarna av landet känner till pågår just nu en intensiv diskussion inom SJ om just styckegodshanteringen. Om de förslag som föreligger går igenom och om man inte skaffar sig en riktig trafikpolitik, kommer det att leda till att Bohusbanan inte har någon större framtid. Jag vill därför uppmana Per Ahlmark att ta upp en diskussion med kommunikationsministern, så att vi den 12 december kan få ett positivt besked om de här frågorna.

Det finns en hel del annat att fundera över i detta sammanhang. I dag fick vi t. ex. höra att budgetministern prioriterade krediter för bostadsbyggandet. Men för ett antal veckor sedan kunde man läsa i den lokala pressen att ett trähusföretag kanske skulle bli tvunget att skära ner sin personal och att införa korttidsvecka. Vad berodde då detta på? Jo, det berodde inte på att företaget inte kunde sälja sina hus – det gick bra – utan problemet var att de kunder som ville köpa småhusen hade svårt att få krediter. Det var således besvärligt med kreditiven.

Det kan ju inte vara rimligt att de anställda i en tid, då vi vill åstadkomma ett ökat bostadsbyggande, drabbas genom att samhället inte ser till att skaffa fram krediter för de här ändamålen. Socialdemokraterna har lagt fram konkreta förslag till lösningar på dessa frågor, och vi får hoppas att dessa förslag vinner gehör när de skall behandlas här i riksdagen om någon vecka.

Något som man ibland också funderar över är att det krävs åtgärder i två led för att klara utvecklingen. Först och främst behövs det naturligtvis åtgärder på kort sikt. Per Ahlmark har på den punkten redovisat en del åtgärder som skall vidtas när det gäller arbetsmarknadspolitiken, och om dem är vi helt eniga. Men självfallet krävs det dessutom en långsiktig planering. Jag är inte alldeles övertygad om att problemen i Bohuslän kommer att lösas när vi får en högkonjunktur. Jag tror inte det, utan jag tror att det behövs en verkligt långsiktig planering. Jag vill helt enkelt uppmana arbetsmarknadsministern att i det syftet bilda en arbetsgrupp som får till uppgift att diskutera de olika konflikter som finns: konflikter mellan olika arbeten, konflikter när det gäller miljö- och fritidsintressen, konflikter som uppstår när människor inte kan få den service som de med rätta kan kräva, konflikter i fråga om kommunikationer osv. Jag vill alltså uppmana Per Ahlmark att fundera över om man inte skulle kunna bilda en arbetsgrupp som ser över just sådana

frågor som samhället har ett speciellt ansvar för, mycket beroende på de beslut som vi har fattat här i riksdagen.

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tar till orda här närmast såsom bohuslänsk riksdagsman men också såsom vice ordförande i länsarbetsnämnden, där jag följer frågorna när det gäller sysselsättningen i länet.

Jag skall inte upprepa vad som allmänt har sagts om länet. Vi känner alla till den strukturomvandling som skett och som inneburit att stenindustrin är så gott som borta ur bilden samt att fisket och jordbruket reducerats kraftigt. Den strukturomvandling som skett i hela vårt land har självfallet också drabbat Bohuslän. Länet är mycket differentierat. Det består av Göteborgsregionen, av mellanregionen och av norra Bohuslän. Det är klart att Göteborgsregionen, där halva delen av befolkningen i Göteborgs och Bohus län bor, betyder oerhört mycket som draghjälp åt både länet och Göteborgs omkringliggande bygder. Där har sysselsättningen som vi vet minskat ganska betydligt, och den kommer att fortsätta att minska. Man beskriver det så här enligt länsplaneringens och kommunernas prognoser: Medan Göteborgsregionen ökade med ca 6 000 arbetstillfällen om året under 1960-talet, beräknas det nu ske en minskning med 300–400 jobb per år. Från att ha haft denna väldiga ökning varje år har vi alltså nu fått en minskning i stället.

Jag skall läsa upp några statistiksiffror från länsarbetsnämnden om antalet kvarstående arbetslösa i länet och kvarstående lediga platser. Det är klart att det inte alltid går att "gifta ihop" de båda sakerna men de siffror jag har säger ändå rätt mycket om läget.

Kvarstående arbetslösa i länet var 9 157 vid oktober månads utgång i år mot 6 140 förra året. Det innebär en ökning av de arbetssökande med ca 50 %. Man finner att de lediga platserna minskade i nästan motsvarande grad, från 3 115 i oktober 1976 till 1 711 samma månad i år, vilket innebär en minskning med 1 404 eller ca 45 %. Här är det alltså ett gap mellan arbetssökande och lediga platser, vilket gap har ökat från 3 025 förra året till 7 446 i år.

Om man tar samma statistik ett år tillbaka finner man att det under det året inte inträffade någon ändring alls, trots att vi haft lågkonjunktur under ganska lång tid nu. Det är således någonting speciellt som har hänt under det senaste året, och detta har skett trots att såväl beredskapsarbetena i skyddat och halvskyddat arbete som arbetsmarknadsutbildningen ökat väsentligt genom bl. a. åtgärder som arbetsmarknadsministern har vidtagit. På ett år har utbildningen sålunda i det närmaste fördubblats, och även de andra sektorerna har ökat väsentligt. Man räknar med att dessa åtgärder i länet som helhet bidrar till sysselsättningen med 3,4 %. Om man lägger till de 2,5 % som vi har i ökad arbetslöshet, betyder det att vi saknar egentlig sysselsättning på den ordinarie marknaden med ungefär 6 %.

Nu vet vi ju att en hög sysselsättningsgrad inte alltid betyder att man

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

inte skulle behöva sätta in åtgärder i alla fall – ofta är de också en god investering – men ändå pekar siffrorna på att det inte är bra ställt. Vi har alltså en undersysselsättning. Vi vet också att det är särskilt ungdomar, kvinnor och äldre människor som får sitta emellan, och vi känner till vad ungdomsarbetslösheten betyder ur social synpunkt och för unga människors framtid. Jag tycker att det mest nedslående när det gäller de här frågorna är ungdomsarbetslösheten, eftersom den som sagt även får sociala konsekvenser framöver.

Länsarbetsnämnden har för sin del antagit ett åtgärdsprogram för vinterhalvåret. Vi har begärt att vi skall få allmän platsanmälan, vilket har visat sig vara bra på andra håll – man har fått fram ytterligare platser på det sättet. Jag vill gärna rikta frågan till arbetsmarknadsministern, om han ämnar bifalla vår ansökan och om den kommer att återfinnas i budgeten.

Vi ämnar intensifiera bevakningen av lediga platser och försöka bättre föra ihop de sökande och de lediga platserna. Vi vill aktualisera främjandelagen, och vid vårt senaste sammanträde beslöt vi försöka få ut rätt information om Åmanlagarna, som misstolkas på så många håll. Jag tycker att det borde vara ett stort riksintresse att få göra det – och vi skall alltså försöka göra det i Göteborgs och Bohus län.

Jag har en annan fråga, som gäller det s. k. Lindholmsprojektet. Det vore bra om arbetsmarknadsministern kunde ge ett besked på den punkten – att projektet kommer till stånd. Det har ju lämnats besked tidigare, men projektet dröjer och det vore värdefullt om det sades något mera bestämt här.

Det finns emellertid åtskilligt ytterligare att göra. Det föreligger planer, som har sagts här, och vi kan plocka fram mer i länsarbetsnämnden. I går fick vi meddelande om att det kommer 18 milj. kr. extra, som vi kan fördela och på det sättet bevilja de anslag som vi vid förra sammanträdet måste ställa på framtiden. Men det gäller detta budgetår, och nu väntar vi på nästa budgetår. Jag vill understryka att det behövs ytterligare åtgärder för att vi skall kunna motarbeta den arbetslöshet som finns.

I herr Ahlmarks svar finns det också något sagt om oxoprojektet, och jag tackar på förhand för det svaret, eftersom jag ju har frågat industriministern om det. Men vi har också sett detta i tidningarna. Det finns kanske anledning att återkomma till det.

Vi skulle alltså kunna göra mer för att höja sysselsättningen, och jag tar upp några saker. Framför allt borde man naturligtvis kunna öka bygandet; det är trots allt en motor i samhällsekonomin. Vi skulle kunna bygga ytterligare vägar och broar. I onsdagens nummer av Bohusläningen pekar vägverkets chef Sven-Göran Olhede på möjligheten att bygga en stålbro över Sunningen. Och hade inte kommunisterna och de borgerliga i Uddevalla sjabblat med hamnprojektet, så hade man där kunnat få ytterligare jobb. Nu skjuts det på framtiden, vilket alltså skapar svårigheter. Men det finns flera sådana broprojekt i vårt län, och vägarna

behöver byggas ut. Jag tycker att detta är saker och ting som man skulle göra under en lågkonjunktur och därigenom också naturligtvis skapa för framtiden.

Det är en synpunkt som man kan anföra här när det gäller projekteringen av nya saker. Om man höjde statsbidraget för detta ändamål till exempelvis 75 % så skulle man få kommuner och andra att projektera mer och vara mer framme. Det skulle vara betydelsefullt, inte minst därför att vi också har arbetslöshet bland långtidsutbildade. Men i en sådan här lågkonjunktur behöver man ha projekt färdiga, som kan sättas i gång.

Bohuslän är ett turistlän. Under ett par månader på sommaren blomstrar det upp. Vår riksplanering har gjort länet till ett bevarandeområde, och inga miljöstörande industrier får etableras där, som det sägs. Det är ett beslut som vi här har tagit i stor enighet. Men det kräver, som herr Svartberg pekade på och som jag vill understryka, faktiskt också ett riksansvar. Om vi samfällt beslutar att vi skall vara särskilt aktsamma om det här området och att vi där inte får släppa fram vad som helst, så måste vi också ta ett ansvar för det som helhet.

Vi skall för turismen kunna bygga vägar, parkeringsplatser, gästhamnar, campingplatser och övrig service. Det är inte rimligt att enskilda kommuner ensamma skall bära dessa ekonomiska bördor. Man måste faktiskt också – jag skulle vilja understryka det – känna ansvar för att skapa goda förhållanden mellan dem som kommer till Bohuslän som turister och den fasta befolkningen. Det kan uppstå stor irritation när människor kräver väldigt mycket men inte betalar någon skatt till kommunen.

Vi välkomnar de arbetsmarknadspolitiska insatserna, men vad vi framför allt behöver är näringspolitiska insatser. Låt oss ta de möjligheter som lågkonjunkturen ger oss att sätta människor i arbete för att framför allt skapa någonting för framtiden. Jag tror att man skall använda varje lågkonjunktur till att göra sådana insatser.

TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! När en hel region får sådana utomordentliga svårigheter på arbetsmarknaden som de som nu drabbar norra Bohuslän blir det svårt för alla arbetstagare, men det blir alltid kvinnorna som drabbas hårdast. Jag vill därför poängtera just den delen i den här debatten om det allvarliga läget i vårt län. Det är viktigt att vi kommer ifrån den traditionella uppdelningen på arbetsmarknaden i "manligt" och "kvinnligt" arbete. Det har också länsarbetsnämnden pekat på i sitt åtgärdsprogram. Fortfarande är det ändå så i realiteten att kvinnorna än så länge har en smal sektor inom vilken de kan söka arbete.

I norra Bohuslän har det under många år varit konservindustrin som tagit emot den kvinnliga arbetskraften. Nu är den nästan helt borta. Så fick vi en liten textilindustri. Nu är också den allvarligt hotad. Såväl konserv- som textilindustri är låglönebranscher, vilket ju heller inte av-

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

viker från normen när det gäller "kvinnoyrken". Det har dock varit arbetstillfällena, och det är ytterst allvarligt att de nu hotar att försvinna. Den ödesmättade fråga vi ställer är: Vad får vi i stället?

För att belysa situationen vill jag redovisa några aktuella siffror från länsarbetsnämnden. Uppgifterna omfattar en fyraårsperiod, 1974–1977, och anger förhållandena i oktober månad varje år. 1974 var av samtliga 1 993 kvinnliga kassamedlemmar 857 arbetslösa. 1975 var av 2 421 kvinnliga kassamedlemmar 951 arbetslösa. 1976 var motsvarande siffror 1 873 resp. 982. I oktober i år var vi uppe i 3 011 kvinnliga kassamedlemmar, och av dem var 1 319 arbetslösa. Då är att märka att detta är siffror som anger medeltal för hela länet. Det är emellertid i norra Bohuslän som situationen är svårast. Jag kan lämna några andra siffror som bevis för just det.

Av samtliga arbetssökande i länet under oktober månad i år var 50 % kvinnor, alltså precis hälften. Om vi ser på förhållandena i några kommuner i norra länsdelen finner vi skillnaderna. I Uddevalla var 53 %, i Lysekil 54 %, i Munkedal 60 % och i Sotenäs 65 % av de arbetssökande kvinnor.

Herr talman! De här siffrorna talar sitt tydliga språk, och de visar att det finns fog för det påstående som jag gjorde inledningsvis att det är kvinnorna som drabbas hårdast. Jag vill trycka starkt på detta inför arbetsmarknadsministern. Det är en del av det stora problemet och en viktig del. Den bör därför beaktas särskilt när regeringen vidtar de åtgärder för sysselsättningen i norra Bohuslän som nu är ytterst nödvändiga och dessutom mycket brådskande.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag lyssnade med intresse till arbetsmarknadsministerns redogörelse för förhållandena i norra Bohuslän och noterade hans förståelse för de problem som finns där uppe. Problemen finns emellertid inte längre bara i norra Bohuslän. De har successivt och accelererande också uppstått söderut.

Utslagningen på fiskerisidan har lett fram till att människor i södra skärgården har fått röra på sig på arbetsmarknaden. De har under 1960-talet kunnat flytta in till Göteborg, eller bo kvar på öarna och pendla in till Göteborg, där de har kunnat bygga båtar i Göteborgs varvsindustri eller bygga bilar ute på Volvos Torslandaverk. Nu slås de ut från varvsnäringen genom den internationella krisen, och det är naturligtvis inte obekant för Per Ahlmark. I dag börjar utslagningseffekterna att drabba också bilbyggerbranschen och i morgon kommer människorna att slås ut även därifrån. Det är självklart att detta drabbar öborna i skärgården utanför Göteborg särskilt starkt, eftersom det inte finns mycket annat att bjuda dessa människor än de arbeten som möjligen kan finnas på fastlandet. Evert Svensson klagade ganska tydligt att expansionen i Göteborgsregionen länge har minskat och att vi har en regress. Det finns goda skäl att anta att den här landsändan under kanske ett tiotal år

– eller i varje fall långt in på 1980-talet – kommer att drabbas av struktumvandlingen.

I det läget har våra vänner ute på Styrösö bett mig att ta upp en fråga i anslutning till herr Svartbergs interpellation. Det gäller ett objekt som kanske ser litet ut från arbetsmarknadsministrernas utkikspunkt men som betyder väldigt mycket för styrsöborna. De har sedan länge planerat in och beslutat att försöka få till stånd ett högstadium där ute. Man hade ett principbeslut om det redan 1959, men projektet sköts upp efter hand. Ett nytt beslut fattades 1965, men man fick inte fram pengar till det med den prioritering som då gjordes. 1974 gick Styrösö upp i Göteborgs kommun. Då fick man ett nytt beslut och enligt planerna skulle högstadiet ha stått färdigt nu i höst, 1977.

Så kom då krisen med likviditetssvårigheter för Göteborg. Man tvingades att göra omprioriteringar. Efter stor vända fick man i Göteborg i den här veckan igenom ett beslut om tre kronors skattchöjning, men hälften av de tre kronorna går åt till att täcka underskott från föregående budgetår.

Det kan naturligtvis sägas att Göteborg har ansvar för den här frågan och att Per Ahlmark inte skall behöva bry sig om den. Men jag tycker inte att man kan se det så enkelt. Evert Svensson – och tidigare i debatten Karl-Erik Svartberg – har talat om riksintressen och därtill kopplat riksansvar. Man kan hävda att det är på följande sätt: I det akuta läget bedömde regeringen det som ett riksintresse att devalvera valutan. Det kom att drabba Göteborgs kommun i form av en minskning i kassan med ungefär 60 milj. kr. Det finns alltså en koppling mellan riksintresse och riksansvarighet i det här sammanhanget. Det är självklart att sådana här saker påverkar Göteborgs budget och att man måste göra omprioriteringar. De områden som man nu har tvingats prioritera är äldreomsorg och barnomsorg. Därför faller den aktuella skolan tillbaka litet.

Jag har blivit ombedd att ställa frågan: Är Per Ahlmark beredd att ta fram nya friska pengar till högstadiebygget på Styrösö? Om man möjliggör det här bygget skulle man lösa flera problem som är betydelsefulla för befolkningen där ute. Genom det här högstadiet skulle man förkorta restiden för 80 % av eleverna på högstadienivån med i genomsnitt två och en halv timme per dag – de får nu åka till Påvelundsskolan i Göteborg. Man skulle dessutom skapa jobb i byggbranschen, vilket är betydelsefullt för den här lilla landsändan. Man skulle – något som också är kopplat till sysselsättningsproblemen – då även i dessa högstadielokaler kunna bedriva mera vuxenstudier. Det finns ett stort behov av det i denna del av landet – särskilt yngre vuxna i den här regionen är på grund av läget efter när det gäller vuxenstudier. Det är klart att också det skulle kunna få sysselsättningsbildande effekter som ett stöd åt befolkningen.

Bohusläns skärgårdsråd har av dessa skäl uttalat sig för högstadieskolor i skärgården. Det skulle vara intressant för mig att få ett svar på frågan: Är Per Ahlmark beredd att genom friska pengar försöka ge den här saken en skjuts?

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Med tillfredsställelse noteras att statsrådet Ahlmark säger sig vara villig att pröva seriösa förslag för att få till stånd arbetstillfällen i Bohuslän. Ett sådant är projektet att åstadkomma en tillfredsställande vattenförsörjning i den bohuslänska skärgården. Det är synnerligen viktigt att få detta ordnat. Mycket obehagligt kan inträffa till följd av ringa vattentillgång, framför allt under torra somrar.

När nu riksdagen har beslutat att norra Bohuslän skall vara ett rekreationsområde för en betydande del av det svenska folket, måste kommunerna få hjälp att lämna den service som behövs, och där är bl. a. vattenförsörjningen mycket viktig. Kommunerna i denna del av landet kan inte ensamma svara för dessa väldiga kostnader. Staten måste gå in och hjälpa. Berg och sten är krävande att arbeta med. Vidare måste vi räkna med en mångdubblad sommarbefolkning i jämförelse med året-runtbefolkningen. Dess vattenbehov måste också tillfredsställas.

Jag förstår att statsrådet inte kan uttala sig beträffande förslaget att AMS skall lämna förhöjda statliga bidrag till vissa projekt i kommunerna, exempelvis Tanum som nämnts här i dag, förrän frågan varit föremål för utredning. Men jag uttalar som min bestämda mening att projektet är seriöst. Det behöver komma till utförande snarast, och det är lämpligt både för att skapa arbetstillfällen och för att bidra till att denna landsdel blir vad som önskas, nämligen ett rekreationsområde för avsevärt flera än ortsbefolkningen.

Andra projekt som kan ge arbetstillfällen är brobyggen och byggen av tillfartsvägar till broarna. Redan 1954 beslutades att bro skulle byggas mellan fastlandet och Orust. Man skulle få ett betydande antal arbetstillfällen om detta brobygge kom till stånd. Ett sådant projekt borde kunna prövas seriöst, tycker jag.

Det behövs också många andra broar: till Öckerö, Kornhall och Åbyfjorden, m. fl. Det finns ett stort område där förslag om stålbroar skulle kunna prövas och snarast kunna byggas.

En annan angelägen sak är att ordna förbindelsen mellan Malö-Flatö och fastlandet. Folk som bor där måste färdas på färjor som tillhör den enskilda vägsamfälligheten, medan de på själva ön färdas på allmän väg. Statens vägverk har föreslagit vissa förändringar i väg- och färjeförbindelserna. Förslaget är just nu att överta färjan Malö-Orust men kvar är färjan Flatö-Dragsmark. En stålbro för att lösa problemen med överfarten där ute är ett projekt som man verkligen skulle kunna pröva. Det är ju en mycket kort förbindelse som behövs från ön till fastlandet. Därför borde detta vara ett lämpligt försöksobjekt att omgående pröva. Behovet av en bro är odiskutabelt; den behövs dels för dem som skall färdas till sina jobb exempelvis vid Scanraff i Lysekil, dels för dem som skall salföra produkter i Lysekil.

Det har framgått i dag, som så många gånger förr, att vi har stora bekymmer för sysselsättningen i Bohuslän. De förslag som har ställts om byggandet av broar skulle kunna ge mycket arbete, och samtidigt

skulle man uppfylla krav från åretruntboende och önskemål med hänsyn till Bohusläns betydelse för rekreation och turism. Det skulle innebära produktivt arbete för dem som blir sysselsatta där och bli till nytta för samhället.

Statsrådet kanske kan säga att dessa projekt inte ligger under hans departement. Jag tycker det skulle vara fint om man planerade för genomförandet av projekten i samråd med andra departement. Under årens lopp har vi flerfaldiga gånger fört fram våra synpunkter från länet på vilka behov som vi anser måste tillgodoses. Vi hoppas nu att statsrådet verkligen beaktar alla de svårigheter vi har och tar mycket seriöst på inkomna förslag och synpunkter. Det måste vara tillfredsställande att arbeta med något som är produktivt och som blir till direkt nytta för samhället.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag delar i mycket stor utsträckning de grundläggande värderingar som har uttryckts av föregående talare. De olika förslag som har tagits upp är delvis tillgodosedda, delvis under behandling, delvis icke under behandling. Den känsla av oro som väldigt många har för inte minst de norra delarna av länet känner också jag. Jag tycker därför att det är utomordentligt värdefullt att vi kan föra denna diskussion om Bohuslän i denna anda av konstruktiv dialog – alla människor i Bohuslän som är berörda tjänar på det.

På två punkter kan jag i dag inte ge något besked. Den ena gäller Evert Svenssons fråga om den allmänna platsanmälan för Göteborgs och Bohuslän. Den frågan behandlas i budgetarbetet, och resultatet av det kan jag inte föregripa. Den andra gäller Lars-Ingvar Sörensons fråga om ett högstadium på Styrso, där huvudansvaret ligger på ett annat departement.

Lennart Nilsson sade några saker som var rätt intressanta. Han sade att den debatt vi för nu är något av en spegelbild av den diskussion som vi förde den 17 mars här i kammaren. Det är riktigt. Problemen är ganska likartade, och då blir diskussionen naturligtvis delvis en upprepnings av tidigare ställningstaganden.

Lennart Nilsson sade att jag i mitt förra interpellationssvar pekade på den internationella lågkonjunkturen, och det har jag gjort i dag också. Det måste jag naturligtvis göra, eftersom den internationella lågkonjunkturen kvarstår, och den är grundläggande för så många av problemen i såväl Bohuslän som andra län.

Jag sade den 17 mars att seriösa förslag prövas positivt, och det säger jag i dag med. Ja, jag har inte ändrat mening. Jag har precis samma uppfattning på den punkten nu som då. Oxo-projektet är ett exempel på vad jag menar med ett sådant viktigt projekt som har prövats positivt och som är en enorm kapitalsatsning med tanke på de begränsade resurser som vi har i Sverige i dag.

Däremot delar jag inte Lennart Nilssons uppfattning när han säger

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

att regeringen visar "uppgivenhet" vad gäller varven. Nu talar jag alltså om varven allmänt sett i Sverige – jag uppfattade också Lennart Nilssons inlägg som ett allmänt varvsinlägg. I ingen av de tre huvudbranscher där vi har gått in för att stödja sysselsättningen – varven, handels- och specialstål och teko – har vi satsat större resurser än just på varven detta år. Att vi ändå har så stora problem just nu beror på att det är så svårt att få köpare till de produkter som varven tillverkar, nämligen båtar. På sikt är det ingen rimlig linje att producera båtar på lager. Det är en våldsam överkapacitet i världen på varv, och det har slagit också mot den svenska varvsindustrin. De väldiga satsningar på varven som regeringen föreslagit tyder sannerligen inte på någon uppgivenhet.

Lennart Nilsson sade vidare att oron kvarstår i teko. Jag delar helt Lennart Nilssons mening på den punkten.

Jag var i Borås i måndags, och vi höll på med teko i stort sett hela dagen och kvällen. Tekoindustrin i Sverige har minskat mycket snabbt. År 1965 hade tekoindustrin 90 000 anställda. År 1975 var antalet anställda 45 000, och minskningen fortsätter. Därför har vi under 1977 gjort satsningar på tekoindustrin som är helt utan tidigare motsvarighet. Vi lämnar industrigarantier för att stödja företag med livskraft så att de kan få ökad styrka i konkurrensen. En statlig koncern med Eiser som moderbolag har skapats för att så långt det är möjligt trygga sysselsättningen i de berörda företagen – här ingår också SwcTeco som är av stor betydelse för Bohuslän. Och här ingår Nya Algots som är av stor betydelse för Västerbottens och Älvsborgs län.

Men det gäller framför allt äldrestödet, som ju är en ny typ av arbetsmarknadspolitiskt medel och som vi använt när det gäller teko. Det innebär att människor över 50 år nu får 15 kr. – och från årsskiftet 20 kr. – per timme upp till det samlade lönetaket på 10 %. Det har förhindrat mängder av varsel inom tekoindustrin. Vidare ges ett ökat stöd till grundtextil för att klara vår försörjningsberedskap. Härtill kommer att vi skall träffa begränsningsavtal med låglöneländerna.

Den oro som Lennart Nilsson gav uttryck för delar jag sannerligen. Men man måste också peka på de mycket stora insatser som gjorts för att mildra den oron.

Vi är naturligtvis oerhört väl medvetna om de särskilda problem som finns i Bohuslän, där man har haft ett ensidigt näringsliv. Befolkningsutvecklingen har varit svag. Samtidigt har man fördelar som man måste ta vara på. Bohuslän ligger nära stora befolkningscentra i Västsverige och i Norge. Man har unika förutsättningar för sjöfart, och där finns en fantastisk natur som man måste bevara och göra tillgänglig för så många som möjligt.

Problemet är att de traditionella näringarna i Bohuslän är jordbruk, fiske, båtbyggeri, mindre sjöfart och stenbrott. Dessa näringar har i mycket stor utsträckning styrt människornas bosättning. Fortfarande ligger den största delen av bebyggelsen vid havet, där det finns naturliga hamnar, eller i jordbruksområdena längre in i landet. Eftersom det varit en

sviktande sysselsättning i flera av de här industrierna, så har det slagit mycket hårt på Bohuslän. Det har ju också framgått av de tidigare anförandena i den här debatten.

Det är klart att man i en sådan situation får lov att vidta åtgärder av olika slag. I sina inlägg har Karl-Erik Svartberg, Lennart Nilsson, Evert Svensson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson och Märta Fredrikson framfört olika förslag och synpunkter.

En sak måste vi hela tiden komma ihåg, nämligen att våra resurser allmänt sett är begränsade. Det finns en rad förslag till åtgärder som är viktiga och som vi gärna skulle vilja genomföra men som vi inte har råd att genomföra därför att vi inte har tillräckligt med pengar i en ekonomi där bruttonationalprodukten inte ökar.

Men vi har ändå gjort en hel del för att hålla sysselsättningen uppe. AMS har under 1977 tidigarelagt statliga och kommunala beställningar hos företag i Bohuslän för sammanlagt 9,4 milj. kr. Exempel på statliga beställningar som tidigarelagts är beställningen av manskapsvagnar hos AB Intermittent, Ellös, och av en färja plus utrustning hos Smögens Plåt & Svets AB. Kommunala beställningar som tidigarelagts med stöd av AMS är väghyvlar för 5,1 milj. kr., rökrökar till värmerör för 1,1 milj. kr. och sten för 1,2 milj. kr. från olika bolag.

Evert Svensson sade – och jag förmodar att Karl-Erik Svartberg har samma värdering – att man bara därför att vi har en lågkonjunktur inte får acceptera arbetslösheten utan att man då i stället får använda arbetsmarknadspolitiken för att utbilda människor i stället för att låta människor gå arbetslösa. Detta är mycket viktigt. Därför har vi också ökat arbetsmarknadsutbildningen utomordentligt kraftigt, vilket Evert Svensson gav exempel på. I landskapet Bohuslän har 13 industriföretag fått den här 25-kronan för sammanlagt nästan 400 000 utbildningstimmar, som berört mellan 1 300 och 1 400 personer under 1977. Det är ett exempel på att gå in med arbetsmarknadspolitik då det inte finns vanlig sysselsättning på arbetsmarknaden, att utbilda människor i stället för att människor permitteras. Jag är glad över den grundläggande värdegemenskap vi har på den punkten.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningen är det helt klart att vi försöker bygga ut den kraftigt. Därför planeras inte mindre än tre AMU-filialer för Bohuslän. För *det första* har en filial projekterats för Lysekil. Efter jul beräknas arbetet komma i gång för att bygga om en lokal för det ändamålet. För *det andra* har kursstyrelsen bestämt att AMU-kurser skall läggas till Uddevalla, och den verksamheten skall ske i samarbete med AMU-centret i Trollhättan som ligger inte långt därifrån. För *det tredje* projekteras också en AMU-filial i Strömstad.

I väntan på att de här tre AMU-filialerna blir klara ordnar vi kurser i provisoriska lokaler och i företag. Det pågår t. ex. en rörläggarkurs i Strömstad för arbete i en konservindustri som har köpts av ABBA i Kungshamn.

Detta är alltså en bit av arbetsmarknadspolitiken. Den största sats-

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän, m. m.

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

ningen vad gäller industripolitiken är naturligtvis projektet i Stenungsund. Ett kapitaltillskott på 300 milj. kr. är en utomordentligt stor satsning. 1978–1979 räknar man med att det kan ge sysselsättning för 350 personer. Som mest kommer mellan 500 och 600 personer att vara sysselsatta med anläggnings- och byggnadsarbeten, och när man börjar driften kommer 120 personer att sysselsättas. Det är alltså ett mycket viktigt tillskott för sysselsättningen i Bohuslän.

Det här är några av de åtgärder som regeringen vidtar. Och jag tror att det är värdefullt att man fortsätter *dels* att försöka skaffa nya arbetstillfällen, *dels* att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik för att klara sig under den längsta period av lågkonjunktur som Sverige har upplevt efter andra världskriget.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! När det gäller den allmänna platsanmälan får vi väl avvakta budgeten. Jag vill uttrycka förhoppningen att den frågan kommer med där.

Däremot fick jag inget svar när det gäller Lindholmenprojektet. Jag vore tacksam om arbetsmarknadsministern ville säga någonting om detta, därför att det betyder så mycket i det här området.

Även om jag inte kan få något svar på om man skall höja projektbidraget skulle jag gärna vilja att arbetsmarknadsministern kommenterade det något, i varje fall att han gav ett löfte om att detta skall undersökas. Det är också mycket väsentligt.

Man skall vara klar över att även om vi gör många insatser av arbetsmarknadspolitisk art, bl. a. med utbildningen som vi alla stöttar upp, så visar det sig – vilket jag inledde mitt anförande med – att gapet mellan kvarstående lediga platser och kvarstående arbetssökande har ökat väsentligt under det senaste året, medan det året innan inte förändrades. Det tyder alltså på att, trots dessa insatser som görs av arbetsmarknadspolitiska skäl, regeringen har lyckats mycket dåligt.

Vi för på många håll ett resonemang om att det är bra med arbetsmarknadspolitiska insatser, men att det kanske framför allt är näringslivet som man bör stötta upp.

Människor måste leva även om de är arbetslösa, och vi betalar då understöd i en eller annan form. Det är mer resursslösande att låta människor vara arbetslösa och få understöd än att låta dem arbeta. Därför bör man söka efter alla möjligheter till arbeten. Jag drar slutsatsen att detta egentligen inte blir dyrare. Det blir framför allt mycket mera konstruktivt.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det är riktigt, Per Ahlmark, att vi vill ha en positiv debatt. Vi tror att det gagnar Bohuslän bäst. Men vi måste också, som jag sade i mitt första inlägg, vara kritiska på en del punkter. Den allvarligaste kritiken gäller att beskedet om de seriösa förslag som rege-

ringen prövar kommer så sent. Att de måste komma snabbare tror jag vi måste be Per Ahlmark ta med hem till regeringen.

Vi är medvetna om att resurserna är begränsade. Vi är medvetna om de problem vi har på grund av den internationella konjunkturedgången och allt sådant. Men vi måste naturligtvis försöka att, med de begränsade resurser vi har, klara så många som möjligt av problemen. Jag delar naturligtvis Per Ahlmarks, Evert Svenssons och andras uppfattning att när jobb är hotade måste man ta till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Och det är därför jag riktat interpellationen till arbetsmarknadsministern.

Här har naturligtvis staten den största och viktigaste uppgiften. Men det hindrar inte att vi har uppgifter att ta på oss i landstinget och ute i kommunerna. Det har varit en omfattande debatt hemma i vårt landsting om landstingets ansvar när det gäller exempelvis att skapa sysselsättning för de ungdomsarbetslösa. Där har vi klart deklarerat att landstinget inte gjort tillräckligt. Nu har man vaknat till, och nu är en hel del på gång. Och det hoppas vi skall göra sitt till för att klara ungdomsarbetslösheten. Men det är också, som Evert Svensson sade, beroende av att man får ekonomiskt stöd ifrån regeringen.

Vi har i Bohuslän det problemet att turist- och rekreationsanläggningar måste skapas, och vi vet att det finns bohuslänningar som är kritiska på den punkten. Men vi måste självklart acceptera de beslut som regering och riksdag har fattat om Bohuslän som ett riksintresse. Det kräver större insatser när det gäller turist- och rekreationsanläggningar och annat. Normalt kan lokaliseringsstöd utgå för sådana anläggningar. Men i Bohuslän har, såvitt jag vet, sådana ansökningar hittills avslagits med motiveringen att det gäller områden som är avsedda för industriändamål. Man har alltså motiverat ett nej till lokaliseringsstöd för turist- och rekreationsanläggningar med att det skall ske en industriutbyggnad. Och detta är det märkliga för oss.

Lennart Nilsson talade om trycket mot västkusten från industrin. Det trycket har vi som bor i Bohuslän aldrig märkt av. Det tryck vi känner är trycket från dem som är arbetslösa eller hotas av arbetslöshet – och på sommaren naturligtvis trycket från alla dem i Sverige som kommer och hälsar på oss och som är välkomna under förutsättning att vi kan få stöd för att ta hand om dem.

I satsningen på att rädda jobb får vi sedan självklart inte glömma bort den viktiga biten att med hjälp av näringspolitiken skapa jobb för framtiden. Den biten har Per Ahlmark pekat på i sitt interpellationssvar, och vi i Bohuslän vill understryka den saken. Näringspolitiken måste vara den viktiga. Vi som nu diskuterar med Per Ahlmark beklagar ibland att man skilt regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken åt, för där har vi en del som vi skulle vilja resonera om. Men Per Ahlmark står ju här som talesman för hela regeringen, och han får naturligtvis ta med sig beskedet till sina regeringskolleger. Det hoppas vi också att han gör.

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern påpekade att det är stora problem med att saluföra varvens produkter och att stora summor har satsats på att klara varvens arbetssituation i dag. Ja, vi är tacksamma för alla de arbetsmarknadspolitiska insatser som där har gjorts, och vi är helt på det klara med att de är omfattande. Vad som är så beklagligt är att problemen har blivit så många och så stora att vi har hamnat i dagens situation.

Att jag förde in frågan om broarna har direkt samband med varvsproblemen och arbetssituationen vid varven. Jag menar att det finns kanske möjligheter att med någon form av samordning – möjligen också med omdisponering av medel – skapa ekonomiska förutsättningar för nämnda brobyggen. Det skulle i så fall betyda jobb även för varvsarbetarna. Vi har ju duktiga tekniker, och det är högst angeläget att få fram en ny produktion som ger arbete på varven, produkter som kan användas direkt ute i samhället. Därför har jag velat trycka på de frågorna och då främst på de broar som redan är beslutade. Jag tänker då bl. a. på Svanesundsbron, som sedan länge är beslutad. Som förslag lägger jag också en liten nätt bro som snabbt skulle kunna projekteras, nämligen från Flatön till Dragsmark. Den skulle kunna bli ett bra försöksobjekt för att ganska snart få fram en produktion.

Vi är tacksamma för alla insatser som gjorts och för den positiva inställning som statsrådet har till våra bekymmer. När det nu har blivit så många sprickor i systemet att arbetsmarknaden rasar nästan som ett korthus runt omkring oss, så behöver vi känna att man vill vidta åtgärder för att rätta upp det dagsaktuella läget. Vi behöver också en långsiktig näringspolitisk och arbetsmarknadspolitisk planering för att få den önskade stabiliteten i samhället. Jag är också medveten om att arbetet på att rätta till våra nuvarande svårigheter pågår, arbetsmarknadspolitiskt och på andra sätt, liksom också arbetet på att vi skall få det bättre framöver. Det vill jag tacka för.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Det som Märta Fredrikson talade om nu är just vad det hela handlar om. Vi måste inrikta varvens verksamhet på nya produkter. Vi har tekniker och kunskaper. Då gäller det att se litet långsiktigt på de här bitarna.

Vad jag menade med uppgivenhet är när Märta Fredriksons partibroder industriminister Åsling står här i riksdagen och säger att vi måste lägga ned minst ett varv till. Han uttryckte sig ungefär så. Men vad händer då? Om vi sedan får en ny högkonjunktur – som vi alla hoppas – och andra länder då vill köpa våra fartyg igen, så står vi ju där utan några varv! Det är vad det här handlar om. Och där menar jag att det finns en anda av uppgivenhet. Vi måste naturligtvis se till att de varv vi har i dag finns kvar. Det är ett fackligt krav. Och jag utgår ifrån att det också är ett krav från samtliga partier, oavsett om man bor i Uddevalla,

Göteborg eller på Orust, att en ordentlig diskussion upptas med de fackliga organisationerna om att utveckla nya produkter, så att vi när en högkonjunktur kommer är beredda, om och när det kommer in nya order på fartyg.

När det gäller teko-sidan, Per Ahlmark, blir man litet bekymrad över ryckigheten i de här frågorna. Här beslutar man sig för att flytta över produktionen från Rang i Nässjö till Uddevalla. Sedan går investeringsbankens chef ut och säger till pressen att det är inte säkert att det kan bli någon fortsättning i Uddevalla heller. Samtidigt vet vi att det här företaget betalar in skatter och sociala avgifter för 15 milj. kr. per år och att företaget har en export till USA på 12 miljoner.

Nu hoppas jag naturligtvis att Per Ahlmark tittar på de här bitarna när frågorna skall behandlas i ett större sammanhang.

Till sist, herr talman, vill jag peka på att när det gäller konflikterna mellan fritid, arbete och miljö m. m. är naturligtvis grunden för oss arbete – och jag utgår ifrån att Per Ahlmark delar min uppfattning. Utan arbete finns det inte heller någon möjlighet för människor att tillbringa sin fritid i de här fina delarna av landet, med undantag av ett fåtal med fet plånbok och med möjligheter att bygga upp höga staket för att få vara i fred. Men det är ju en sådan utveckling som vi inte vill ha. Det finns runtomkring i Europa alltför många avskräckande exempel på hur det kan se ut.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! De sista orden som Lennart Nilsson uttalade om att grunden för en känsla av värdigt och mänskligt liv är arbete, kan jag helt instämma i. Vi har alltså en gemensam värdering i denna riksdag, mellan regering och opposition, som innebär att man skall bedriva en aktiv sysselsättningspolitik för att bekämpa arbetslöshet.

Jag är också helt överens med Evert Svensson om att det är mycket bättre att använda arbetsmarknadspolitiska åtgärder, t. ex. utbildning, än att människor går arbetslösa. Det är därför som vi har haft den väldiga ökningen av antalet personer i arbetsmarknadsutbildning under 1977 – jag tror det är ungefär en tredubbling under detta kalenderår – och en mycket kraftig ökning av antalet beredskapsarbeten samt en hel rad nya arbetsmarknadspolitiska medel – 25-kronan, det tillfälliga sysselsättningsbidraget, äldrestödet och ytterligare några åtgärder – för att just hålla arbetslösheten nere på så låg nivå som möjligt.

Jag hörde inte vad Evert Svensson egentligen frågade om i sitt första inlägg. Men det gäller alltså Lindholmens varv. Där har ju regeringen redan lagt fram ett förslag i tilläggsbudget I för någon månad sedan. Evert Svensson och jag har såvitt jag förstår samma mening på den punkten. Denna verksamhet beräknas sysselsätta ca 300 personer. Därtill kommer 600 elevplatser i AMU-utbildning och gymnasieskolan, förlagda till Lindholmen när det har utvecklats till ett slags utbildningscentrum. Jag vill citera ett avsnitt ur industridepartementets del av tilläggsbudgeten:

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän, m. m.

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

”Jag förordar efter samråd med statsrådet Mogård och chefen för arbetsmarknadsdepartementet att Lindholmenprojektet genomförs enligt de riktlinjer som har angivits i utredningsrapporterna. Projektet bör bidra bl. a. till att lösa den besvärliga sysselsättningssituationen och öka tillgången på platser inom yrkesinriktad utbildning i Göteborg. Vid uppläggning och genomförande av den planerade arbetsmarknadsutbildningen räknar jag med att nära samarbete sker med arbetsmarknadsparterna på central nivå.”

Det står åtskilligt mer om projektet, och avsnittet slutar med ett förslag om reservationsanslag på 60 milj. kr. för ändamålet. Evert Svenssons önskemål på denna punkt har vi alltså redan tillgodosett.

Jag kan instämma i Karl-Erik Svartbergs uttalande när det gäller samordning mellan olika delar av sysselsättningspolitiken. Ett behov av samordning finns ju alltid, oavsett inom vilka departement olika delar ligger. Det är nödvändigt att ha en samordning med industripolitiken, med lokaliseringspolitiken, med utbildningspolitiken, med arbetsmarknadspolitiken. Den ekonomiska politiken är naturligtvis också övergripande, om man kämpar för full sysselsättning. Det kan därför aldrig vara så att ett departement är ansvarigt för hela sysselsättningspolitiken, utan den får vara övergripande för en hel rad departement.

Lennart Nilsson och Märta Fredrikson tog upp frågan om alternativa insatser vid varven, och det är ju mycket intressant. Jag var nere i Göteborg härom dagen och diskuterade den här frågan med bl. a. varvledning, länsarbetsnämnd och fackliga organisationer. Det finns en del idéer. Några är inte analyserade så noga än, men det är naturligtvis utomordentligt bra, om man kan finna alternativ produktion på varv där man i fortsättningen inte kan bygga båtar, eftersom man inte alls vet om de kommer att kunna säljas längre fram. Att vi har problem med varven i Sverige är alldeles uppenbart, eftersom vi har en så oerhört stor överkapacitet i världen. Det är ju problem i nästan varje land som har många och stora varv. Sverige har särskilt många varv i förhållande till folkmängden, och det är därför som vi har gjort de här stora insatserna, något som också Märta Fredrikson var inne på.

Sedan vill jag säga att jag tycker att det samtal som vi har haft i dag har varit värdefullt. Får jag bara peka på hur vi har arbetat inom regeringen när det rent allmänt gäller att skaffa jobb som även kan komma Bohuslän till godo.

I somras, jag tror det var den 1 juni, fick industriministern och jag ett likalydande brev av Göteborgs och Bohus läns landstings näringsnämnd och de fyra kommunerna i norra Bohuslän. I de här breven tar man upp en rad viktiga frågor. Jag skall beröra bara några av dem.

Det begärs en ökning av stödet till kommunala industrier. Regeringen har nu i sin proposition om en ökning av stödet till småföretagen föreslagit att 30 milj. kr. skall anvisas för en ökning av stödet till kommunala industrilokaler som hyrs ut till småföretag.

I skrivelsen begärs vidare en ökning av stödet till företagarföreningarna.

I småföretagarpropositionen föreslås att de näringspolitiska insatserna på länsnivå breddas och byggs ut kraftigt. Företagarföreningarna föreslås då länsvis bli ersatta av utvecklingsfonder med väsentligt större resurser än vad företagarföreningarna nu har.

I den här skrivelsen hemställs att regeringen skall godkänna ett avtal om upprättande av ett produktutvecklingscentrum för mindre och medelstora företag som har träffats mellan styrelsen för teknisk utveckling och de västsvenska landstingen. Regeringen har nu godkänt det avtalet. Dessutom innebär även förslaget i småföretagarpropositionen att vi skall stödja produktutvecklingen mer än hittills. Det blir en av utvecklingsfondernas huvuduppgifter.

I skrivelsen, som vi alltså fick för mindre än ett halvår sedan, begärs stöd till anläggningar för rekreation. Det är inte konstigt att det kommer ett sådant krav från Bohuslän. I småföretagarpropositionen föreslås att Sveriges turistråd skall få medel för att i samarbete med lokala och regionala turistorgan utveckla produktions- och bokningscentraler.

I skrivelsen begärs höjning av bidragen för olika avloppsreningsanläggningar. Frågan om ökade möjligheter till höjning av statsbidragen till reningsverk prövas, som Karl-Erik Svartberg vet efter en diskussion med jordbruksministern i saken, i det pågående budgetarbetet. Det kan jag alltså inte ge besked om i dag.

I skrivelsen begärs vidare ökade möjligheter till lokaliseringstöd. Den frågan behandlas nu av sysselsättningsutredningen, som väntas lägga fram förslag under 1978. I dag ingår Strömstad, Tanum och Munkedal i stödområdet, och Sotenäs ingår i den s. k. grå zonen.

Det här är några exempel på krav som har rests i Göteborgs och Bohus län och på hur vi på några viktiga områden, framför allt när det gäller att stimulera produktutveckling och småföretagsamhet, har utvecklat det hela till en proposition som lagts på riksdagens bord.

Detta visar att, om man befinner sig i en lågkonjunktur som på sätt och vis är djupare men framför allt längre än någon gång tidigare under efterkrigstiden, måste man använda alla till buds stående medel för att hålla sysselsättningen uppe. Vi har i dag i Sverige ungefär 4,1 miljoner människor sysselsatta, vilket är den högsta sysselsättning vi någonsin har haft. Arbetslösheten ligger på något mer än 2 %, vilket från internationell synpunkt är en utomordentligt låg siffra.

Det betyder inte att vi slagit oss till ro. Vi måste använda dels den ekonomiska politiken för att se till att kostnadsläget i Sverige blir sådant att vi bättre kan konkurrera med omvärlden och att industrisatsningarna ökas både för att klara utsatta branscher och för att skapa ett näringsvänligt klimat, så att småföretag kan etableras och växa sig kraftiga, dels en arbetsmarknadspolitik som sätter människor i arbete eller ger utbildning när den ordinarie arbetsmarknaden sviktar.

Detta är delar av den samlade sysselsättningspolitiken. Kring målsättningsarna om full sysselsättning och bekämpande av arbetslösheten råder det en överväldigande uppslutning i den svenska riksdagen.

Om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän. m. m.

Fredagen den
2 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga sysselsätt-
ningen i Bohuslän,
m. m.*

LARS-INGVAR SÖRENSEN (s):

Herr talman! Det var en rad synpunkter som fördes fram avslutningsvis av Per Ahlmark och som man kanske borde gå in på. Jag har dock inte möjlighet att göra detta nu. Låt mig ändå peka på vad som sades om behovet av att upphålla vår konkurrenskraft och därmed vår sysselsättning. Har Per Ahlmark aldrig funderat över att det finns en motsättning däremellan i nuvarande läge med sviktande internationell efterfrågan? Sverige har mutat in en "nisch", som består av försäljning av kapitalvaror. Eftersom efterfrågan på dessa varor i det nuvarande krisläget minskar inom hela OECD-området, är det mycket små möjligheter att nå några resultat på den vägen, hur duktiga vi än är konkurrensmässigt. Det måste finnas andra möjligheter att skapa produktion än att satsa på dessa varor.

Det finns alltså t. o. m. en motsättning mellan att försöka konkurrera på detta sätt och att skapa sysselsättning i det svenska samhället. Vi ligger, som jag sagt, i en "nisch", där läget är mycket besvärligt just nu på den internationella marknaden, och ett alternativ måste skapas inom svensk ekonomi. Vi kan inte komma ur denna situation bara genom att minska våra kostnader med 5 eller 10 %. Så enkelt är det inte.

Jag skulle också vilja ha ett förtydligande av svaret på min ganska enkla fråga. Skolprojektet på Styrso betyder mycket för dem som bor där ute, även om det kan se litet ut från departementets horisont. Mot bakgrunden av de utomordentligt svåra konjunktur- och strukturproblem som vi har att räkna med framöver kunde det gott tänkas att arbetsmarknadspolitiska skäl skulle kunna ta över de formella. Under sådana förhållanden kunde kanske svaret också tänkas dölja den möjligheten – och det vill jag gärna ha klarhet i – att herr Ahlmark avser att ta upp ett resonemang med utbildningsdepartementet om detta projekt. I så fall skulle det kanske bli möjligt att snabbare sätta i gång projektet. I annat fall kommer det till följd av omprioriteringarna i SÖ:s petita inte med i 1978/79 års stat och inte heller i 1979/80 års stat, eftersom fem projekt återstår för dessa budgetår. Då kommer projektet följaktligen med största sannolikhet att skjutas långt in på 1980-talet. Men det är nu man behöver den positiva effekt som detta projekt skulle föra med sig.

Min följdfråga är därför: Bör man av formella skäl hindras att i den akuta krisen gå in på detta område och därmed hjälpa människorna på två sätt: dels genom att de får sin skola, dels genom det som detta innebär arbetsmarknadstekniskt för sysselsättningen i nuvarande läge och i betydande utsträckning också på längre sikt genom den vuxnutbildning som kan etableras i anslutning till denna skola?

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag får be arbetsmarknadsministern om tillgift för att jag inte hade uppmärksammat att det var klart med Lindholmenprojektet. Jag är glad för att vi fått ordentliga besked på den punkten.

Arbetsmarknadsministern citerade mig när det gällde utbildningsinsatser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Men citatet täckte bara hälften av min tankekedja i det avseendet. Jag menar att det är bättre med utbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser än att ha arbetslösa med understöd, men bakom dessa åtgärder måste ändå ligga näringspolitiska insatser. De är de väsentligaste i ett sådant här läge. Vi skulle naturligtvis kunna föra det resonemanget vidare och säga att vi från socialdemokratiskt håll har försökt att få fram pengar till investeringar på det området genom våra förslag om strukturfonder och de 4 miljarderna. I framtiden skulle insatser kunna göras genom den fondbildning vi har föreslagit genom löntagarfonder.

Vi är oerhört rädda för att staten och samhället gör sig urarva när det gäller kapitalet, och vi vet också att sparandet går ner katastrofalt. Vi har, som Per Ahlmark också har sagt, i denna debatt försökt att vara konstruktiva, och jag hoppas att debatten verkligen har varit konstruktiv. Men här krävs det naturligtvis också konstruktiva åtgärder – annars blir det bara löst prat. Det har gjorts en del, men vi är alla övertygade om att det finns ofantligt mycket mer att göra, och det bör göras i en lågkonjunktur.

Det har sagts här – och det vill jag upprepa – att Bohuslän är ett riksintresse. Härmed följer också ett riksansvar.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag tycker liksom Per Ahlmark att det har varit ett fint samtal om problemen i Bohuslän, och jag sätter värde på det. Per Ahlmark förde även in frågan om den ekonomiska politiken, men skulle den tas upp bleve det antagligen nödvändigt att förlänga debatten åtskilligt, eftersom vi i fråga om den ekonomiska politiken kanske har något mer kritiska synpunkter.

Jag vill också göra ett par påpekanden.

Som det har sagts här flera gånger är det naturligtvis svårt att skapa nya jobb i den konjunktur vi f. n. har. Men vi måste ju satsa på bättre tider. I det sammanhanget skulle jag vilja skicka med Per Ahlmark ett ord på vägen. Det hämtar jag från landstinget i Göteborgs och Bohuslän. Landshövdingen Erik Huss sade där i ett anförande om länsplaneringen följande, som berör den konflikt vi har mellan miljö och arbete i Bohuslän:

”Länsstyrelsen anser att de flesta verksamheter kan etableras på ett flertal platser längs Bohusläns kust utan att komma i konflikt med riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

I enlighet med denna uppfattning har länsstyrelsen gett stöd åt Bohusläns Samarbetskommittés arbete med en kartläggning av tänkbara verksamhetsområden i de sju norra kommunerna i länet. I allmänhet behöver sådana etableringar ej medföra konflikter om verksamheterna förläggs i anslutning till samhällen.

Bevaranderestriktionerna för Bohusläns del kan emellertid innebära

Fredagen den
2 december 1977

*Om tidpunkten för
förslag till riksdagen
beträffande
skolhälsovården*

en negativ påverkan på industrisysselsättningen. Statsmakterna har visserligen gjort uttalanden om önskvärdheten av industrilokalisering till den berörda delen av länet, men sannolikt innebär restriktionerna att företagens benägenhet att lokalisera verksamhet hit minskar. Länsstyrelsen anser att sysselsättningsutredningen i sin översyn av de regionalpolitiska medlen bör ägna särskild uppmärksamhet åt utvecklingen av näringslivet i de kommuner där möjligheterna att utnyttja specifika naturresurser har begränsats genom riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen."

Jag tror att det är värdefullt att dessa tankegångar kommer med i dagens debatt. De har visserligen diskuterats, men jag har med det här citatet från landshövding Erik Huss anförande ytterligare velat stryka under just detta, eftersom det är något som vi gemensamt måste jobba med framöver.

Låt mig så sluta med ett annat berömt inlägg i landstingsdebatten i Bohuslän. Vi socialdemokrater hade begärt att landstinget skulle göra ett uttalande till regeringen där man uttryckte oro över problemen i Bohuslän och där man hemställde om åtgärder för att komma till rätta med dem. Vi avsåg därvid inte bara norra delen av länet utan hela Bohuslän. Då gjorde en av de borgerliga debattörerna det här inpasset: "Det löser inte några problem i länet att göra uttalanden till Fälldin." Nu har vi bohuslänningar tagit tillfället i akt att i stället för att göra ett sådant uttalande redovisa våra problem för Per Ahlmark. Vi bohuslänningar hoppas att det skall löna sig bättre att vända sig till Per Ahlmark.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om tidpunkten för förslag till riksdagen beträffande skolhälsovården

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Frida Berglunds* (s) den 24 november anmälda fråga, 1977/78:161. och anförde:

Herr talman! Frida Berglund har frågat mig när jag avser att lägga fram förslag beträffande åtgärder inom skolhälsovården.

Jag kommer att redovisa mina ställningstaganden till skolhälsovårdsutredningens förslag i den särskilda proposition om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. som jag avser föreslå regeringen att förelägga riksdagen i januari nästa år.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret, och jag vill också säga att det är bra att det kommer en proposition.

Ett par kommentarer!

Skolhälsovården fungerar inte på ett tillfredsställande sätt i många kommuner. Det är angeläget att vi får en bättre situation.

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om undervisningen
i religionskunskap i
grundskolan*

Antalet utbildade läkare har visserligen ökat, men detta har inte lämnat några spår inom skolhälsovården. Läkarbristen innebär en mycket besvärlig situation för både eleverna och den elevvårdande personalen. Skolhälsovården är ju ett led i den allmänna elevvården, och om man inte har en fungerande skolhälsovård går hela elevvården på kryckor. Bristen på läkare innebär också att skolsköterskorna får en extra arbetsbelastning. Skolsköterskorna anser att de inte på ett tillfredsställande sätt kan ta sig an de arbetsuppgifter som de anser viktiga.

Utredningens förslag innebär bl. a. att en väl fungerande skolhälsovård kan förverkligas bara i samarbete mellan kommuner och landsting. Jag vill understryka att det är viktigt att samarbetet med landstingen kommer till stånd redan på planeringsstadiet, så att man då kan diskutera personalbehov och gemensamt utnyttjande av personalresurser. Det sistnämnda är av stor betydelse.

Herr talman! Jag vill understryka att det är mycket angeläget att förslaget och beslutet kommer i så god tid att kommuner och landsting hinner med en gemensam planering, att landstingen hinner få fram de resurser som de eventuellt kan avvara till kommunerna och att man får resultat redan till höstterminen 1978. Jag tolkar svaret så, att det samarbetet redan kan påbörjas och utökas, om förslaget kommer enligt svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om undervisningen i religionskunskap i grundskolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 10 november anmälda interpellation, 1977/78:67, till utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han är beredd att inför kammaren redogöra för regeringens inställning till ämnet religionskunskap och dess plats och innehåll i den kommande läroplanen för grundskolan. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara interpellationen.

Enligt vad jag har erfarit kommer skolöverstyrelsen inom kort att ta slutlig ställning till ett förslag om ny läroplan för grundskolan. Förslaget skall därefter remissbehandlas i sedvanlig ordning. Först därefter kan förslaget och remissyttrandena bli föremål för behandling av regeringen.

Intentionerna i 1969 års läroplan för religionskunskapen bör enligt min mening dock fullföljas och utvecklas. Den integration som skett av religionskunskapen i blocket samhällsorienterande ämnen har medfört stora möjligheter att befordra en syn på religionen som en viktig faktor i mänskligt individuellt och socialt liv. Risken är att ämnet av vissa lärare betraktas som mindre intressant eller för svårt, och att man på högstadiet betraktar religionskunskap som ett utfyllnadsämne för i ämnet obehöriga

lärare. Jag anser att här påtalade risker måste beaktas i en ny läroplan.

Det torde bland föräldrar och allmänhet råda en bred enighet om att skolans undervisning i religionskunskap är av stor vikt och att eleverna måste, genom hemmens och skolans försorg, tillägna sig de värderingar som gäller i vårt samhälle och som i grundläggande avseenden bygger på den kristna etiken. Det kan alltså inte komma i fråga att den kommande läroplanen blir så lösligt formulerad att ämnet religionskunskap kan komma i skymundan. Givetvis måste också fortsättningsvis gälla det som i nuvarande läroplan uttrycks sålunda: "Undervisningen i religionskunskap har till uppgift att orientera eleverna om de bibliska skrifternas huvudsakliga innehåll, om kristen tro och etik och om huvud dragen av kristendomens historia och samfundsformer. Den skall orientera om övriga religioner, deras heliga skrifter, tro, etik och samfundsformer. Den skall vidare ge kännedom om andra livsuppfattningar än de religiösa. Den skall ge en inblick i nutidens etiska och livsåskådningsmässiga grundfrågor och tankeströmningar."

Enligt vad jag erfarit har centerpartiets och moderata samlingspartiets representanter i parlamentarikergruppen – folkpartiets representant var då medlem av Sveriges FN-delegation – avgivit ett särskilt yttrande vid slutjusteringen inom skolöverstyrelsens läroplansöversyn av förslaget om ny läroplan. Detta yttrande har samma innebörd som det jag här framfört. Regeringen kan alltså, innan förslaget om ny läroplan föreläggs riksdagen, förväntas vidta ändringar i läroplansförslaget, i den mån det inte överensstämmer med den syn på religionskunskapen som jag här redovisat.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få rikta ett tack till statsrådet Britt Mogård, som har stannat kvar här i riksdagen för att svara på denna interpellation. I viss mån är jag ju skuld till att det har dragit ut på tiden; jag ber om tillgift för det.

Det här svaret om religionskunskapen i grundskolan ber jag alltså att få tacka för. Jag vill först notera att statsrådet säger att frågan kommer att passera riksdagen. Vi får alltså upp den vid ett senare tillfälle. Jag har hört att det skall komma ett regeringsförslag 1979 och att läroplanen kommer att träda i kraft 1981, så vi har relativt god tid på oss.

Grunden för interpellationen är naturligtvis den oro som många känner därför att ämnet kommit att skjutas åt sidan i mycket stor utsträckning enligt de undersökningar som föreligger. Det är därför viktigt att ämnet religionskunskap får starkt stöd i den läroplan som kommer. Det gäller då alla stadier – lågstadiet, mellanstadiet och vad som nu är särskilt aktuellt, nämligen högstadiet. Vi är överens om det mål som statsrådet anger på första sidan i sitt svar genom ett citat från det som gäller nu.

Statsrådet hänvisar i slutet av svaret till ett särskilt yttrande som de borgerliga ledamöterna i parlamentarikergruppen har avgivit vid behandlingen i skolöverstyrelsen. Jag har nu fått tag i detta yttrande, men det var faktiskt relativt svårt. Inte ens mina partivänner i den nämnda grup-

pen kände till det förrän det blev klart genom statsrådets svar. Man frågar sig om det är på det sättet det skall gå till – att man slänger in ett särskilt yttrande i efterhand.

Detta yttrande handlar framför allt om 27 §, dvs. huruvida eleverna skall ha möjlighet att bli befriade eller inte från ämnet. Jag vill inte ta upp den frågan. Det kan anstå; jag tycker att det är en bifråga i sammanhanget, även om den inte är ointressant och oviktig.

Vad saken nu gäller är, som statsrådet också påpekar, att skapa en garanti för att ämnet får sin rättmätiga plats i den nya läroplanen. Det finns en andlig dimension i människo- och samhällslivet som vi och skolan inte får tappa bort. Bibeln och Jesu person intar inom kristendomen en central plats. Det måste naturligtvis också undervisningen ta hänsyn till.

Ämnet skall vara verklighetsanknutet, sägs det i olika sammanhang, och det är naturligtvis riktigt. Det betyder enligt min mening kontakt med det levande religiösa livet, med dess sång- och musikliv, med dess ungdomsarbete osv. Ungdomsarbetet får man vänta sig kommer att spela en roll inom SIA. I vår internationaliserade tid är det givetvis viktigt att skolan lär ut andra religioners trossatser och tänkesätt. Det bör bädda för tolerans och vidsynthet och stärka trosfriheten.

Det råder f. n. brist på utbildade lärare. Det är därför viktigt med utbildning och fortbildning samt att metodiken, pedagogiken och läromedlen utvecklas på ett riktigt sätt.

I min interpellation angav jag sju punkter som jag gärna vill upprepa:

1. Undervisningen bör ges av behöriga lärare.
2. Fortbildningen av lärare måste byggas ut.
3. För att förhindra en upprepning av samma ämnesstoff i flera årskurser bör nya anvisningar utarbetas." Det är alltså nu på gång.
4. För att levandegöra kunskapen om religionen är samarbete med trossamfunden nödvändigt.
5. Utrymme bör ges åt den aktuella livsåskådningsdebatten.
6. Skolan bör ge eleverna möjlighet att lära känna och uppleva det rika sång- och musikliv som utvecklas i trossamfunden.
7. Det är skolans uppgift att uppmärksamma invandrarnas religioner."

Ämnet religionskunskap har en stark ställning i den allmänna opinionen – det tror jag att man kan konstatera. Dessutom tillhör kristendomen vårt kulturella för att inte säga sociala arv. Det är klart att det är svårt att förstå konst och litteratur om man inte är hemma i religionens värld. Hur skall man t. ex. kunna förstå Evert Taube och Lars Ahlin om man inte vet vilken roll religionen har spelat för människor? Vårt språk är f. ö. fullt av indirekta hänvisningar till Bibelns värld. Man behöver bara läsa Torsten Nilssons bok Människor och händelser i Norden för att inse detta. I arbetarrörelsens kulturprogram på det tidiga 1950-talet sade man att vårt kulturarv sträckte sig bakåt till Aten och Nasaret. Man syftade då på demokratin, humanismen och den kristna människosynen.

Det vore mycket olyckligt om ämnet religionskunskap skulle skjutas åt sidan till förmån för andra ämnen. Om så sker kommer vi att få ångra det i tidens längd.

Jag ber att än en gång få tacka för interpellationssvaret och hoppas att vi, när läroplanen en gång kommer, skall vara nöjda med den.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Den kristna opinion som genom alla läroplansförändringar vilka skett på senare tid har haft en viss anledning att vara vaksam har genom statsrådet Mogårds klara och otvetydiga svar i dag anledning inte att slå sig till ro men att känna sig till freds. Jag tror att det är många som känner både glädje och lättnad över att ovissheten och oklarheten på den här punkten har skingrats.

Statsrådet Mogårds svar avspeglar också den positiva viljan att göra någonting bra av det här ämnet. Att ämnet religionskunskap av lärare, elever och andra berörda parter upplevs som ett problem, som ett svårt ämne där det kan vara lätt att misslyckas, är den ena sidan av att förväntningarna ändå är rätt stora. Ämnet är så stort, så djupt och så vittomfattande både i tiden och i rummet, både tillbaka i historien och ut i geografien att det är lätt att digna under ambitionerna. Det finns inget ämne på schemat som spränger gränser på så många områden som detta ämne gör. Först de nationella gränserna naturligtvis – den kristna kyrkan finns ju i alla länder och kulturer i olika utformningar. Strävan att göra eleverna bekanta också med de stora världsreligionernas livstolkningar svarar emot ett i bästa mening internationellt perspektiv, och det relativiserar och ställer i en ny belysning the Swedish way of life.

Statsrådet Mogårds ord ger försäkringar just på de punkter där oron kanske har varit störst.

Den läroplansöversyn som det här gäller har pågått sedan sommaren 1976. Det arbetet har redovisats i Läroplansdebatt, en tidskrift som regelbundet har utgetts av SÖ i avsikt att väcka debatt.

Jag kan här också tillägga att det finns anledning att välkomna Evert Svenssons interpellation. Den bekräftar ytterligare den bredd som vi redan förut vet att opinionen har.

Den parlamentariskt sammansatta grupp med ledamöter från samtliga riksdagspartier som har arbetat jämsides med grupper inom SÖ har haft förmånen att kunna ge sin mening till känna och i någon mån kunna påverka det fortlöpande arbetet. Det har enligt min uppfattning varit en förmån. Det har möjliggjort en påverkan på ett tidigare stadium än vad som annars skulle ha blivit möjligt.

I det här arbetet har jag inte kunnat godta SÖ:s förslag på den viktiga punkt som gäller religionskunskapen utan – som statsrådet nämner i sitt svar – tillsammans med moderata samlingspartiets representant anmält avvikande mening. Folkpartiets representant var som redan nämnts i FN.

Det är litet anmärkningsvärt när Evert Svensson påstår att hans par-

tivänner var förvånade över vår avvikande mening. Det är anmärkningsvärt därför att vi anmälde och motiverade den avvikande meningen under ett tvådagars sammanträde, som avslutade den första etappen i arbetet med översyn av grundskolans läroplan. Vi fick också besked om att formuleringen av den avvikande meningen skulle vara inlämnad inom fyra dagar. Jag blev även uppmanad att i det nummer av Läroplansdebatt som kommer ut under första månaden 1978 skriva en kort redogörelse för detta. Jag tror att Evert Svensson har missuppfattat det hela, och jag tycker att han skall höra efter en gång till hos sina partivänner.

I det avsnitt som innehåller vår avvikande mening framhålls ungefär följande synpunkter:

Religionskunskapen ingår f. n. på mellanstadiet i OÄ-blocket – ett förhållande som haft sina nackdelar. Den undersökning som SÖ själv gjort visar att religionskunskapen lätt kommer bort i hanteringen. – Det här är f. ö. synpunkter som vi från vårt håll, vi som senare anmälde avvikande mening, framförde på ett mycket tidigt stadium av arbetet i parlamentarikergruppen. – Utan att ta hänsyn till dessa negativa erfarenheter föreslår man nu samma konstruktion på högstadiet. Situationen blir naturligtvis inte bättre av att man samtidigt föreslår slopande av timplanen. Förslaget om gemensamma riktlinjer och huvudmoment för samtliga i OÄ-blocket ingående ämnen bidrar inte heller till den stabilisering som ändå är nödvändig. Det kan också innebära att beskrivningarna av de skilda ämnena blir alltför knapphändiga, konturlösa och torftiga. Risken finns t. o. m. att det artegna för ett ämne, t. ex. bibelkunskap, helt kan tappas bort. Erfarenhetsmässigt måste man konstatera att också i fortsättningen lärare och elever kommer att vara beroende av läromedlen, och innehållet i dem kommer att bestämmas av läromedelsproducenterna. Alltför allmänt formulerade anvisningar kommer därför inte att lämna nödvändigt mått av trygghet för att väsentliga delar av ämnet kommer med. För att föregripa den kommande behandlingen av kursplanerna måste man redan nu poängtera vikten av att ämnesbeskrivningen för religionskunskap blir sådan att den ger utrymme för en mer detaljerad beskrivning av ämnet där sådana viktiga moment som bibelkunskap och över huvud taget behandlingen av religionernas heliga skrifter omnämns. Den centrala plats som Jesus intar i mänsklighetens historia och det centrum han utgör för kyrkornas hela verksamhet bör föranleda ett särskilt omnämnande av honom.

Så långt vår avvikande mening.

Det är mycket som står på spel. En svårighet ligger i att inte försköna det nuvarande tillståndet. Status quo är inget ideal.

Samverkan och integration finns det all anledning att ställa sig positiv till. Men den får inte vara av den karaktären att den utplånar ämnet utan skall tvärtom berika och fördjupa det.

En integration som drivs för långt, nästan in absurdum, för sin egen skull löper risk att utplåna det som är arteget för ett ämne. Det är ofta ämnets centrala delar, dess egentliga nerv, som blir lidande. Tar man

bort denna hjärtpunkt hotas hela ämnet; då återstår bara utanverk.

I det här perspektivet framstår bibelkunskapen och inlevelsen i Bibelns rika värld som ytterligt väsentlig. Man bör slå vakt om att läroplanens huvudmoment, riktlinjer, timplaner och ämnesbeskrivningar blir av den karaktären att ämnet inte tillåts försvinna bakvägen.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! När parlamentarikergruppen behandlade de här frågorna vid ett sammanträde var tyvärr folkpartiets representant, Linnea Hörlén, inte närvarande. Hon var då, som tidigare så riktigt påpekats, i FN i New York. Om hon varit närvarande hade hon anslutit sig till de tankegångar som då framfördes av Tillander och Nyhage.

Hörlén har inte möjlighet att vara här i dag heller. Därför vill jag framföra några mera allmänna synpunkter.

Varje förändring av läroplanen relateras naturligt nog till den rådande situationen. Om det föreslås att ämnet religionskunskap på högstadiet skulle hamna i ett block, tittar man helt naturligt på den nuvarande situationen på mellanstadiet.

De erfarenheter vi har av mellanstadiet och religionskunskapens ställning där är skiftande. Det finns positiva sidor, och det finns åtminstone en negativ sida: religionskunskapen riskerar att inte få den tid ämnet borde ha. Därför kan man känna oro för en liknande ämnesuppdelning på högstadiet, särskilt om ämnet hamnat i ett block utan angivande av timfördelning och med en ofullständig och bristande ämnesbeskrivning.

Personligen har jag den uppfattningen att det är positivt om religionskunskap ingår i blocket orienteringsämnen även på högstadiet. Men om man använder den metodiken måste man ställa alldeles speciella krav – en hel del av dem var Ulla Tillander nyss inne på. Ett ämnes egenart och karaktär får inte komma bort. Det är särskilt viktigt för ämnet religionskunskap.

För det första innebär samlad undervisning att nära kontakter mellan olika ämnen tas positivt till vara, att alla ämnen får en bredare och mera övergripande behandling. Det finns ingen motsägelse mellan samlad undervisning och att ge varje ämne en klar profil och bestämt utrymme.

För det andra får gemensamma riktlinjer och huvudmoment för alla OÄ-ämnen inte innebära att stabiliteten inom OÄ-blocket rubbas. Beskrivningen av de olika ämnena måste bli noggrann, utförlig och fast. Läroplansförslagets ämnesbeskrivning måste för varje ämne ange roll, syfte och arbetssätt. Det innebär t. ex. att Bibelns centrala plats i studiet av ämnet religionskunskap markeras på det sätt som man gjorde 1969.

För det tredje får inte den frihet som finns i uppläggnings- och undervisningsplaneringen ta bort det stöd som lärarna behöver i sin planering.

Samlad undervisning på högstadiet ger ämnet religionskunskap nya möjligheter men skapar samtidigt vissa risker. Statsrådet har i interpellationssvaret klart uttalat att intentionerna i 1969 års läroplan för religionskunskap skall fullföljas och utvecklas. Det innebär också att den

nuvarande versionen av en ny läroplan kommer att överarbetas innan den slutligen kommer till riksdagen. Också det har statsrådet slagit fast. De upplysningarna är mycket viktiga och värdefulla, och för dem är vi statsrådet mycket tack skyldiga.

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om undervisningen
i religionskunskap i
grundskolan*

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag är medveten om att läroplansöversynen har väckt och kanske förstärkt oron hos många människor i landet för religionskunskapens ställning. Orsaken är naturligtvis, som Ulla Tillander nämnde, att läroplansarbetet har skett och sker mycket öppet, att man har försökt stimulera till en bred debatt bl. a. genom att informera i tidskriften Läroplansdebatt och uppmana lärare, elever, föräldrar, organisationer m. fl. att föra fram synpunkter under arbetets gång.

Som jag sade i mitt svar har skolöverstyrelsens läroplansförslag ännu inte överlämnats till regeringen, och jag vill inte närmare kommentera det. Det var inte heller det mitt interpellationssvar gick ut på; jag ville deklarerat en grundsyn som jag tycker att det fortsatta arbetet med den nya läroplanen bör bygga på. Skolöverstyrelsens läroplansöversyn har dock, enligt vad jag erfarit, bedrivits med avsikten att få en läroplan där undervisningen kan och skall utgå från eleverna själva, deras frågor och behov. På det sättet skulle undervisningen på ett närmare sätt komma att beröra eleverna själva och deras frågor, vilket naturligtvis skulle höja graden av både engagemang och motivation. Det finner jag vara en lovvärd ambition, som jag hoppas skall präglade den nya läroplanen i dess slutliga skick.

Riksdagen har tidigare fattat eniga beslut i fråga om religionskunskapens ställning, och jag ser ingen anledning att frukta att något annat skulle ske den här gången.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Vad statsrådet sade nu tror jag att det finns anledning att starkt understryka. Så långt jag kunnat finna har man i det arbete som bedrivs med läroplanen i skolöverstyrelsen en positiv inställning till ämnet religionskunskap.

Anledningen till den här debatten är ju att detta ämne som alla andra ämnen kommer in i den s. k. integrationen. Svårigheten blir då för detta som för andra ämnen hur man skall kunna bevara ämnets timantal så att inte andra ämnen tar över – det finns lärare som inte är skickade att sköta den saken.

Jag hoppas att den politiska enigheten skall bestå fram till dess vi kan fatta ett beslut. De uppgifter som jag har fått om det särskilda yttrandet gör mig en aning orolig på den punkten.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill bara än en gång klart slå fast för Evert Svensson att den avvikande mening som Hans Nyhage och jag har avgivit ingående

Fredagen den
2 december 1977

*Om maskinföraru-
tbildning i gymna-
sieskolan*

diskuterades under det tvådagars-sammanträde som den parlamentariska gruppen hade i oktober månad. Det viktiga är naturligtvis själva sakfrågan, och där har vi fått ett klart och entydigt svar från Britt Mogård. Det är jag mycket tacksam för.

Under det nämnda sammanträdet i den parlamentariska gruppen anmälde vi också avvikande mening på en annan punkt.

Det var nämligen så att från SÖ förelåg ett förslag om att 27 § i skollagen skulle tas bort. Den ger för vissa trosbekännare en rätt till befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap. Hans Nyhage och jag föreslog då i en avvikande mening att denna paragraf skulle vara kvar. Vi hade flera motiv för vårt yrkande.

Antalet befriade elever i relation till det totala antalet elever i det svenska skolväsendet utgjorde hösten 1975 0,15 %. Den befrielsemöjlighet som 27 § ger är alltså ett försvinnande litet problem.

En annan motivering var att regeringsbeslutet, som ger rätt till befrielse för elever tillhörande lutherska bekännelsekyrkan i Sverige, pekar på en viktig tillämpning av 27 §.

27 § är dessutom principiellt viktig. Den kan tolkas som ett nedslag i skollagen för principen om religionsfrihet och för föräldrarätten.

Ett upphävande av 27 § medför risk att innehållet i religionskunskapen måste beskrivas så att ämnesspecifika delar inte kan medtagas. Ämnet riskerar då att förlora sig i konturlöshet och brist på substans.

27 § hindrar inte den möjlighet som redan föreligger att lösa frågan praktiskt, t. ex. genom val av hemspråk på religionskunskapsstimmarna.

Det är av vikt att påpeka att samordningstanken för orienteringsämnena inte skall betonas så ensidigt att det inte också framgår att moment som måste anses ämnesspecifika får den tid som erfordras.

Efter den diskussion vi hade den dag då vi avlämnade vår avvikande mening finns 27 § kvar i det förslag som går till SÖ:s styrelse för beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om maskinföraru- tbildning i gymnasieskolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Iris Mårtenssons* (s) den 11 november anmälda interpellation, 1977/78:68, och anförde:

Herr talman! Iris Mårtensson har frågat mig dels om jag instämmer i vad arbetsmarknadsministern uttalat i propositionen om ny arbetsmiljölag beträffande behovet av kunskaper och färdigheter för att bl. a. föra kranar, truckar och grävmaskiner, dels om jag är beredd att i dag förorda försöksverksamhet på gymnasienivå med maskinföraru-
tbildning och att medverka till att ekonomiska medel ställs till förfogande härför.

Låt mig inledningsvis konstatera att jag helt instämmer i arbetsmarknadsministerns uttalande om behovet av utbildning för förare av kranar,

truckar och grävmaskiner. Regeringen har av detta skäl bl. a. medgivit att försöksverksamhet får påbörjas med s. k. transportteknisk gren på fordonsteknisk linje fr. o. m. läsåret 1977/78. Utbildningen omfattar gods- och varuhantering, övning i att föra och sköta truckar, kranar, maskiner och andra fordon, lastning och lossning av gods och varor samt miljö- och säkerhetsfrågor m. m.

Vad gäller maskinförarutbildning enligt maskinförarutbildningskommitténs förslag vill jag erinra om följande.

I budgetpropositionen för budgetåret 1976/77 angav det föredragande statsrådet att hon inte var beredd att föreslå medel för utrustning till maskinförarutbildning då skolöverstyrelsen inte hade tagit slutlig ställning till utbildningen.

I anslagsframställning för budgetåret 1977/78 föreslog skolöverstyrelsen en viss försöksverksamhet, där utbildningen i viss mån reviderats i förhållande till maskinförarutbildningskommitténs förslag. Syftet var främst att nedbringa investerings- och driftkostnaderna. Kostnaden för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel uppgick enligt skolöverstyrelsen trots detta till 9,75 milj. kr. I budgetpropositionen för budgetåret 1977/78 angav jag att jag inte var beredd att förorda den föreslagna försöksverksamheten.

Riksdagen hade ingen erinran däremot.

I anslagsframställning för budgetåret 1978/79 har skolöverstyrelsen inte återkommit till förslaget om försöksverksamhet med maskinförarutbildning.

Eftersom något nytt inte har framkommit i frågan har jag i dag inte någon annan uppfattning i fråga om försöksverksamhet med maskinförarutbildning än den jag tidigare har redovisat inför riksdagen.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet för svaret på min fråga, även om jag hade hoppats att statsrådet, efter att hon här i dag säger sig stödja arbetsmarknadsministerns uttalande i samband med den av riksdagen nyligen antagna arbetsmiljölagen när det gäller behov av utbildning och kunskaper, skulle ha gett mig ett positivare svar.

Tyvärr har inte maskinförarkåren kommit i jämlik nivå utbildningsmässigt med andra grupper i samhället. Den försöksverksamhet som regeringen medgivit inom den transporttekniska grenen på fordonstekniska linjen är inte jämförbar med den utbildning som MUK (maskinförarutbildningskommittén) föreslagit. Bakom MUK står 22 organisationer som representerar arbetstagare, arbetsgivare, statliga verk, kommunförbund, armén m. fl.

Jag ville också få reda på hur årselevunderlaget är baserat i den försöksverksamhet som regeringen har medgivit. I budgetpropositionen 1976/77 står att SÖ har för avsikt att genomföra vissa försök med maskinförarutbildning under budgetåret 1977/78. Som har sagts här var statsrådet inte vid det tillfället beredd att föreslå medel för utrustning

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om maskinföraru-
tbildning i gymna-
sieskolan*

till maskinförarutbildning eftersom skolöverstyrelsen inte tagit slutlig ställning till utbildningen. I dag är det mer än tre år sedan utbildningsdepartementet överlämnade MUK:s förslag till maskinförarutbildning på gymnasial nivå till skolöverstyrelsen, och ännu har SÖ inte lagt fram något förslag ens till försöksverksamhet.

Statsrådet säger i dag att "skolöverstyrelsen inte återkommit till förslaget om försöksverksamhet med maskinförarutbildning." Har SÖ kanske resignerat med tanke på att statsrådet i den nyligen nämnda propositionen säger sig inte vara beredd att förorda någon försöksverksamhet med utbildning för förare av bygg- och skogsmaskiner? Skogsbruksskolorna har redan i dag möjlighet att erbjuda viss utbildning för maskinförare.

Vi lever i ett tekniskt avancerat och högmekaniserat land där kraven på maskinerna vad gäller buller, avgaser och förarkomfort är höga. När det gäller utbildning av förare till dessa i många fall avancerade maskiner är det däremot illa beställt.

Man poängterar också att utbildningen är kostsam. Visserligen vet jag att "läromedlen" i det här fallet är kostnadskrävande, men man måste kunna skära ner på investeringssidan om man lägger en försöksverksamhet i befintliga skogsbruksskolor.

Jag har en intern utredning i min hand som framtagits av rektorn vid skogsbruksskolan i Ljusdal. Där har man kommit fram till att dagskostnaden för maskinförarutbildningen skulle bli ungefär lika hög som för skogsbruksskolan – detta trots att maskinförarutbildningen kräver dyrbara läromedelsutrustningar. Att kostnaden inte blev högre än skogsbruksskolans beror på att man i många och långa stycken kan använda samma maskiner, lokaler och lärare.

Utbildning som det finns behov av får inte eftersättas för att den är svårstartad och kostnadskrävande.

Utbildning för maskinförare bör i första hand ske inom skolans ram och inte som i dag ligga på företagen.

Har vi råd att *inte* låta ungdomar utbilda sig till maskinförare?

Jag konstaterar här i dag att när statsrådet Mogård ställer sig bakom vad arbetsmarknadsministern uttalat i propositionen om en ny arbetsmiljölag beträffande kunskap och färdighet hos förare av kranar och truckar samt grävmaskinförare, så är det endast ett moderatinstämmande utan tanke på förverkligande. Anser statsrådet att man inte i dag skall lyssna till dem som har branschfarenhet och behandla en sådan här utbildningsfråga seriöst? Skall jag nu gå ut till organisationernas folk i maskinförarutbildningskommittén och säga: "Vi har i mitt utskott, socialutskottet, behandlat en ny arbetsmiljölag – som riksdagen sedan tagit ställning till och där arbetsmarknadsministern skrivit in behovet av utbildning för nyssnämnda yrkesgrupp – men någon maskinförarutbildning på gymnasienivå vill inte biträdande utbildningsministern Britt Mogård förorda därför att skolöverstyrelsen inte tagit slutlig ställning till utbildningen"?

Det talas och skrivs nu för tiden i varma ordalag om samverkan mellan skola och arbetsliv. Detta torde innebära mer än att SSA-råd skall inrättas. Det är bl. a. attitydförändringar man eftersträvar – på båda sidor. Maskinförarutbildningskommittén måste med naturnödvändighet uppfatta det som hittills hänt i fråga om kontakt med skolvärlden, inkl. utbildningsdepartementet, som något som stämmer ganska dåligt med nämnda varma ord!

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Iris Mårtensson har i någon mån missuppfattat interpellationssvaret. Det statsråd som inte var beredd att föreslå medel för utrustning till maskinförarutbildning på grund av att skolöverstyrelsen inte tagit slutlig ställning till utbildningen var statsrådet Lena Hjelm-Wallén.

Efter det har alltså skolöverstyrelsen föreslagit en försöksverksamhet. Och jag föreslog i budgetpropositionen i januari att riksdagen skulle godkänna mitt ställningstagande att inte förorda en försöksverksamhet – underförstått därför att den kostar litet för mycket pengar. Riksdagen godkände mitt ställningstagande. Anser verkligen Iris Mårtensson att den behandlingen av en fråga inte är seriös?

Att det finns behov är vi naturligtvis ense om. Men Iris Mårtensson vet mycket väl att väldigt många behov måste tillgodoses.

Jag har svarat – eftersom det inte framkommit något nytt i frågan – att jag inte är beredd att inta någon annan ståndpunkt än jag gjorde i januari och som riksdagen alltså godkände.

Men Iris Mårtensson tycks känna till något nytt. Jag är ledsen att jag inte kan kommentera det underlag som hon har i sin hand. Jag föreslår att hon lägger det i ett kuvert och skickar det till mig på utbildningsdepartementet och sedan så småningom ställer en ny fråga – så kanske svaret blir något annat.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Det sista som statsrådet säger ger mig litet glädje i den här frågan. Det visar i alla fall att statsrådet kommer att tänka om.

I januari 1977 fanns det 34 000 maskiner som handhades av förare, och till detta skall man lägga ett stort antal maskiner som används inom skogsbruket och inom bygg- och gruvindustrin. Inom dessa områden kan inte ungdomen framtas rätten till en gymnasial utbildning, och vi kräver en utbildning för att minska arbetslösheten i dag.

Utbildningsfrågorna blir inte lösta om man lägger utbildningen på företagen, som i många fall sker. Varför skall denna grupp stå utanför när det finns möjligheter till försöksverksamhet vid befintliga skogsbruksskolor? Av den utredning som gjorts och som jag snart skall överlämna till Britt Mogård framgår att kostnaderna kan nedbringas därför att det finns möjligheter att utnyttja samma lärare, lokaler och maskiner.

Jag vill uttala den förhoppningen att statsrådet snart kommer fram

Fredagen den
2 december 1977

---

*Om maskinförarut-
bildning i gymna-
sieskolan*

till värderingen att maskinförarutbildning är ett attraktivt utbildningsalternativ och bör inlemmas i den ordinarie gymnasieutbildningen. Jag hoppas också att statsrådet står fast vid det beslut som riksdagen fattade den 16 november, då vi här antog en ny arbetsmiljölag och då full enighet rådde om att täcka behovet av utbildning för förare av kranar, truckar och grävmaskiner.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Föredrogs men bordlades åter

Utbildningsutskottets betänkande 1977/78:9

Trafikutskottets betänkande 1977/78:6

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:14–16, 18, 21 och 22

§ 20 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1977/78:86–89

§ 21 Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:22 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236)

1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:45 om inriktningen av den ekonomiska politiken jämte motioner

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:49 om inflations-
skydd för inkomstskatteskalen, m. m. jämte motioner

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:52 om förlängning
av tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag, m. m. jämte
motioner

1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:54 om nedsättning
av den allmänna arbetsgivaravgiften jämte motioner

Lagutskottets betänkande

1977/78:2 med anledning av motioner om förmynderskap

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1977/78:8 med anledning av motionsyrkande om höjning av socialför-
säkringsavgiften till folkpensioneringen

1977/78:10 med anledning av motion om ersättning för vissa fordons-
skador vid olycksfallstransporter m. m.

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78, såvitt pro-
positionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet

Socialutskottets betänkande

1977/78:17 med anledning av motionsyrkande om skyldighet för egenföretagare att erlägga socialavgift enligt lagen (1976:381) om barnomsorg

Kulturutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

Näringsutskottets betänkande

1977/78:24 med anledning av motioner om vissa investeringsfrämjande åtgärder

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:34 om ändring i lagen (1976:600) om offentlig anställning, m. m.

Civilutskottets betänkanden

1977/78:3 med anledning av motion om inriktningen av den ekonomiska politiken såvitt motionen hänvisats till civilutskottet

1977/78:4 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde

§ 22 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 1 december

1977/78:90 av *Sture Palm* (s) till arbetsmarknadsministern om ett nytt rättscentrum i Sollentuna, m. m.:

Det bedrövliga skick som Sollentuna polishus befinner sig i har vid upprepade tillfällen påtalats och har under flera år väckt berättigad uppmärksamhet på olika håll i Sverige. Denna fråga har upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling, bl. a. som en följd av en motion som väcktes för några år sedan och där nuvarande vice statsministern och arbetsmarknadsministern Per Ahlmark var en av undertecknarna.

Dessa förhållanden resulterade i en positiv behandling av frågan, och på den socialdemokratiska regeringens initiativ beslöts också att ett nytt rättscentrum skulle byggas i Sollentuna. En starkt bidragande orsak till den stora uppmärksamhet som visats de undermåliga lokalerna har varit

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Anmälan av
interpellationer*

de allvarliga anmärkningar som yrkesinspektionen gjort. Därför har också detta projekt placerats högst på rikspolisstyrelsens och byggnadsstyrelsens prioriteringslistor.

Kritiken mot de undermåliga förhållandena fortsätter. Bl. a. har Po-
listidningen, nr 8 år 1977, ägnat stort utrymme åt de mycket miserabla
arbetsförhållandena i dessa lokaler.

Arbetsmarknadsskäl har anförts av regeringen som motiv för att lik-
nande byggen i andra delar av landet fått företräde. Denna bedömning
tycks alltjämt vara förhärskande, trots att arbetskraftssituationen i Stock-
holms län numera borde tillåta att detta och liknande projekt i regionen
fullföljs enligt de bedömningar som rikspolisstyrelsen gjort.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd
att till arbetsmarknadsministern få ställa följande frågor:

Är arbetsmarknadsministern beredd att ge kammaren besked om när
byggandet av ett nytt rättscentrum i Sollentuna kan påbörjas?

Är arbetsmarknadsministern vidare beredd att orientera om hur övriga
planerade byggen av samma slag – som i flera år placerats mycket högt
på rikspolisstyrelsens prioriteringslista för denna region – kommer till
utförande?

1977/78:91 av *Hugo Bengtsson* (s) till kommunikationsministern om SJ:s
sektorsplanering:

Företrädare för SJ har vid skilda sammanträden med Landskrona,
Eslövs samt Kävlinge och Svalövs kommuner meddelat att SJ planerar
att snarast göra successiva inskränkningar i tågtrafiken på linjerna
Landskrona–Kävlinge och Landskrona–Eslöv och att all persontrafik av-
ses vara nerlagd år 1980. Motivet härför har sagts vara den nu hårt ned-
slitna rullande materielen, som man inte anser sig kunna förnya.

För Landskronaregionens del är sysselsättningsläget bekymmersamt,
bl. a. genom den kris varvsindustrin befinner sig i. En arbetsgrupp med
företrädare för såväl kommun och myndighet som näringsliv söker ana-
lysera den framtida situationen och finna alternativa lösningar på sys-
selsättningsfrågorna. Inskränkningar i tågtrafiken synes direkt motarbeta
dessa ansträngningar, bl. a. genom den psykologiska effekt som ett sådant
förslag medför. Ett beslut om total avveckling kan i dagens läge starkt
försvåra arbetsgruppens ansträngningar. Ett beslut enligt SJ:s planer in-
nebär i nuvarande situation att man tar på sig ett mycket stort socialt
ansvar. Det kan komma att innebära en total utarmning av Landskrona
kommun och Landskronaregionen.

SJ:s ensidiga sektorsplanering kan inte få lov att fortsätta. Kommu-
nikationsministern måste nu säga ifrån att indragningar och nedlägg-
ningar av det slag som här planeras inte nu får ske. Bedömningarna
måste göras i ett sammanhang och då i samband med att frågan om
den framtida trafikpolitiken i Sverige fastläggs. Att nedläggning och in-
dragningar nu genomförs kan komma att innebära bindningar som sedan

inte passar in i en helhetslösning av trafikpolitiken.

Den framtida energiförsörjningen i landet utreds f. n. Även detta talar för att man inte nu gör dellösningar som försvårar en samlad lösning på det trafikpolitiska området. Järnvägarnas betydelse kan bli helt omprövad i ett sådant sammanhang.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser kommunikationsministern att vidta för att förhindra att SJ genom ensidig sektorsplanering motarbetar eller försvårar myndigheternas och kommunernas strävanden på andra viktiga områden?

den 2 december

1977/78:92 av *Jörn Svensson* (vpk) till industriministern om Kockums varv:

Det vore en katastrof för Malmö om Kockums varv gick i konkurs. De alltmer ihållande konkursryktena måste nu avlivas. Från både företagsledning och stat är man nu skyldig arbetarna ett ordentligt besked. Det måste bli slut på de halvheter och det hemlighetsmakeri som hittills karakteriserat spelet kring Kockums varv. Både regeringen och det socialdemokratiska partiet måste visa flagg. Skall Kockums bestå? På vad skall dess framtid byggas? Dessa frågor måste definitivt besvaras fram till januari.

Kockumskoncernen har uppenbart planer på att skära bort varvsdelen ur sin verksamhet. Regeringen å sin sida handlar som om den tänker prisge Malmövarvet till förmån för den nya statsledda varvskoncernen.

Detta läge är fullständigt ohållbart. Det är en ansvarslöshet av stora mått att lämna ut det bäst utrustade och mest rationella av de svenska varven åt konkursen. Det blir en skada som aldrig kan repareras.

Det är ett skakande exempel på det kaos och det godtycke som karakteriserar kapitalistisk produktion, att man inte för länge sedan förutsåg den situation som nu utvecklar sig. Den starka specialisering på stora tankers som blev Kockums framgång måste uppenbart leda till problem i samband med vändningen i sjöfartskonjunkturen och oljekrisen. Detta kunde i tid ha mötts. Den socialdemokratiska fackliga ledningen borde ha vetat bättre än att så passivt förlita sig på den kortsiktigt agerande företagsledningen. Också de ansvariga inom Malmö kommun borde ha planerat för de svårigheter som nu kommit. Inte minst borde kommunledningen nu ha gjort långt starkare aktioner för att tvinga staten och regeringen att ta ställning.

Nu, i elfte timmen, är det tid att skapa klarhet. Besked måste ges före den 18 december. Jag får därför ställa följande frågor till industriministern:

1. Är staten inställd på att ta ansvar för Kockumsvarvets framtid, eller ämnar man låta varvet gå till nedläggning?

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Fredagen den
2 december 1977

---

*Anmälan av
interpellationer*

2. Hur stor kan en statlig satsning väntas bli?
3. Är regeringen beredd att på nytt överväga gasprojektet för att rädda sysselsättningen?
4. Vilka kontakter har regeringen med naturgasproducenter i världen?
5. Vad har gjorts för att utveckla andra alternativ för den framtida produktionen vid Kockums varv?
6. Vilka kontakter ämnar regeringen ta med länder som är intresserade av att bygga ut sina flottor?

1977/78:93 av *Georg Andersson* (s) till utbildningsministern om regeringens ställningstagande till förslaget om en nordisk TV-satellit:

Statssekreterargruppens betänkande angående nordisk radio och television via satellit har nu remissbehandlats.

En genomgång av de svenska remissvaren visar att de allra flesta remissinstanser är negativa. De som avstyrker förslaget om en nordisk satellit betonar framför allt de kulturpolitiskt negativa effekter som en sådan anses medföra.

Bland dessa kan nämnas LO, som anser att förslaget måste prövas mot de kulturpolitiska mål som gäller för den svenska kulturpolitiken och finner att de torde bli svåra att uppnå genom det föreslagna projektet. Kulturrådet varnar för en oreflekterad entusiasm för de distributions-tekniska perspektiv som satellittekniken och andra innovationer öppnar inom kulturområdet. Rådet menar att det kan vara dags att fundera över vad som skall fylla de nya distributionskanalerna, helt enkelt kvaliteten på programmen. Svenska teaterförbundet är ännu mera negativt och skriver att en satellit skulle bli ett direkt hot mot de nordiska ländernas egna kulturer. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) framhåller de uppenbara riskerna ur kulturpolitisk och yttrandefrihetsmässig synvinkel.

De remissinstanser som tillstyrker förslaget om en nordisk TV-satellit synes främst ha bedömt de tekniska aspekterna. Detta gäller Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Sveriges radioleverantörer.

Mot denna bakgrund vill jag till utbildningsminister Jan-Erik Wikström ställa följande fråga:

Hur kommer den svenska remissopinionen i frågan om nordisk TV-satellit att påverka regeringens ställningstagande i Nordiska rådet?

§ 23 Meddelande om frågor

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 december

---

*Meddelande om
frågor*

1977/78:187 av *Lisa Mattson* (s) till justitieministern om tidpunkten för förslag till riksdagen om arbetsmarknadsmässiga löner vid kriminalvårdsanstalterna:

Frågan om arbetsmarknadsanpassad lön vid fängvårdsanstalterna har diskuterats ingående under senare år. Kriminalvårdsstyrelsen har i tidigare petitaäskanden velat utvidga den försöksverksamhet som f. n. pågår vid Tillberga och Skogome till flera anstalter, och yrkanden om arbetsmarknadsanpassade löner har också framförts i riksdagsmotioner.

Med anledning av en sådan motion framhöll justitieutskottet i betänkandet 1975/76:28 att en närmare utvärdering av verksamheten vid Tillberga anses motiverad. I anslutning till denna utvärdering bör utredas en utvidgning av verksamheten med arbetsmarknadsanpassad lön.

Vid en frågestund den 2 december 1976 hänsyftade justitieministern Romanus till justitieutskottets uttalande. Frågan är f. n., på grund av en framställan från riksdagen, under övervägande i justitiedepartementet, sade statsrådet.

Med anledning av det anförda vill jag rikta följande fråga till justitieministern:

När kan riksdagen vänta förslag från justitiedepartementet om arbetsmarknadsmässiga löner vid fängvårdsanstalterna?

1977/78:188 av *Kurt Hugosson* (s) till kommunministern om omfattningen av statlig ersättning för skador vid naturkatastrofen i Tuve:

En fruktansvärd naturkatastrof har inträffat i stadsdelen Tuve i Göteborg. Flera människor har fått sätta livet till och än fler har blivit skadade. Dessa mänskliga tragedier kan naturligtvis icke ersättas med pengar. Då det inträffade jordskredet betecknas som en naturkatastrof synes oklarhet föreligga om hur långt försäkringsbolagens ansvar sträcker sig. Kommunministern har redan uttalat att samhället måste inskrida och bistå de drabbade. För min del är det självklart att samhället måste tillse att såväl de direkt som indirekt drabbade människorna i Tuve hålls ekonomiskt skadeslösa.

Mot denna bakgrund vill jag till kommunministern ställa följande fråga:

Kommer regeringen att tillse att de människor som direkt eller indirekt drabbats av naturkatastrofen i stadsdelen Tuve i Göteborg blir skadeslösa i ekonomiskt hänseende?

Nr 39

Fredagen den
2 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*

1977/78:189 av *Arne Nygren* (s) till industriministern om regeringsåtgärder med anledning av varslad industrinedläggning i Vilhelmina:

Invånarna i Vilhelmina kommun har den senaste tiden drabbats mycket hårt av varsel och övriga varningar om företagsnedläggning och inskränkningar i drift.

Den 30 november meddelade företaget Nordkugg att man avser att lägga ned verksamheten i Vilhelmina och flytta produktionen till Arenco Parts huvudfabrik. 46 anställda varslas om avsked. Även andra företag i Vilhelmina har meddelat planer på inskränkningar i sysselsättningen. Dessa åtgärder drabbar hårt den mycket industrisvaga kommunen.

Med anledning av detta ber jag att till industriministern få ställa följande fråga:

Överväger regeringen några åtgärder med anledning av den varslade industriavvecklingen i Vilhelmina?

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 14.00.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert